

**İŞLETMELERDE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BİLİNCİ,
DENİZLİ TEKSTİL İŞLETMELERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
İşletme Anabilim Dalı
Yönetim ve Organizasyon Programı**

Burak ŞENOCAK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yeliz Mohan BURSALI

**Haziran 2017
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

...İshak... Anabilim Dalı, ...İshak... Bilim
Dalı öğrencisi ...İshak... tarafından ...İshak... yönetiminde
hazırlanan, "İshak... Bilim Dalı" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından ...İshak... tarihinde
yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul
edilmiştir.



Yrd. Doç. Dr. İshak - AKER

Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Feyma GÖR FİDANLI



Jüri Üyesi

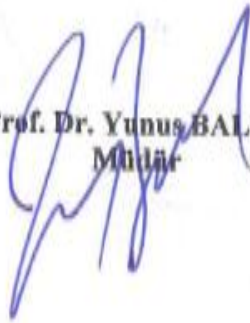
Yrd. Doç. Dr. Taly NOLAN BUDALI



Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
10.08.2017...tarih ve 33/14... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Yunus BALCI
Müdür



Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmaların yapılması ve bulguların analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.



Burak ŞENOCAK

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanması sürecinde bilgisi, tecrübesi ve desteğiyle sürekli yanımda olan önerileri ile bana yol gösteren değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Yeliz Mohan Bursalı'ya, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan tüm hocalarıma,

Bu çalışmanın tamamlanmasında yardımlarını esirgemeyen ve araştırmaya dahil olan tüm işletme çalışanları ve yöneticilerine,

Çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

ÖZET

İŞLETMELERDE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BİLİNCİ, DENİZLİ TEKSTİL İŞLETMELERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

ŞENOCAK, Burak

Yüksek Lisans Tezi

İşletme ABD

Yönetim ve Organizasyon Programı

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Yeliz Mohan Bursalı

Haziran 2017, 122 Sayfa

Bu çalışmanın amacı işletmeleri çevresel sürdürülebilirlik bilinci, çevre duyarlılığı ve yeşil işletmecilik faaliyetleri açısından incelemektir. Bu yönde ilk olarak işletmeleri, bir çevre standardı olan OEKO-TEX Standart 100 sertifikası almaya yönelten faktörler araştırılmıştır. İkinci olarak işletmelerin üretim, pazarlama, finansman, Ar-Ge ve insan kaynakları gibi işletme fonksiyonlarına ilişkin çevresel faaliyetleri yerine getirme durumları ve düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Üçüncü olarak ise çevresel sürdürülebilirliğe yönelik yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletmelerin başarı göstergeleri arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Bu temel ve alt amaçlar doğrultusunda bir yazın taraması yapılmıştır. Daha sonra Denizli ilinde faaliyet gösteren OEKO-TEX Standart 100 sertifikasına sahip işletmeleri kapsayan bir alan araştırması yürütülmüştür. Bu doğrultuda özel sektörde faaliyet gösteren 102 tekstil işletmesinin tamamına ulaşılmış ancak yoğun iş temposu nedeniyle 54 işletme araştırmaya katılmayı kabul etmiştir.

İşletmeler üzerinde yapılan araştırma bulgularına göre işletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasına sahip olmalarını istemelerinde ekonomik faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. İşletmelerin faaliyetlerini büyük ölçüde çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri ve işletmelerin çevre bilincine sahip oldukları görülmektedir. Çevresel sürdürülebilirliğe yönelik yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Kirliliği, Çevresel Sürdürülebilirlik, Yeşil İşletmecilik, Yeşil Yönetim

ABSTRACT

AWARENESS OF ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY IN ENTERPRISES, RESEARCH FOR DENİZLİ TEXTILE FIRMS

ŞENOCAK, Burak

Master Thesis

Department of Business Administration

Program of Management and Organization

Adviser of Thesis: Yrd. Doç. Dr. Yeliz Mohan Bursalı

June 2017, 122 Pages

The objectives of this study are to examine environmental sustainability awareness, environmental awareness and green management activities. In this respect, firstly, the factors that have led enterprises to obtain an environmental standard Oeko-Tex Standard 100 certificate have been researched. Secondly, attempts have been made to determine the levels and levels of environmental activities related to business functions such as production, marketing, financing, R & D and human resources. Thirdly, it has been investigated whether there is a relationship between green management activities for environmental sustainability and success indicators of the enterprises. A literature survey was conducted in line with these basic and sub-objectives. Later, a field survey covering Oeko-Tex Standard 100 certificates operating in Denizli province was conducted. In this direction, 102 textile enterprises operating in the private sector have been reached, but due to intensive work experience 54 enterprises agreed to participate in the research.

According to research findings on businesses, it seems that economic factors are influential when companies want to have OEKO-TEX Standard 100 Certificate. It is seen that the enterprises perform their activities to a great extent in accordance with the understanding of environmental sustainability and that the enterprises have environmental awareness. There is a meaningful relationship between the green management activities for environmental sustainability and the business success indicators.

Keywords: Environment, Environmental Pollution, Environmental Sustainability, Green Management Activities, Green Management

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE SORUNLARI VE ETKİLERİ

1.1. Çevre Kavramı ve Çevre Bilinci	3
1.2. Çevre Kirliliği ve Türleri	5
1.2.1. Hava Kirliliği	7
1.2.2. Su Kirliliği	8
1.2.3. Toprak Kirliliği.....	9
1.2.4. Gürültü Kirliliği.....	10
1.3. Çevre Kirliliğinin Sebepleri ve Kirliliği Hızlandıran Etkenler	11
1.3.1. Nüfus Artışı	12
1.3.2. Sanayileşme	13
1.3.3. Kentleşme	13
1.4. Küresel Çevre Sorunları ve Küresel Çevre Politikaları	14
1.4.1. Stockholm Konferansı	17
1.4.2. Rio Dünya Çevre Zirvesi.....	18
1.4.3. Rio+5 Konferansı	18
1.4.4. Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi	19
1.4.5. Kyoto Protokolü	20
1.5. Türkiye’deki Çevre Sorunları ve Yeşil Çevre Yapılanması	21
1.5.1. Yeşil Kamu Kuruluşları ve Yeşil Sivil Toplum Örgütleri.....	22
1.5.2. Çevre Hukuku ve Çevre Kanunu.....	23
1.5.3. Yeşil Yönetmelikler.....	24
1.5.4. Yeşil Vergi Politikası	24
1.5.5. Merkezi ve Yerel Yönetimin Çevre Yapılanması	25
1.5.6. Yeşil Standartlar ve Çevre Yönetim Sistemleri.....	27

1.5.6.1. ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi	28
1.5.6.2. Diğer Çevre Yönetim Sistemleri	30
1.5.6.3. OEKO-TEX Standard 100 Sertifikası ve Ekolojik Tekstil.....	30
1.6. Çevresel Sürdürülebilirliğe Yönelik Bir Yönetim Anlayışı: Yeşil İşletmecilik ve Yeşil Yönetim	34
1.6.1. Yeşil İşletmecilik.....	37
1.6.1.1. Yeşil İşletmenin Kurulması	40
1.6.1.2. Yeşil Üretim Olanaklarının Belirlenmesi	43
1.6.1.3. Yeşil Ürün	45
1.6.1.4. Yeşil Pazarlama	46
1.6.1.5. Yeşil Finansman ve Muhasebe	47
1.6.1.6. Yeşil Tüketici	48
1.6.1.7. Yeşil Rekabet.....	49
1.6.1.8. Yeşil İnsan Kaynakları ve Halkla İlişkiler	50
1.6.1.9. Yeşil Ar-Ge	52
1.6.2. Yeşil Yönetim.....	52
1.6.2.1. İşletmeler İçin Yeşil Yönetimin İlkeleri, Amaçları ve Sağladığı Faydalar	55
1.6.2.2. Yeşil Yönetimin İşlevleri	55
1.6.2.3. Yeşil Yönetimin İlkeleri	56
1.6.2.4. Yeşil Yönetimin Amaçları.....	57
1.6.2.5. Yeşil Yönetimin Sağladığı Faydalar	57
1.6.3. İşletmeler İçin Yeşil Yönetim Politikaları ve Stratejileri	59
1.6.3.1. Yeşil Yönetim Stratejilerini Oluşturmak.....	59
1.6.3.2. İşletmelerin Çevreye Uyum Politikaları	61
1.6.3.3. Yeşil Yönetim Stratejileri.....	62
1.6.4. Çevreye Duyarlı Yöneticiler.....	63
1.6.4.1. Çevreye Duyarlı Yöneticilerin Görev ve Sorumlulukları	64
1.6.5. Yeşil Yönetim Fonksiyonları	66
1.6.5.1. Yeşil Planlama.....	66
1.6.5.2. Yeşil Örgütlenme.....	68
1.6.5.3. Yeşil Yürütme	70
1.6.5.4. Yeşil Koordinasyon	71
1.6.5.5. Yeşil Denetim.....	71

İKİNCİ BÖLÜM

İŞLETMELERDE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BİLİNCİ, DENİZLİ TEKSTİL İŞLETMELERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	74
2.2. Ölçme Araçları ve Analiz Yöntemi.....	75
2.3. Evren ve Örneklem	76
2.4. Araştırma Modeli ve Araştırma Hipotezleri	77
2.5. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi.....	78
2.5.1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi	79
2.5.2. Araştırmaya Katılan İşletmelerin Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular	82
2.5.3. İşletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Belgesi Almaya Karar Vermesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	87
2.5.4. Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	88
2.5.4.1. Yeşil Üretim Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	89
2.5.4.2. Yeşil İnsan Kaynakları Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	90
2.5.4.3. Yeşil Pazarlama Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	91
2.5.4.4. Yeşil Finansman Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	92
2.5.4.5. Yeşil Ar-Ge Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	93
2.5.5. Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerini Uygulayan İşletmelerin İşletme Başarılarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	93
2.5.6. Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri İle İşletme Başarı Göstergeleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Hipotezlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	94
2.5.6.1. Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri İle İşletme Başarı Göstergeleri Arasındaki Korelasyon Analizi	96
2.5.6.2. Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri İle İşletme Başarısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Regresyon Analizi.....	98

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
KAYNAKLAR	107
EKLER.....	117
ÖZGEÇMİŞ.....	122



ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1 Sera Gazı Emisyon Miktarları ve Ana Kaynakları.....	8
Şekil 1.2 Su Kirliliği ve Nedenleri.....	9
Şekil 1.3 Gürültü Kirliliğinin Etkileri.....	11
Şekil 1.4 Yerel Yönetimlerin Çevreye İlişkin Görev ve Sorumlulukları.....	26
Şekil 1.5 Sürdürülebilirliğin Karşı Karşıya Olduğu Başlıca Meydan Okumalar..	36
Şekil 1.6 İşletmelerin Yeşil Stratejileri.....	39
Şekil 1.7 Yeşil Strateji Oluşturmanın Beş Adımlı Süreci.....	60
Şekil 1.8 Yeşil İşletmeler İçin Olmazsa Olmaz Koşullar.....	68
Şekil 2.1 Hipotezlerin Araştırma Modeli.....	77
Şekil 2.2 İşletmelerin Ürün Ambalajlarında Kullandıkları Çevre Etiketleri.....	86

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Çevre Sorunları, Sebepleri ve Sonuçları.....	6
Tablo 2. ISO 14000 Standartlar Serisi.....	29
Tablo 3. Geleneksel Yönetim ve Çevreye Duyarlı Yönetim Arasındaki Farklar..	54
Tablo 4. Anket Formunda Yer Alan Bilgilere İlişkin İfade Sayısı.....	75
Tablo 5. Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	79
Tablo 6. Katılımcıların İşletmelerdeki Statüleri.....	82
Tablo 7. Katılımcıların Eğitim Düzeyi.....	83
Tablo 8. İşletmelerin Faaliyete Başlama Yılları.....	83
Tablo 9. İşletmelerde Çalışan Sayısının Dağılımı.....	84
Tablo 10. İşletmelerde Çevre Yönetim Biriminin Dağılımı.....	84
Tablo 11. İşletmelerde Çevre Yönetim Faaliyetlerinden Sorumlu Olan Kişilerin Dağılımı.....	85
Tablo 12. İşletmelerde Atık Yönetim Sistemi ve Geri Dönüşüm Programının Varlığı.....	85
Tablo 13. İşletmelerin Ürünlerinde Çevre Etiketleri Kullanma Durumları.....	86
Tablo 14. ISO 14001 ve OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasına Sahip İşletmeler.....	87
Tablo 15. İşletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Belgesi Almaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Ortalamalar.....	87
Tablo 16. İşletmelerin Yeşil Yönetim Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar.....	89
Tablo 17. Yeşil Üretim Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar.....	89
Tablo 18. Yeşil İnsan Kaynakları Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar.....	91
Tablo 19. Yeşil Pazarlama Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar.....	92
Tablo 20. Yeşil Finansman Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar.....	92
Tablo 21. Yeşil Ar-Ge Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar.....	93
Tablo 22. Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerini Uygulayan İşletmelerin İşletme Başarılarına İlişkin Ortalama Değerleri.....	94
Tablo 23. Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri ile İşletme Başarı Göstergeleri Arasındaki Korelasyon Analizi.....	95
Tablo 24. Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri ile İşletme Başarı Faktörleri Arasındaki İlişki.....	96

Tablo 25. Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri ile İşletme Başarısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi.....	99
Tablo 26.Araştırma Hipotezlerinin Durumu.....	101



SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
BM	Birleşmiş Milletler
BSI	British Standards Institution
CE	Conformite European
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
ECOLABEL	Ekolojik Etiket
EMAS	Ecomanagement and Audit Scheme
İK	İnsan Kaynakları
ISO	International Organization for Standardization
OEKO-TEX	Ekolojik Tekstil
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
UNDP	United Nations Development Programme
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

GİRİŞ

Çevresel sorunlar geçmişten günümüze kadar insan ve doğa için çok önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Sanayi devrimi ile beraber başlayan ve günümüze kadar süren sanayileşme hareketleri ile birlikte hızla artan insan nüfusu, kentleşme ve artan tüketim ihtiyacı kıt kaynakların sorumsuzca ve gereğinden fazla kullanılmasına, çevrenin ve doğal dengenin hızlı bir şekilde yok olmasına yol açmaktadır. İnsan ihtiyaçlarının her geçen gün daha da artması, bazı işletmelerin bu ihtiyaca cevap verme isteği ile kontrolsüzce ve kazanç odaklı bir anlayışı benimseyerek çevreyi tahrip etmelerine neden olmaktadır. Bu anlayış çevre kirliliğine yol açarak doğal dengenin bozulmasına ve işletmelerin ihtiyaç duydukları kıt doğal kaynakların hızla azalmasına ve tamamen yok olmasına neden olmaktadır. Bu durum ise işletmelerin faaliyetlerini çevreye duyarlı bir şekilde yerine getirmeleri hem işletmelerin varlıklarını devam ettirmeleri hem de çevrenin sürdürülebilir bir yaşam alanı olması açısından zorunlu bir hale dönüşmektedir. Ayrıca her geçen gün toplum içinde hızla artan çevre bilinci, müşterilerin çevre hassasiyeti, çevresel olaylara karşı kamuoyunun ilgisi ve gösterilen tepkiler, artık günümüzde işletmelerin çevre ile olan ilişkilerini sorgulamalarını hem bir ihtiyaç hem de zorunluluk olarak gündeme getirmektedir. Bu yüzden işletmelerin içinde de bulunduğu çevrenin yaşanabilirliğinin ve sürekliliğinin sağlanması için işletmelerin yönetim stratejilerini bu değişen koşullara uygun hale getirmeleri gerekmektedir. Bu amaçla işletmeler faaliyetlerini çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun bir şekilde yerine getirirken çevresel sürdürülebilirlik doğrultusunda yeşil işletmecilik ve yeşil yönetim uygulamalarına daha fazla önem vermesi gerekmektedir.

Çevresel sürdürülebilirlik çerçevesinde benimsenen yeşil işletmecilik ve yeşil yönetim anlayışı, işletmelerin faaliyetlerini doğal dengeyi koruma amaçlı, çevreye verilen zararın en alt seviyeye indirildiği; işletmelerin üretim, insan kaynakları, pazarlama, finansman ve Ar-Ge faaliyetlerini çevre odaklı bir şekilde yerine getirdiği modern bir anlayıştır. Bu anlayış işletmelerin çevreye ve topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesini sağlarken aynı zamanda ihracat, rekabet gücü, yeni pazarlara girme şansı, müşteri tatmini gibi konularda da önemli avantajlar sağlamaktadır.

Bu çalışmada işletme başarısı üzerinde etkisi bulunan çevresel sürdürülebilirliğe yönelik yeşil işletmecilik faaliyetleri ve bu faaliyetler ile işletme başarı göstergeleri arasındaki ilişki değişik boyutları ile birlikte ele alınmaktadır. Birinci bölümde çevre kavramı, çevre kirliliği ve türleri, çevre kirliliğinin nedenleri ve hızlandıran etkenler, küresel çevre sorunları ve küresel çevre politikaları, Türkiye’deki çevre sorunları ve çevre yapılanmasına ilişkin kuramsal bilgiler yer almaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik çerçevesinde yeşil işletmecik ve yeşil yönetim kavramları detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. İşletmelerin yeşil işletmecilik faaliyetlerini yerine getirmesine rehberlik eden uluslararası standartlara sahip bir çevre yönetim standardı olan OEKO-TEX Standart 100 sertifikasına sahip işletmeler araştırma konusuna dahil edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Denizli ilinde faaliyet gösteren OEKO-TEX Standart 100 sertifikasına sahip tekstil işletmelerinden anket tekniği ile elde edilen veriler değerlendirilerek analiz edilmiştir. Anket verileri elde edildikten sonra ankete katılan işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik bilincine sahip olup olmadığı, yeşil işletmecilik faaliyetlerini çevresel sürdürülebilirliğe uygun bir şekilde ne derece gerçekleştirdiği, işletmelerin uluslararası standartlara sahip OEKO-TEX Standart 100 sertifikasına sahip olmayı istemelerindeki etkili olan faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. İşletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe uygun olarak gerçekleştirdiği faaliyetler ile işletme başarı göstergeleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla korelasyon analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda ana hipotezimiz “İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe yönelik uygulamalar ile işletme başarısı göstergeleri arasında bir ilişki vardır” kabul edilmiştir. İşletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE SORUNLARI VE ETKİLERİ

1.1 Çevre Kavramı ve Çevre Bilinci

İnsanlar diğer canlılar gibi tek başlarına hayatlarını sürdürüp koruyamazlar. İnsan varlığını devam ettirebilmek için hem doğaya hem de sosyal bir varlık olması sebebiyle etkileşim içerisinde bulunabileceği diğer canlı varlıklara muhtaçtır. Bundan dolayı insanın çevre ile olan etkileşimi onun aynı zamanda varlığını sürdürebilmesi açısından hayati bir önem taşımaktadır. Bu çevresel farkındalık içinde yaşadığımız ve bize türlü armağanlar sunan doğaya karşı bazı sorumluluklar üstlenmemizi zorunlu kılmaktadır. 20. Yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan felaketler, tükenmiş tarım alanları, balık yatakları ve ormanlar; kalabalık kent nüfusları, yoksulluk, bulaşıcı hastalıklar ve göçler bölgesel sınırların ötesine geçmeye başlamaktadır. Bizler kendi ihtiyaçlarımızı giderirken, maalesef gelecek kuşakların ihtiyaçları da yok edilmektedir (Hart, 2008: 112). İçinde yaşadığımız 21. yüzyılda doğal kaynakların aşırı ve dengesiz kullanımı sonucu, ortaya çıkan çevre sorunları ve felaketlerin, insanlar dahil dünyadaki her türlü canlının yaşamını tehdit eden boyutlara ulaştığı, bugün artık herkesçe bilinmektedir (Kızılırmak, 2011: 2).

Teknolojik gelişmelerde yaşanan hızlı artış, doğal kaynakların tükenebilecek kaynaklar olduğunu unutturarak bitip tükenmez kaynaklarmış gibi kullanılmasına neden olmuş ve sonunda büyük bir çevre kirliliği meydana gelmiştir. Doğa ve insanoğlu birbirinden ayrılmaz bir sistem olduğu için doğanın geleceğine dair kaygılar insanlığın gelecek korkusunu da beraberinde getirmektedir (Alagöz, 2007: 1). İnsanoğlunun sürekli yükselme ve güçlenme arzusu para kazanma hırsıyla birleşerek çevreye ait olan değerlerin gün geçtikçe azalmasına yol açmaktadır. İnsanların yaşadıkları çevreye verdikleri zararlar ve doğanın bu zararlara tepkisi son yıllarda artan doğal felaketler ve iklim değişikliklerinde açıkça görülmektedir. Artık gerek bireylerin gerekse kurum ve kuruluşların çeşitli tedbirler alması, çevreye daha fazla önem vermesi ve kaynakları dikkatle kullanması gerekmektedir (Çabuk vd., 2010: 2). Son yıllarda meydana gelen küresel ısınma sorunları, asit yağmurları, tarımsal gıdaların kirlenmesi ve GDO lu ürünler, içme sularının kirlenmesi gibi birçok neden başta insanlar olmak üzere tüm

canlıların hayatlarını riske atmaktadır. Çevre sorunları, günümüzde en çok tartışılan, çözüm bekleyen ve tüm insanlığı ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Bireylerin bu konuya ilişkin farkındalılık geliştirmesi ve buna yönelik tedbirler alması sorunların çözümünde önemli bir adım olarak görülmektedir (Tunç vd., 2012: 227).

Çevre kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde en basit olarak etraf, muhit, civar gibi anlamlara gelse de bugün içinde bulunduğumuz süreçte birçok konuya özgün çevre tanımı bulunmaktadır (Demirekin, 2001: 22; Karabulut, 2003: 3; Alım, 2006: 599 Kızılboğa ve Batal, 2012: 192; Ağacan, 2014: 5; Bal, 2014: 9). Hızla gelişen çağımızda hayatımıza yeni kavramların girmesi ve bu kavramları doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkileyen değişkenlerin ifade edilebilmesi için gerekli olan argümanlar, çevre tanımını genişletmektedir. Günümüzde sosyolojik, ekolojik, ekonomik ve fen bilimi alanlarında kullanılan birçok çevre tanımı bulunmaktadır. Yeşil işletmecilik ve yeşil yönetim kavramları incelenirken sadece tek bir çevre tanımına bağlı kalmadan tüm bu alanlardaki çevre kavramlarının birbirleriyle olan ilişkisinin göz ardı edilmemesi konunun daha iyi bir şekilde anlaşılmasını ve kavranmasını sağlayacaktır. Tüm bu bilgilerin ışığında çeşitli çevre tanımları yapılabilmektedir. 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 2. maddesine göre çevre, "canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı" ifade etmektedir (Kızılboğa ve Batal, 2012: 192). Çevre insanın yanı sıra canlı organizmaları çevreleyen insan, hayvan, bitki ve mikroorganizmaların hava, su, toprak ile karşılıklı olarak etkileşim halinde bulunmasıdır (Lilian, 2015: 52). Genel bir tanımla çevre, canlı ve cansız varlıkların bir arada bulundukları, birbirlerini etkiledikleri ve iletişim içinde yaşadıkları ortamı ifade etmektedir (Demirekin, 2001: 22).

İnsanların karşılıklı etkileşim içerisinde bulundukları çevre ortamının sağlıklı olabilmesi için insanların çevre bilincine sahip olması gerekmektedir. Çevre kavramının daha iyi anlaşılabilmesi ve kavranabilmesi yine insanların sahip oldukları çevre bilinci ile doğru orantılı olmaktadır. Toplumun her ferdinin çevre konusunda bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi, çevre sevgisinin aşılması gerekmektedir. Aksi halde bu kavramlar teorik bilgi olmanın ötesine geçmemekte pratik bilgiye dönüşmemekte ve sadece bir iyi niyet temennisi olarak kalmaktadır. Tüm bu bilgilerin ışığında çevre bilinci; doğanın daha iyi anlaşılması, sevilmesi ve ona saygı duyulmasını gerektiren bir bakış açısı;

doğaya karşı bilinçli olarak sevgi ve saygıyı içeren bir yaklaşım tarzıdır (Gök ve Türk (2011: 127).

İnsanoğlu, refah seviyesini artırmak için, hızla gelişen teknolojiyi de kullanarak yaşadığı çevre ile sürekli mücadele etmekte ve çevreyi değiştirmektedir. İnsanlığın geleceğini her geçen saniye daha güçlü tehdit eden çevre kirliliği de bu mücadelenin ve değişikliklerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çevrede meydana gelen bu değişiklikler olumsuz ve bozucu özellikler taşıyor ise bunlar çevre sorunları olarak değerlendirilmektedir (Alım, 2006: 600). Günümüzde çevre sorunları birçok etkene bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Özellikle ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, üretim yöntemleri, teknoloji kullanımı, tüketim alışkanlıkları gibi sebepler, çevre kirliliğinin türlerini ve boyutlarını farklılaştırabilmektedir.

1.2 Çevre Kirliliği ve Türleri

Günümüzde hızla artan insan nüfusu tüketim ve hizmet ihtiyaçlarını artırmakta, bu durumda doğrudan veya dolaylı bir şekilde sanayileşmenin hız kazanmasına dolayısıyla doğal kaynakların ve yaşam alanların bozulmasına ve yok olmasına neden olmaktadır. Kurulacak olan sanayi tesislerinin planlamasının yapılmaması, alt yapının yetersiz olması ve üretim atıklarının kontrolsüz bir şekilde doğaya bırakılması gibi bilinçsizce yapılan sanayileşme adımları, ekolojik sistemlerin bozulmasına, insan sağlığının bozulmasına sebep olmaktadır. 1869 yılında çevre kirliliği kavramı ilk kez Massachusetts (ABD) Halk Sağlığı Komitesince ele alınarak bu konuda çok önemli bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiride her insanın eşit bir şekilde temiz havaya, suya ve toprağa ihtiyacının olduğu ve bunların kirlenmemesi gerektiği belirtilmiştir (Gündüz, 1998: 4). Çevre kirliliği insanlara ve onların tüm faaliyetlerine olumsuz yönde etki yapan, insanın ekosistemi, ekolojik yönden kabul edilemeyecek şekilde zorlaması olarak tanımlanabilmektedir (Üstünay, 2008: 8). İnsanların havayı, suyu ve toprağı kirleterek doğal sürece müdahale etmesi, sistemin işleyen çarklarını yavaşlatmakta veya sekteye uğratmaktadır. Çevrenin kirlenmesi ve tahrip edilmesi sonucu ortaya çıkan ağır bedeller yine kirleticisi olan insanlar tarafından ödenmektedir.

Çevre kirliliği, doğal dengenin düzenini bozularak, insanların ve canlıların yaşam kalitesini azaltacak etkilerde bulunan ciddi çevre sorunlarına yol açmaktadır.

Çevre kirliliğinin sebepleri iki ana grupta toplanabilmektedir. Depremler, seller ve volkanik patlamalar gibi kalıcı olmayan doğal kirlenmeler ve kalıcı olan insan kaynaklı kirlenmelerdir. İnsan kaynaklı kirlenmeler çevre için daha kalıcı, etkili ve geniş kapsamlı oldukları için daha büyük tehlikelere yol açabilmektedir. İnsan kaynaklı kirlenmelerin birçok çeşidi ve nedenleri bulunmaktadır. Bu tür çevresel kirlenmelerin bazılarının kısaca sebepleri ve sonuçları Tablo1’de sunulmuştur (Erten, S. 2006: 1-2).

Tablo 1. Çevre Sorunları, Sebepleri ve Sonuçları

Çevre Sorunları	Sebepleri	Sonuçları
Hava Kirliliği	Fosil yakıtlar, Çöplerin Yakılması, Kimyasal ve Radyoaktif Maddeler	Asit Yağmurları, Küresel Isınma, Ozon Tabakasının Delinmesi, Solunum Yolu Hastalıkları
Su Kirliliği	Gübreleme, Evsel ve Sanayi Atık Suları, Kimyasallar, Tanker Kazaları	İçme Sularının Kirlenmesi, Akarsu ve Deniz Canlılarının Yok Olması, Salgın Hastalıklar
Toprak Kirliliği	Çöp Yığınları, Gübreleme ve Zirai İlaçlar, Pestisitler	Ağır Metal Brikimi, Toprak Yapısının Bozulması, Tarım Alanlarının Yok Olması
Bitki ve Hayvan Türlerinin Yok Olması	Ormanların Yok Olması, Asit Yağmurları, Zirai İlaçlar	Ekolojik Dengenin Bozulması

Kaynak: Erten, 2006: 1-2

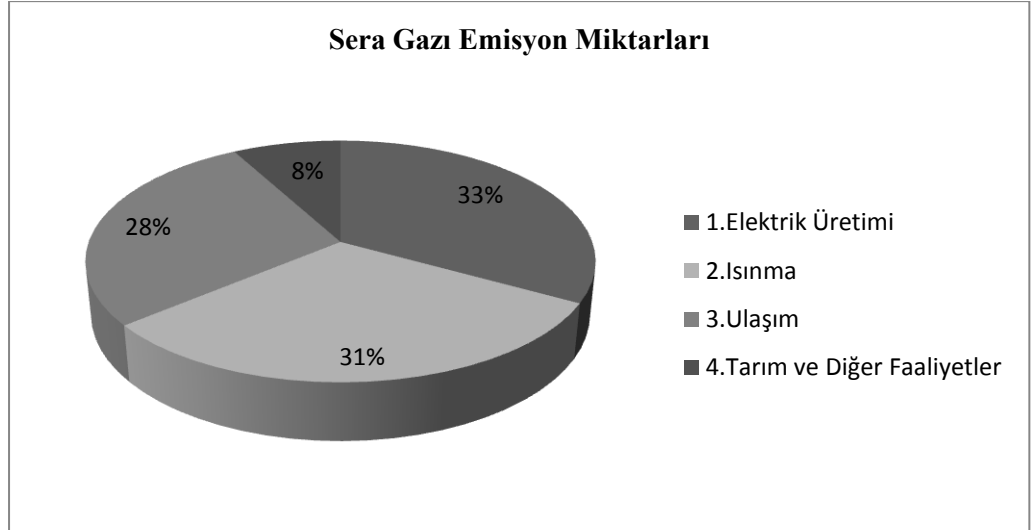
Çevre kirlenmesinin birçok boyutu ve türü bulunmaktadır. Hava, su ve toprak kirliliği, gürültü kirliliği, kimyasal kirlilik, sera gazı etkisi ve ozon tabakasının

delinmesi, ışık kirliliği, nükleer kirlenme gibi birçok konuda çevre kirliliğine rastlanmaktadır. Ancak çalışmada önem derecesine göre insan hayatını en yakından ilgilendirdiği düşünülen hava, su, toprak ve gürültü kirliliğine aşağıda kısaca değinilecektir.

1.2.1 Hava Kirliliği

Hava kirliliği; havanın kalitesini azaltacak yönde herhangi bir anormal materyalin havaya karışarak havanın doğal yapısını değiştirmesidir (Gana ve Toba, 2014: 3). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise, hava kirliliğini “canlıların yaşamını olumsuz yönlerde etkileyen veya maddi zararlar meydana getirebilecek yabancı maddelerin normalin üzerinde yoğunlaşmasıdır” şeklinde tanımlamaktadır (Sönmez ve Bayri, 2004: 2-4).

Hava kirliliği herhangi bir kaynaktan çevreye yayılan ve çevreye zararlı etkileri olan her türlü (gaz, sıvı, katı) atık emisyon olarak ifade edilmektedir. Hava kirliliğine yol açan gaz emisyonlar, insan sağlığı ve diğer canlılar üzerinde ciddi tehlikeler oluşturarak çevrenin kirlenmesine, doğal dengenin bozularak tahrip olmasına neden olmaktadır. Özellikle sanayileşme devrimi ile başlayan endüstrileşme hareketleriyle birlikte doğaya kontrolsüzce ve bilinçsizce bırakılan zehirli gaz atıklar havanın doğal yapısının bozulmasına ve giderek kirlenmesine yol açmaktadır. Doğal ya da yapay süreçlerin yan ürünleri olarak havaya yayılan gaz ve parçacıklar hem sera gazları üretmekte hem de kapalı ve açık alan hava kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Hava kalitesini etkileyen emisyonlar ozon, karbonmonoksit, nitrojen oksitler, sülfür dioksit, parçacıklar, uçucu organik bileşikler ve diğer gazlar gibi çok çeşitli kaynaklardan gelmektedir. Emisyonların oluşma sebepleri; elektrik üretmek (yüzde 33), ısınmak (yüzde 31), ulaşımı sağlamak (yüzde 28) ve tarım ile ilgili faaliyetlerin aracılığıyla üretilen emisyonlar (yüzde 8) olmak üzere genellikle fosil yakıtların kullanılmasına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Stringer, 2009: 52-53). Şekil 1.1’de hava kirliliğinin en önemli nedenlerinden birisi olan sera gazı emisyon miktarları ve ana kaynakları gösterilmektedir.



Şekil 1.1 Sera Gazı Emisyon Miktarları ve Ana Kaynakları

Kaynak: Stringer, 2009: 52

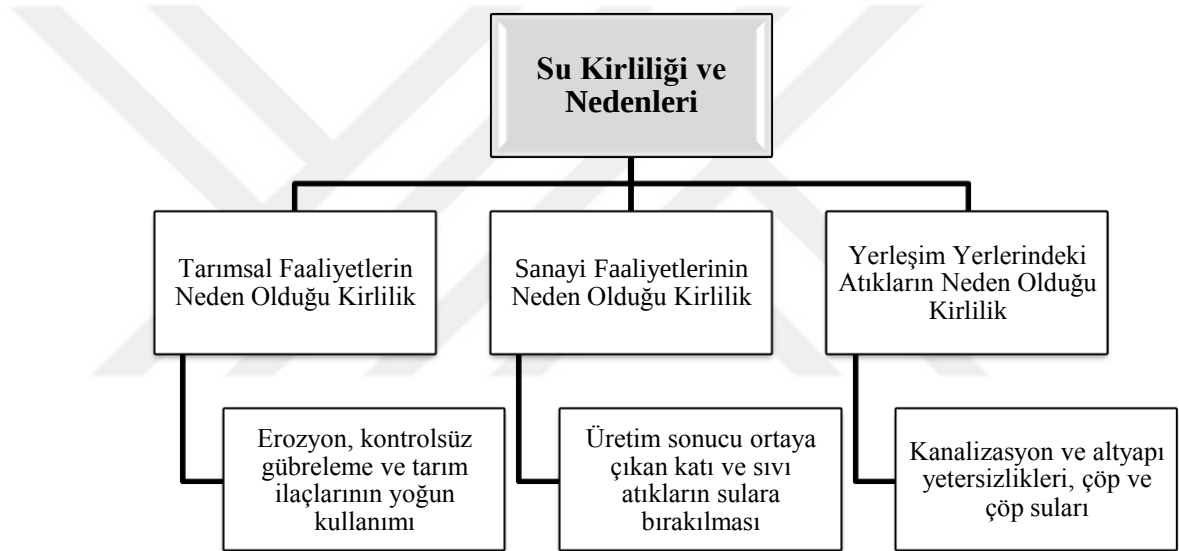
Hava kirliliğinin en önemli iki sebebi kontrolsüz sanayileşme ve kentleşmedir. Kontrolsüz kentleşme sonucu ortaya çıkan çarpık kentleşme, şehrin uygun alanlara oturtulamaması, şehrin hava trafiğini kesecek şekilde bariyer görevi görmesi, kentleşme ile beraber artan nüfusun kullanmakta olduğu fosil yakıtlar ve enerji ihtiyaçları hava kirliliğinin en önemli sebeplerinden birisidir. Kontrolsüz sanayileşme sonucunda ise düşük kalitede enerji kaynakların kullanılması, filtreleme sistemlerinin yetersizliği, sanayi için yanlış yer seçimi gibi birçok sebep hava kirliliğine neden olmaktadır. Petrokimya ve demir-çelik sanayisi, enerji, gübre, çimento ve şeker endüstri kolları hava kirliliğine sebep olan önemli sanayi sektörleridir.

1.2.2 Su Kirliliği

Günümüzde nüfusun çok hızlı bir şekilde artması, sanayi ve teknolojinin hızla gelişmesi, toplumda çevre bilincinin yeterince yerleşmemesi veya yaygınlaşamaması gibi nedenler dünyada içilebilir su miktarının giderek azalmasına sebep olmaktadır. Bunların yanı sıra, içilebilir su kaynaklarının sorumsuzca kirletilmesi, ileride telafisi olamayacak sorunların yaşanmasına zemin hazırlamaktadır (Akın ve Akın, 2007: 107).

Su kirliliği; insan faaliyetleri sonucu göl, akarsu, deniz suları ile yer altı sularının evsel, endüstriyel ve tarımsal atıklarla bozulması ve suda canlılara uygun olmayan

kimyasal ve fiziksel değişimlerin gerçekleşmesidir (Agrawal vd., 2010: 432). Endüstriyel atıklar, kanalizasyon suları, tarımsal ve evsel atıklar su kirliliğine sebep olarak insan sağlığına zarar vermektedir (Ashraf vd., 2010: 38). Su kirliliği okyanuslarımızı, göllerimizi, nehirlerimizi ve içme sularını etkileyerek yaygın ve küresel bir endişe haline gelmektedir. Özellikle işlenmemiş endüstriyel ve evsel atıklar sudaki yaşamın sürdürölmesine ve canlı yaşamına karşı çok sayıda çevresel tehlikeye neden olmaktadır (Khan ve Ghorı, 2011: 278). Su kirliliğinin nedenleri 3 temel başlıkta Şekil 1.2’de sunulmuştur.



Şekil 1.2 Su Kirliliği ve Nedenleri

Kaynak: Çalış, 2013: 179

1.2.3 Toprak Kirliliği

Toprak kirliliği, çevreye bırakılan zararlı atık maddelerle toprağın verimliliği kaybetmesi ve uygun toprak özelliklerini yitirmesiyle niteliğinin bozulmasıdır. Toprak iki farklı şekilde kirlenmektedir. Birincisi hava ve suları kirleten maddelerin yağışlarla toprağa geçerek toprak ile tepkimeye girmesi ve toprağın yapısının değişmesi sonucu

gerçekleşmektedir. Diğer sebep ise, insanlar tarafından toprağın üstüne ve içine bırakılan zararlı maddelerin yol açtığı kirliliktir (Tezcan, 2013: 54-55). Toprak kirliliği en genel haliyle toprağın ürün atıkları ve kimyasal maddelerle kirlenerek, toprağın doğal oluşumunu bozabilecek ve verimini düşürebilecek bozulma ve değişimler olarak ifade edilebilir. İnsanlar tarafından doğaya sorumsuzca atılan çöpler, civa gibi ağır metaller, radyoaktif maddeler, çöp yığınlarından toprağa sızan sular, erozyon sonucu toprağın ve bitki örtüsünün doğal formunu kaybetmesi gibi sebepler toprak kirliliğine neden olmaktadır.

Kirlenen ve doğallığı bozulan topraklarda hem bitki örtüsü yetişmemekte hem de topraktan bitki ve hayvanlara geçen kirletici maddeler besin zinciri yoluyla insana kadar ulaşabilmektedir (Ağacan, 2014: 31). Toprak kirliliğinin yol açtığı en önemli sorunlardan birisi de işlenemeyen toprak sorunu yüzünden tarımla uğraşan insanların topraklarını terk etmesi yani göçlerin ortaya çıkmasıdır. Hart (2008:117), toprak kirliliğine bağlı göç sorununu, toprakla geçinmek gittikçe daha da zorlaşınca, milyonlarca umutsuz insan yeterince kalabalık olan kentlere göçmektedir, şeklinde açıklamaktadır. Örneğin Çin’de bugünlerde tahminen 120 milyon insan bu sebepten ötürü kentlere göç etmeye devam etmektedir. Hızla artan nüfus miktarı, tüketimin artması ve bunun sonucunda artan ürün atıkları kontrolsüz biçimde toprağa bırakılmakta ve bu süreç sonucunda insanların ve canlıların yaşam alanları daralmaktadır.

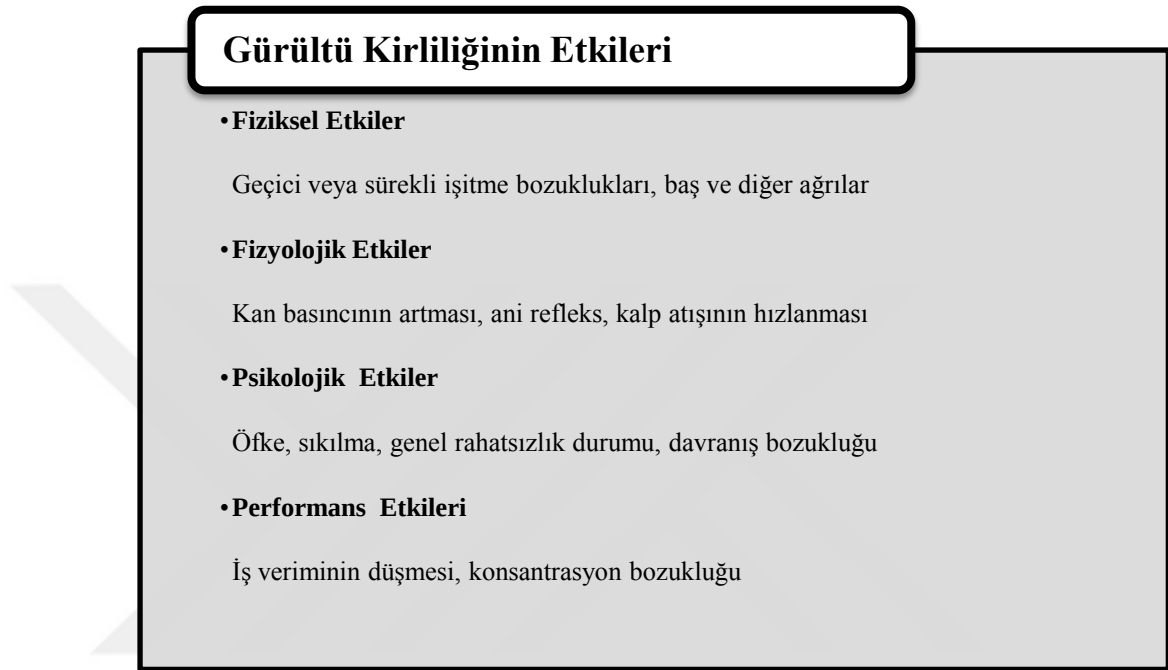
1.2.4 Gürültü Kirliliği

Gürültü, insanların işitme sağlığını ve algılama kapasitesini olumsuz etkileyen, fizyolojik ve psikolojik dengelerini bozabilen, iş gücünü azaltan, çevrenin sakinliğini yok ederek niteliğini değiştiren önemli bir çevre kirliliği türüdür. Gürültü; işitme kaybı, kalp atışının hızlanması, irkilme gibi fizyolojik etkilerin yanında, dinleme, anlama bozukluğu, iş gücünün ve veriminin düşmesi gibi olumsuzluklara neden olmaktadır (Tezcan, 2013: 55).

İnsanları ve canlıları rahatsız eden sesler olarak tanımlanan gürültü kirliliği; insanın işitme seviyesini ve çevreyi algılamasını olumsuz yönde etkileyen, kişinin ve toplumun yaşam kalitesini azaltan önemli bir kirlilik türüdür (Üstünay, 2008: 15). Genel

haliyle gürültü kirliliği, insanların sağlığını ve psikolojik yapısını bozabilecek bir şekilde gürültü seviyesinin rahatsız edici boyutlara ulaşmasını ifade etmektedir.

İnsanların işitme sağlığını ve algılama kapasitesini olumsuz etkileyen gürültü kirliliğinin etkileri dört ana grupta kategorize edilerek Şekil 1.3’de sunulmuştur.



Şekil 1.3 Gürültü Kirliliğinin Etkileri

Kaynak: Büyükgüngör, 2006: 7

Günümüzde nüfusu yoğun olan büyük kent ve metropollerde gürültü seviyesinin oldukça yüksek olması insan sağlığı ve psikolojisi üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Eğlence, inşaat, makine kullanımı, trafik ve bazı sosyal aktivite kapsamlı gürültü kaynakları her geçen gün daha da artmakta ve gürültü kirliliğine neden olmaktadır.

1.3 Çevre Kirliliğinin Sebepleri ve Kirliliği Hızlandıran Etkenler

Hava, su ve toprakta yüksek miktarda bulunan katı, sıvı ve gaz halindeki kirletici maddeler çevre kirliliğinin oluşmasına neden olmaktadır. Nüfusun artmasıyla doğru orantılı olarak kentlerin kontrolsüz ve sınırsız bir şekilde büyümesi, tüketici taleplerinin

artmasıyla beraber sanayileşmenin ivme kazanması ve doğal kaynakların hızla erimesi günümüzde dünyamız için ciddi tehlikeler oluşturmaktadır. Çevre kirliliğinin sebeplerini oluşturan ve çevre kirliliğini hızlandıran birçok etken olmasına rağmen en önemlileri nüfus artışı, kentleşme ve sanayileşme olarak 3 temel başlıkta incelenebilir.

1.3.1 Nüfus Artışı

Günümüzde aşırı nüfus artışı olarak tanımlanan süreç, birim alanda yaşayan insan sayısı olarak algılanmaktadır (Sencar, 2007: 12). Birim alanda yaşayan insan sayısındaki ani ve hızlı artış üretim ve tüketim süreçlerinin hızlanarak çevrenin daha fazla kirlenmesine yol açmaktadır. Hızlı nüfus artışının sonuçlarından olan çarpık kentleşme doğal kaynakların yıpranmasına, ormanların yok olmasına, çölleşme ve erozyon gibi problemlere neden olmaktadır. Nüfus artışı tüketimi hızlandırarak, üretim çabalarının ve sanayileşmenin hız kazanmasına etki etmektedir. Özetle hızla artan nüfus üretim ve tüketim sonucu, ortaya çıkan atıkları arttırmakta ve doğal çevreyi kirletmektedir (Evli, 2012: 49). Özellikle nüfus artış hızının yüksek olduğu az gelişmiş ülkelerde, nüfus yoğunluğunun fazla olduğu belirli bölgelerde akarsu ve deniz kirlenmelerinin çok daha fazla olması, şehirdeki evsel atıkların toplandığı mega çöplüklerin büyük alanlara yayılması, talebin yoğunluğunu karşılamak amacıyla sanayi bölgelerinin büyüyerek şehrin içine kadar sokulması bazı çevre sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Buna karşılık Ardoğan (2012: 92), tüketimden ve çevreyi kirletmekten birinci derecede sorumlu olan tarafı, nüfusun ve nüfus artışının az olduğu gelişmiş ülkelere bağlamaktadır. O hâlde denilebilir ki gelişmiş ülkelerde nüfusun az olmasına rağmen doğadaki düzen ve kaynakların kullanımındaki payı ve tahribatı, nüfusun çok olduğu az gelişmiş ülkelere daha fazladır. Bugün çoğu ağır sanayiye sahip gelişmiş ülkelerin nüfus artış hızı oldukça düşüktür. Bununla birlikte artan çevre kirliliğinde en büyük pay sahipleri de yine bu gelişmiş ülkelerdir. Nitekim ağır sanayi üretiminde bulunan bazı ülkeler ekonomik çıkarlarını gözeterek Kyoto Protokolüne imza atmalarına rağmen antlaşmayı onaylamaktan çekinmişlerdir.

Çevreye verilen zararların türleri ve boyutları ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak farklılık göstermekte, nüfus artış hızı ise ülkelerin bu gelişmişlik düzeyini ortaya çıkaran en önemli göstergelerden birisi olmaktadır. Gelişmişlik düzeyine bağlı olarak çevre kirliliği türleri ve zararın boyutları değişkenlik gösterebilmektedir.

1.3.2 Sanayileşme

Sanayileşme arzu edilen gelişmiş bir yapay çevrenin oluşturulması için gerekli olan sosyo-ekonomik gelişmenin ön koşuludur. Bu sürecin plansız ve düzensiz bir şekilde ilerlemesi çevre sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Sencar, 2007: 11). Günümüzde çevre kirliliği, ülkelerin sanayi gelişimleri ile doğru orantılı olarak insanlığın sağlığını tehdit eden en ciddi problemlerden biri haline gelmiştir. 1980 yılından beri, ülkemizin, İstanbul, İzmir ve Ankara gibi yaklaşık 20 büyük sanayileşmiş şehrinde, hava kalitesi koruma yönetmeliğinde belirtilen kirlilik sınır değerleri aşılmaktadır. Dikkate alınmadan sanayi tesislerinin kurulması ve kullanılan teknolojinin çevreye olumsuz etkileri çevre kirliliğine neden olmaktadır (Can ve Eryener, 1997: 6). Çevre kirliliğinin engellenmesinde en önemli adımlardan birisi de sanayi tesislerinin ve organize sanayi bölgelerinin planlı bir şekilde ve mümkün olduğunca şehir ve canlı yaşam alanlarının dışında kurulmasıdır. Bu yöntem sayesinde oluşabilecek herhangi bir çevre felaketinin insanların ve canlıların yaşamına etki etmesi önlenmiş olacaktır. Sanayi tesislerinin altyapılarının yeterli olması, arıtma tesislerinin olması ve yenilebilir enerji kaynaklarının kullanabilmesi çevre kirliliğinin önlenmesi için oldukça önemlidir. Günümüzde, gelişmekte olan ülkeler, yüksek büyüme ve sanayileşme hızına paralel olarak bir yandan da artan sosyal ve çevresel sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Akbostancı vd., 2005: 4). Sanayileşme sonucunda sınırlı olan kaynakların hızlı bir şekilde tüketilmesi, tarımsal toprakların hızla kirlenmesi, hava, su ve kimyasal kirliliklerin oluşturduğu tehlikeler gelecek nesillerimiz için ciddi sorunlar oluşturmaktadır.

1.3.3 Kentleşme

Kentleşme sanayileşme ve ekonomik gelişmeye paralel olarak kent sayısının artması ve kentlerin hızlı büyümesi sonucunu doğuran, toplumun yapısında, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir. Sanayi devrimi ile hız kazanan ve daha sonra da dünyada hızla gelişen kentler büyük sorun alanları görünümü vermektedir. (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 23). Kentleşme kirliliği ise basit ve en genel tanımıyla, insan ve canlıların sağlığını bozacak şekilde plansız ve bilinçsiz bir şekilde ekonomik kaygı güdülerek düzensiz imarlaşma süreci olarak tanımlanabilir. Kentleşmenin sonuçlarından biri insanların tüketiminin

artmasıdır. Hızlı ve yüksek tüketim düzeyi şehrin belli bölgelerinde çok fazla atığın oluşmasına yola açar. Aslında kirliliğin büyük bir kısmı sanayileşmeden meydana gelir; ancak kentleşme bu atıkları bir bölgede toplayarak doğal ekosistemin bu atıkları yok etme özelliğini azaltır (Özdemir ve Özekicioğlu, 2006: 22). Bugün şehir çöplüklerinin geri dönüşüm firmalarına ihale ile verilmesi ya da belediyelerin kurdukları arıtma tesisleri ile yeniden değerlendirilmesi gibi süreçler çevre kirliliğinin önlenmesinde umut verici girişimlerdir. Kentleşmenin bir diğer sorunu da yerleşim yerlerinin kurulurken altyapı sistemlerin yetersiz düzeyde olmasıdır. Evsel atıklar ya da kanalizasyon alt yapı sistemleri yerleşim yerinin coğrafi konumuna göre doğrudan deniz, göl ve akarsulara verilmekte veya yeraltı sularına karışacak biçimde doğrudan toprağa bırakılmaktadır (Demirekin, 2001: 39).

1.4 Küresel Çevre Sorunları ve Küresel Çevre Politikaları

Günümüzde hızla artan çevre sorunları, doğal süreçler ve küreselleşmenin etkisi ile bölgesel olmaktan çıkarak tüm dünyayı ilgilendiren bir tehdit haline gelmektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir çevre felaketi doğrudan ya da dolaylı bir şekilde sınırlarını aşarak dünyanın bir başka bölgesini etkileyebilmektedir. Yaşanan çevre felaketleri sadece bulunduğu sınırlar içerisinde kalmayarak kelebek etkisi ile dünyanın bir başka ucuna kadar ulaşabilmektedir. Küreselleşme tüm dünyada olduğu gibi çevre konularında da son derece hızlı bir şekilde değişim yaratmaktadır. Nüfus artışı, çarpık kentleşme ve sanayileşme, tüketim çılgınlığı ve doğal afetler gibi nedenlerden dolayı hava, su, toprak, gürültü ve görüntü kirliliği gibi çevresel sorunlar her geçen gün daha fazla artış göstermektedir (Zeytin ve Kırlioğlu, 2014: 239). Özellikle geleneksel sanayicilik anlayışı içerisinde üretim yapmak için kaynakların hızlıca tüketilmesi ve hiç tasarruf yoluna gidilmemesi ekolojik sistemin hızlıca bozulmasına yol açmıştır. Üretim aşamasında ortaya çıkan üretim atıkları ve tüketim sonucu kullanıp sorumsuzca doğaya atılan evsel atıklar çevremiz için ciddi sorunlar teşkil etmektedir. Hava, su ve toprak kirliliğinin giderek artması kanser vakalarının hızlıca artmasına sebep olmakta, gıda zehirlenmeleri başta olmak üzere ciddi sağlık sorunlarını da beraber getirmektedir. Bölgesel olarak hükümetlerin aldığı tedbirler artık yeterli olmamakta uluslar arası yaptırımları olan yeni küresel kanun ve yasalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Asit yağmurlarıyla oluşan tarımsal zararlar ve özellikle akarsu sınırı ve deniz sınırı olan iki ülke arasındaki çevre sorunları, küresel ısınmaya bağlı olarak yaşanan değişimler ve bozulmalar konunun küresel bir zemin kazanmasına neden olmaktadır. Günümüzde çevre kirliliği; sınırları aşan, uluslar arası karşılıklı protokoller içeren, küresel bir sorun haline gelmiştir. Doğal olarak, ülkelerin sınırlarını aşan ve uluslararası bir nitelik taşıyan çevre problemlerinin çözümünü hedefleyen politikaların da, küresel düzeyde yeniden planlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, küresel çevre sorunlarının çözümü, ulus devletlerin kapasitesini aşmakta ve uluslararası örgütlerin bu sürece daha etkin bir şekilde müdahil olmasını gerekli kılmaktadır (Yalçın, 2009: 288). Çevre kirliliğinin önlenmesi için oluşturulan uluslar arası örgütler veya kuruluşlar tüm dünyanın kaderini ve geleceğini ilgilendirecek yeni fikirler üretmek zorundadır. Küresel çevre sorunları ancak küresel bir dayanışma ve işbirliği ile çözülebilecektir. Tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde geç kalınmış olduğu ifade edilebilirse de konunun ciddiyeti artık daha iyi anlaşılabilir.

İngiltere’de başlayan sanayi devrimi ile birlikte Batı ülkelerinde hızla gelişerek devam eden ve diğer dünya ülkeleri tarafından takip edilen sanayileşmenin ortaya çıkardığı baca gazları, zehirli atıklar ve diğer atıklar ciddi çevresel problemlere neden olmuştur. İnsanların hırslı ve kontrolsüz üretme isteği, kaynakların hiç bitmeyecekmiş gibi kullanılmasına sebep olurken, üretim ve tüketim atıkları da havayı, denizleri, nehirleri ve kara parçalarını küresel boyutlarda kirletmeye başlamıştır (Atay ve Dilek, 2013: 204). Tüm bu süreçler atmosfer, denizler ve akarsuların kirlenmesi, toprak kirliliği gibi insan hayatını tehdit eden ciddi çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle hava kirliliğinin küresel boyutlarda artış göstermesi doğrudan kanser vakalarının artmasına sebep olmakta ve çağımızın en büyük problemlerinden biri haline gelmektedir. Aynı şekilde çevresel atıkların akarsulara bırakılması bir başka ülkenin içme suyu kaynaklarını kirletmekte ve iki ülke arasında sorunlara neden olmaktadır. Petrol taşımacılığında oluşan kazalar bir başka ülkenin deniz sınırlarını kirletebilmekte, kurulacak herhangi bir nükleer santral iki ülke arasında krizlere yol açabilmektedir.

20. yüzyılın sonlarında meydana gelen küresel çaplı endüstriyel felaketler, Rusya’daki Chernobyl faciası, İsviçre’nin Basel şehrindeki kimyasal madde üreten bir fabrikada çıkan yangın, ozon tabakasının delinmesi, küresel ısınma vb. değişimler,

endüstrinin çevreye olan olumsuz etkilerinin belli başlı örnekleridir. Bu bağlamda üretim, tüketim ve dolayısıyla kirlenme bu düzeyde artış gösterirse dünyamızdaki tüm canlılar için yaşam koşullarının sürdürülebilir bir biçimde devam etmeyeceği bir gerçeklik halini alacaktır (Akatay ve Aslan, 2008: 315). Özellikle son yıllarda meydana gelen küresel çevre felaketleri tek bir ülkenin kirlilikle mücadele kapasitesinin sınırlarını aşmakta ve uluslar arası ciddi bir küresel birlikteliğin ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu kirlilik 21.yüzyıla girerken ülkeleri dünyanın nasıl temizleneceği konusuna uluslararası bağlayıcı çözümler aramaya sevk etmiştir. Çevre kirliliği konusu ülkelerin tek tek problemi olmaktan çıkarak uluslararası boyut kazanmıştır (Yücel, 1997: 106). Bu bağlamda çevre bilincinin gelişmesi ve çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla çeşitli sözleşmeler, konferanslar ve örgütlenmeler meydana getirilmeye çalışılmıştır. Dünyada ilk çevre sözleşmesinden günümüze kadar yapılan çevre sözleşmelerini ve konferanslarını tarihsel olarak şu şekilde sıralanmaktadır (Karabulut (2003: 12):

- 1971 Ramsar Sözleşmesi (İran - Sulak Alanların Korunması)
- 1972 Stockholm Konferansı (İsveç - Küresel Çevre Sorunlarına Dikkat Çekmek)
- 1973 CITES Washington Anlaşması (Türleri Tehlikede Olan Bitki ve Hayvanların Ticaretinin Engellenmesi)
- 1977 Nairobi Dünya Çölleşme Konferansı
- 1978 Barcelona Antlaşması (Akdeniz' deki Kirliliği Engelleme)
- 1979 Bern ve Born Antlaşması (Bitki ve Hayvan Türlerinin Korunması)
- 1987 Brundtland Komisyonu (Doğal kaynakların Kontrolü, Nüfus Kontrolü, Çevre Dostu Teknoloji Kullanımı gibi maddeler)
- 1990 Norveç Bergen Konferansı
- 1992 Rio Dünya Çevre Zirvesi "Gündem 21" (Çevre ve Gelişmeye Yönelik İlkeler)
- 1994 Bahama Biyolojik Çeşitliliği Koruma Konferansı
- 1996 Habitat 2 İstanbul (Şehir ve İnsan Yerleşimi Sorunları)
- 1997 Rio+5 Konferansı (Küresel Isınmaya Yönelik Hükümetler Arası Sözleşme)
- 1997 Kyoto Protokolü (2005'te yürürlüğe girdi)
- 2002 Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi

Ayrıca her yıl BM tarafından dünyanın farklı kentlerinde Dünya İklim Değişikliği Konferansları düzenlenmektedir. AB çevre ile ilgili yönetmeliklerinde birtakım olumlu değişiklikler yaparak yeni çevre standartları geliştirmektedir. Bu sözleşmeler ve konferansların büyük bölümü halen günümüzde taraflara yönelik önemli bağlayıcı özellikler taşısa da bir kısmı bugün etkinliğini kaybetmiştir. Çevreye yönelik yapılan bu konferans ve sözleşmelerin en önemlileri genel hatlarıyla Stockholm Konferansı, Rio Dünya Çevre Zirvesi (1992), Rio+5 Konferansı (1997) ve Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesidir. Aşağıda önemine değinilen bu konferans ve sözleşmelerden kısaca bahsedilecektir.

1.4.1 Stockholm Konferansı

Küresel anlamda çevre bilincinin gelişmesi ve çevrenin korunması amacıyla yapılan ilk ciddi girişim Stockholm Konferansıdır. 5-16 Haziran 1972 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen ve 113 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen ilk uluslararası konferanstır. Anlaşmaya Türkiye de katılmıştır. Anlaşmada endüstrileşme sonucunda ortaya çıkan çevre sorunlarına dikkat çekilmiş ve tüm dünyanın ortak bir tutum sergilemesinin gerekliliği ortaya çıkarılmıştır. Konferansın başlama tarihi olan 5 Haziran dünya çevre günü olarak kutlanmaktadır. Toplumlar çevreyi kirleterek kaynakları hiç bitmeyecekmiş gibi sorumsuzca kullanarak kalkınmanın devam etmeyeceğini anlamışlardır. 1972 Stockholm Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı'nı takiben kamuoyu, önemli çevre sorunlarına büyük ilgi göstermiş ve Avrupa'da bunun üzerine beş çevre eylem planı gerçekleştirilmiştir. (Karaer ve Pusat, 2002: 11). 1972 yılında gerçekleştirilen Stockholm konferansında, çevrenin korunması ve bu duruma karşı ortak bir duruş sergilenmesi için çevre ile ilgili bazı başlıca konular tartışmaya açılmış ve tartışma konularının sonucunda tüm ülke ve toplumların uyması gereken birtakım ilkeler benimsenmiştir.

Stockholm Konferansı'nın uluslararası çevre politikaları açısından en önemli sonucu konferans ile birlikte çevre sorunlarının küreselliğine ve bu sorunların gelişmiş ya da az gelişmiş ülke ayrımı yapmaksızın beraber aranacak çözümlerle aşılabileceği noktasına dikkat çekilmesidir. Konferansın sonuç bildirgesinde, her insanın sağlıklı bir

çevrede yaşama ve çevreyi korumaya ilişkin kararlara katılma hakkı olduğu belirtilmiştir (Uzel, 2006: 181).

1.4.2 Rio Dünya Çevre Zirvesi

1980’li yıllardan itibaren çevreyle ilgili kaygıların artmasıyla beraber hükümetler, sivil toplum örgütleri, bilim insanları ve bazı sosyal sorumluluk bilincine sahip işletmeler tarafından daha çevreci yaklaşımlar izlenmesi için çeşitli çalışmalar yürütölmeye başlanmıştır (Kasap ve Peker, 2011:103). 1980’lerin İkinci yarısından sonra işletmeler, toplumun çevreyle ilgili sorunlara yönelik endişelerinin arttığını daha fazla hissetmeye başlamışlardır, Özellikle, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun hazırladığı Ortak Geleceğimiz Raporu'nda temelleri atılan sürdürülebilir kalkınma kavramı, toplumun ve işletmelerin çevreyle ilgili konularda daha duyarlı olmalarını sağlamıştır (Aytekin, 2007: 2).

Brezilya’nın başkenti Rio’ da 1992 yılında yapılan zirvenin temel amacı çevre ve gelişim başlıkları üzerinde 21. Yüzyılın gündemini ve vizyonunu oluşturmaktır. Bildiride çevre kirliliği karşısında devletlerin ve toplumların yerine getirmek zorunda oldukları temel görevler açıklanmıştır. Zirvede iki evrensel antlaşmaya imza atılmış ve iki bildiri kabul edilmiştir. Uluslararası antlaşmalar biyolojik çeşitlilik antlaşması ve iklim değışikliğı antlaşması iken; bildiriler ise ormanlar üzerine eylem planı ve çevre gelişimi üzerine Rio Deklarasyonudur. Rio Dünya Çevre Zirvesinde sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen açlık ve hastalıkla mücadele, eğitimsizlikle mücadele ve çevre sorunlarını önlemeye yönelik kararlar alınmıştır.

1.4.3 Rio+5 Konferansı

Rio Dünya Çevre Zirvesi’nden 5 yıl sonra 1997 yılında 165 ülkenin katılımıyla New York şehrinde Rio+5 Zirvesi düzenlenmiştir. 5 yıllık süreçteki gelişimlerin takip edilmesi ve yeni kararlar alınarak bu kararları güçlendirecek yeni çalışmaların yapılması hedeflenmiştir. Ortaya çıkan raporda, sürdürülebilir gelişme yolunda birtakım ilerlemelerin olmasına karşı özellikle az gelişmiş ölkelerde çevre sorunlarının devam ettiği küreselleşmenin kimi ölkelerde iyileşmelere yol açtığı ancak gelişmekte olan

lkelerde yoksulluğun arttığı ve bu ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki teknolojik uçurumun arttığına dair olumsuz tespitler de yapılmıştır (Uzel, 2006: 211).

1.4.4 Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi

Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi, 26 Ağustos – 4 Eylül 2002 tarihleri arasında 191 ülkenin katılımıyla Güney Afrika Cumhuriyeti’nin Johannesburg kentinde düzenlenmiştir. 1992 yılında Rio Konferansından 10 yıl sonra gerçekleştiği için Rio+10 olarak da bilinmektedir. Amacı 1992 yılında Rio Konferansında Birleşmiş Milletlerin almış olduğu kararların uygulanması ve denetlemesine yönelik eylem planlarını oluşturmaktır. Yoksullukla mücadele, temiz su ve gıda ihtiyaının karşılanması, sağlık ve barınma sorunları, tükenmekte olan bitki ve hayvan türlerinin korunması, sosyal hak ve eşitlikler, dünya barışı gibi birçok konuya ilişkin duyarlılıklar esas alınarak bu yönde temel ilkeler benimsenmiştir. Bu ilke ve hedefler doğrultusunda “Johannesburg Bildirgesi” ve “Johannesburg Uygulama Planı” olmak üzere iki temel bildiri ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınma için Johannesburg Bildirgesi’nde ülkelerin yerel, bölgesel ve küresel düzeyde sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak amacıyla ortak sorumluluklarının ve çevrenin korunması için yükümlülükleri vurgulanmıştır. Yoksullukla mücadele, tüketim ve üretim alışkanlıklarının değiştirilmesi, ekonomik ve sosyal gelişmenin doğal kaynak temelinde yönetimi, öncelikli hedefler olarak belirtilmiştir (T.C. evre ve Orman Bakanlığı ve UNDP, 2002: 110).

Yukarıda bahsettiğimiz uluslararası alanda yapılan tüm sözleşmeler konferanslar ve zirvelerin ortak amacı içinde yaşadığımız mavi gezegenimizin daha yaşanılır bir yer haline gelmesi, çevreye olan ilgi ve duyarlılıkların artırılması ve bu konuda devletlerin ve toplumların üzerine düşen sosyal sorumluluk görevlerini yerine getirmesini sağlamaktır. Son yıllarda dünya, giderek artan bir kirlenme süreci yaşamaktadır. Bu kirlenmenin sonuçlarını en aza indirebilmek için insanlar daha duyarlı olmaya ve evre konusunda daha sorumlu davranmaya çalışmaktadır (Ayyıldız ve Genç, 2008: 505). Bu amaçla ülkelerin ve toplumların yükümlü ve sorumlu olduğu alanlarda eylemlerini somutlaştırmaları ve üzerlerine düşen sosyal sorumlulukları yerine getirmeleri gerekmektedir. evre duyarlılığının artırılması ve evre kirliliğinin önlenmesi için yapılan bu küresel çalışmalar tüm ülkelere yol gösterici olacaktır.

Çevresel kirliliği sonucunda ortaya çıkan çevre felaketlerinin sınır tanımaması, birçok uluslar arası kuruluşun konuyla ilgilenmesini sağlamıştır. Günümüzde dünyada en kapsamlı çevre koruma faaliyetlerini başlatan ve uygulayan başlıca iki küresel kuruluş vardır. Bunlar; Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliğidir. Başta Birleşmiş Milletler (UN) olmak üzere Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Dünya Bankası (WB), Avrupa Konseyi (COE), Avrupa Birliği (EU) gibi kuruluşlar uluslararası çevreyi koruma ve geliştirme amaçlı çalışmalarda bulunmaktadır (Kısa, 2008: 25; Yalçın, 2009: 303). Bununla birlikte kamuoyunda adını sıklıkla duyduğumuz çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevre bilincinin geliştirilmesi amacıyla faaliyet gösteren birçok kuruluş da bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF), Doğal Hayatı Koruma Derneği (WCS), Greenpeace, Kraliyet Botanik Bahçeleri (KEW), Live Earth, The Global Experience gibi kuruluşlardır.

1.4.5 Kyoto Protokolü

Sanayi devrimi ile başlayan ve günümüze kadar devam eden sanayileşme hareketleri, nüfus artışı, kentleşme ve ormanlık alanların tahrip edilmesi, fosil yakıtların yakılması atmosfere karışan insan kaynaklı sera gazlarının her geçen gün daha da tehlikeli bir boyuta ulaşmasına yol açmaktadır. İklim değişikliğinin önlenmesi sürecinde, insan kaynaklı sera gazı emisyonunun azaltılması hayati bir önem taşımaktadır. Hükümetler bu emisyonları çeşitli destek, düzenleme ve bazı ekonomik araçları kullanarak azaltmaya çalışmaktadırlar (Royal Society, 2002: 18). Bu amaçla Aralık 1997’de Kyoto’da (Japonya) toplanan taraflar anlaşmanın çerçevesini oluşturarak. protokolün yürürlüğe girmesi için iki şart öne sürmüşlerdir. Bu şartlar en az 55 ülkenin protokole taraf olması, taraf devletlerin dünya toplam emisyonunun %55’ini oluşturmasıdır. Her iki koşul da, Şubat 2005’te Rusya Federasyonu’nun protokole taraf olmasının ardından sağlanmış ve protokol resmen yürürlüğe girmiştir. Protokolün ana amacı, atmosferdeki sera gazı yoğunluğunun, iklime tehlikeli etki yapmayacak seviyelerde dengede kalmasını sağlamak ve azaltmaktır. Kyoto Protokolü, sera gazı emisyonunu azaltma amacıyla sanayileşmiş ülkelere bir dizi bağlayıcı hedefler öngörmüştür (United Nations Framework Convention on Climate Change, 2010: 3)

Kyoto Protokolünün en önemli başarısı, dünyada sera gazı emisyonlarının azaltılması ve çevrenin korunması için gereken duyarlılığa dikkat çekilmesidir. Kyoto Protokolü istenilen hedefleri tam olarak karşılamasa da çevrenin ve doğal dengenin korunması için önemli bir başlangıç noktası olacaktır. Protokol sayesinde sera gazı etkisi sonucu ortaya çıkan ozon tabakasının delinmesi ve küresel ısınmanın canlı yaşamına verdiği zararlar engellenerek gelecekte oluşabilecek daha büyük felaketlerin önüne geçilebilmektedir. Çeşitli sebeplerle bir araya gelemeyen tüm devletler çevrenin birleştirici etkisi altında bir araya gelerek ilk defa küresel bir soruna karşı hep birlikte karşı koyabilme gücünü gösterebilmiştir. (Böhringer, 2003: 457; Henson, 2008; 15).

1.5 Türkiye’deki Çevre Sorunları ve Yeşil Çevre Yapılanması

Dünyamızda yaşanan çevre felaketleri ülkemizde de benzer belirti ve sonuçlarıyla ortaya çıkmaktadır. Kontrolsüz nüfus büyümesi, çarpık kentleşme, hızla gelişen sanayileşme ve teknolojik gelişmeler tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çevre felaketlerine yol açmaktadır. Toplumun çevre bilinci ve tutumları, yetersiz çevre planlaması, hükümetlerin bu konuda yetersiz ve yanlış örgütlenmesi çevreye verilen zararların artmasına sebep olmuştur.

Türkiye’de çevre sorunları ilk kez 1973 yılında düzenlenen Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ele alınmıştır. Planda 1972 Stockholm Konferansının etkileri sonucu, ülkemizde gelişen çevre bilincine paralel olarak çevre sorunlarına ayrı bir yer verilmiştir. Çevre kirliliğini önlemek amacıyla kurulan ilk örgütsel yapılanma ise 1978 yılında Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı’nın oluşturulmasıyla gerçekleşmiştir. 1980’lerin ortalarında endüstriyel ekoloji yaklaşımı ve 1990’ların başında toplam kalite yaklaşımı da benimsenerek çevre duyarlılığı artmıştır. 1991 yılında ise Çevre Bakanlığı kurulmuştur. 1992 yılında Rio Zirvesi’nde kabul edilen ‘Gündem21’ maddelerine bağlı olarak tüm katılımcı ülkelerin yaptığı gibi, Türkiye de ulusal çevre programı oluşturmayı ve geliştirmeyi kabul etmiştir. Bu hedef doğrultusunda ulusal çevre eylem planı oluşturma çalışmalarına 1995 yılında başlanarak 1998 yılında Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı ortaya koyulmuştur (Altunbaş, 2004: 115; Üstünay, 2008: 34; Evli, 2012: 54). Bu faaliyetlerin sonucunda çevreye karşı görev ve sorumlulukların yasal güvence altına alınarak çevre sorununun çözümüne yönelik faaliyetlerin

kurumsallaştırıldığı söylenebilir. Aşağıda Türkiye’de çevre sorunları ve yeşil çevre yapılanmasına ilişkin önemli konulardan kısaca bahsedilmektedir.

1.5.1 Yeşil Kamu Kuruluşları ve Yeşil Sivil Toplum Örgütleri

Türkiye’de çevre kirliliğinin önlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla devlet tarafından kamuya ait bazı çevre kuruluşları çevrenin korunması ve gerekli önlemlerin alınması amacıyla faaliyet göstermektedir. Yetki ve sorumluluğunun dağıtımı ve paylaşımı esasında bazı koordinasyon sorunları yaşansa da bu kamu kuruluşları çevre yönetimi ve çevrenin korunması ile ilgili faaliyetlerden birinci dereceden sorumlu bulunmaktadır. Çevre faaliyetlerini uygulamak, denetlemek ve idare etmekle görevli en yetkili kuruluş Çevre ve Orman Bakanlığıdır. Diğer sorumlu kamu kuruluşları ise Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığıdır. Bunu yanı sıra çeşitli kamu kuruluşları da (DPT, İl Özel İdareleri, Belediyeler, İl Sağlık Örgütleri...) çevre yönetimi konusunda bu kuruluşlarla ortak hareket edebilmektedir. Çevre kirliliğinin önlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması için yalnızca yasalar ve çevre politikaları yeterli olmamaktadır. Çevre eğitimi ve bilincinin gelişmesi ve topluma kazandırılması için sivil toplum örgütlerine önemli görevler de düşmektedir. Bu amaçla ülkemizde kurulan ve faaliyet gösteren çeşitli sivil toplum örgütleri bulunmaktadır. Türkiye’de çevre faaliyetlerinde bulunan başlıca sivil toplum örgütleri şu şekilde sıralamaktadır (Karataş, 2014: 860-865):

- Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (FEE)
- Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV)
- Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)
- Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)
- Deniz Temiz Derneği (TURMEPA)
- Türkiye Çevre Vakfı (TÇV)
- Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO)
- Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı (ÇEVKOR)
- Tüketici ve Çevre Eğitim Vakfı (TÜKÇEV)
- Çevre Kuruluşları Dayanışma Derneği (ÇEKÜD)
- Yeşil Adımlar Çevre Eğitim Derneği (YAÇED)

-WWF Türkiye Doğal Hayatı Koruma Vakfı

Türkiye’de çevrenin korunması amacıyla yapılan çalışmalar yeterli olmasa da bu konuda yapılan çalışmalar ve atılan adımlar umut ışığı taşımaktadır. Bu doğrultuda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çevrenin öneminin kavranması sonucunda ülkemizde çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin korunması amacıyla hukuksal ve idari açıdan birçok düzenleme yapılmaktadır. Türkiye’de varolan çevre sorunlarına çözümler bulunması amacıyla çevre koruma politikaları ve stratejilerinin oluşturulması hayati önem taşımaktadır.

1.5.2 Çevre Hukuku ve Çevre Kanunu

Çevre ile insan arasındaki ilişkileri düzenli hale getirmek, belirli davranış kuralları geliştirmek, çevre sorunlarını çözmek için, kullanılabilecek en etkili ve önemli araçlardan birisi hukuk düzenidir. Devlet çevre sorunlarının çözümü bir takım yetkiler kullanacaksa bunu hukuk kuralları çerçevesinde yapmak zorundadır (Kılıç, 2001: 132). Çevre konusunda yapılacak olan her türlü faaliyet çevre hukukuna uygun olmak zorundadır. Bu anlamda çevre hukukunun yaptırıma yönelik ve önleyici normlar taşıması ve yasal sürecin düzgün bir şekilde işlemesi için birtakım ilkelere sahip olması gerekmektedir. Çevre hukuku ilkelerinin en önemli niteliği çevreyi korumanın kamu yararına olması gerekliliğidir. Diğer ilkeler ise toplumun çevre yönetim sürecinde aktif bir şekilde rol almasını sağlayan katılım ve işbirliği ilkesi ile kirleten öder ilkesidir (Turgut, 1995: 608). Özellikle tüm dünyada çevre sorunlarının ciddi boyutlara ulaşması 1970 yılından itibaren ilk kez ülkemizde de ciddi bir şekilde bu soruna değinilmeye başlanması Türkiye’de bazı yasal düzenlemelerin yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Türkiye’de çevre sorunlarının giderek ve hızla artması çevre konusunda anayasal, hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin yapılmasına sebep olmuştur. Çevre konusunda hakların ve gerekliliklerin sınırını belirleyen en üst yasal norm 1982 Anayasası’dır. Bunu çevre politikamızın esasını teşkil eden 1983 yılında çıkarılan 2872 sayılı Çevre Kanunu izlemektedir. 2872 sayılı Kanunun üçüncü maddesi çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeleri içermektedir. Son olarak 2006 yılında bu genel ilkelere yönelik 5491 sayılı Çevre Kanunu’nda bazı değişiklikler yapılmasına karar verilmiştir. Çevrenin korunması

kapsamında Çevre Kanunu'na ilave olarak çevrenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla oluşturulan Tüzükler, Yönetmelikler, Tebliğler, Esaslar söz konusudur (Sencar, 2007: 156; Baykal, 2010: 477).

1.5.3 Yeşil Yönetmelikler

Çevre hukukunun en önemli ve etkin araçlarından biri olan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (ÇED), bir projenin başlamasından bitirilmesine kadar olan süreçte çevre faaliyetlerinin denetlendiği ve koordine edildiği önemli bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. ÇED, yapılması planlanan bir proje için uygulama kararı verilmeden önce çevre faktörlerine yönelik projenin uygulama aşamasından itibaren ilerde yaşanabilecek olumlu ve olumsuz tüm etkilerin önlenmesi, azaltılması ve üst karar mekanizmalarının çevreye uygun karar verebilmeleri için ışık tutacak bir araçtır (Fanusçu ve Çoşkun, 1995: 128). ÇED'in temel amacı, ekonomik ve sosyal gelişmeyi engellemeden çevreyi ekonomik politikalar karşısında korumak, gerçekleştirilmesi düşünülen bir faaliyetin olumlu ve olumsuz etkilerini önceden tespit edip gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak ve gerekli hallerde önleyici tedbirleri uygulamaktır. ÇED, katılım sağlayan, önleyici, bütünleştirici, öngörücü bir yönetim aracı olarak çevre hukukunda kilit bir rol üstlenmektedir (Güneş, 2010: 34-35). Bu anlamda ÇED yapılacak olan faaliyetin kontrolünü sağlayarak çevrenin korunmasına ve oluşabilecek çevre felaketlerinin önüne geçmektedir. Ülkemizde ÇED yönetmeliği dışında çevrenin korunması amacıyla başka yönetmelikler de mevcuttur.

1.5.4 Yeşil Vergi Politikası

Günümüzde çevrenin korunması ve geliştirilmesini sağlayan en önemli yetki araçlarından birisi ekonomik yaptırımlardır. Çevresel sorunların çözüme kavuşturulmasında ekonomik araçların önemi gittikçe artmaktadır. Ekonomik araçlar çevrenin yapılandırılmasında ödüllendirici ve caydırıcı bir özellik taşımaktadır. Klasik yöntemler olan emir ve yasaklamaların yerine artık, üretici ve tüketicilerin maliyetlerini düşürmek istemeleri yani daha az vergi ödemeleri için çevreyi koruma isteğinin kendiliğinden oluşturulması yöntemi daha başarılı gözükmektedir (Değirmendereli, 2000: 6). Asıl amaç, yeşil vergilerin caydırıcı ve korkutucu özelliklerinden daha çok ödüllendirici tarafının ağır basması, üreticiyi ve tüketici çevre bilinci konusunda daha

çok teşvik etmesidir. Bu doğrultuda uygulanmakta olan yeşil vergiler, daha temiz ve yaşanabilir bir dünyaya, kaynak israfını önleyemeye, refah artışına ve kalkınmaya yönelik olduğundan, toplumsal anlamda çabuk kabul görecektir vergi türleridir (Bağdigen ve Demir, 2010: 155). Çevre vergilerinin amacı zararlı maddelerin kullanımı veya tüketimini ve zararlı faaliyetlerin sıklığını yavaşlatmak veya azaltmaktır (Akar, 2012: 217). Ülkemizde çevre konusunda yapılan herhangi bir zararlı eylem, zarar vericilere maddi cezalar yüklemektedir. Zarar vericilerin eylemlerini azaltmak ve eylemin önceden oluşmasını engellemek amacıyla çevre zararının bedeli olan maddi değer bu konuda sorumlu kişilere yüklenmektedir. Çevre vergileri “kirleten öder” ilkesine göre uygulanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda tüketici ve üreticilerin ekonomik faaliyetleri nedeniyle çevreye verdikleri zararı göz ardı etmemeleri ve çevreye verdikleri zararları azaltmaları hedeflenmektedir (Gündüz ve Agun, 2013: 57). Ülkemizde çevre faaliyetlerine yönelik yürürlükte olan en önemli çevre vergisi Çevre ve Temizlik Vergisidir. Bunun dışında bazı vergi türleri de çevreyi geliştirmek ve zararların azaltılmasını sağlamak amacıyla yürürlüğe konulmuştur. Çevre Temizlik Vergisi dışında çevrenin korunmasına yarar sağlayan çeşitli vergiler de mevcuttur. Bunlardan bazıları Motorlu Taşıtlar Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Katı Atık Vergisi, Yol Geçiş Ücreti Vergileri, Harçlar ve çeşitli teşvikler olarak sıralanabilir. (Ağacan, 2014: 64-65). Ülkemizde çevre vergisi türleri; binaların katı atık ve su bedelleri üzerinden alınan çevre ve temizlik vergisi ile yakıt/enerji üzerinden alınan ÖTV iken, diğer ülkelerde sayıca daha fazla olan çeşitli çevre vergileri bulunmaktadır (Orkunoğlu, 2010: 80).

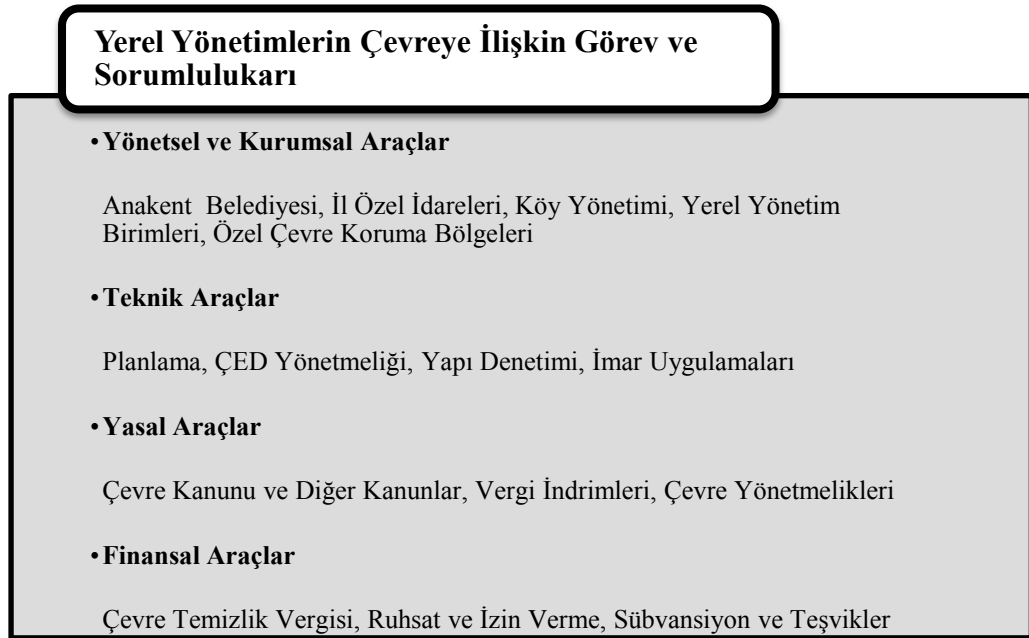
1.5.5 Merkezi ve Yerel Yönetimin Çevre Yapılanması

Türkiye’de çevreye ait her türlü faaliyet için çevre yapılanmasını oluşturmak, ilgili tedbirleri almak ve yönetmek, kurumlar arası koordinasyonu sağlamak ve denetimini gerçekleştirmek devlete ait bir görev ve sorumluluktur. İşletmelerin ve toplumun içinde yaşadıkları ve sürekli etkileşim halinde bulundukları çevrenin daha yaşanabilir bir yer olması, çevreyi koruma altına alarak çeşitli çevre iyileştirmelerinin yapılması, çevre ile ilgili büyük projelerin tasarlanarak bu projelere olan desteğin sağlanması gibi birçok eylem devlet tarafından sağlanmaktadır.

Devlet söz konusu bu eylemleri yerine getirirken, faaliyetlerini sevk ve idare etmek için kendisi tarafından oluşturulan çeşitli yapılanmalardan yararlanmaktadır.

Çevre yapılanmasının yönetsel planının oluşturularak görev ve yetkilerin dağıtımı, sevk ve idaresi çeşitli kurumlarca yerine getirilmektedir. Şüphesiz bu kurumların en önemlisi merkezi idare yapılanmasıdır. Merkezi yönetiminin öncelikli görevi ileriye yönelik çevreye dair strateji ve planların oluşturulması yasa, yönetmelik ve tüzüklerin oluşturularak, ekonomik ve teknik araçların sağlanmasıdır. Ancak merkezi idarenin, uygulama aşamasında, çevre faaliyetlerini yerine getirmesi genel olarak yerel yönetimlerce ve ilgili kurumlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Çevre ile ilgili faaliyetlerde en geniş yetki ve sorumluluğu taşıyan yerel yönetim kuruluşu belediyelerdir.

Belediyeler, karar ve uygulamaları ile sürekli çevre ile etkileşim içerisinde bulunan, çevreye ait kaynakları kullanan ve kullanımını sağlayan kuruluşlardır. Bununla birlikte çevre varlıklarını sürekli iyileştiren, çevrenin korunması için koruyucu kurallar koyan, çevrenin denetimini sağlayan ve halkın sürece aktif katılımını sağlayan belediyeler, yerel çevre yöneticisidirler (Şengül, 1999: 96-101). Çevre ile ilgili faaliyet ve çalışmalarda yerel yönetimler hiç kuşkusuz merkezi yönetimin yükünü hafifletmekte ve iş yükünü azaltarak bürokratik tikanıklığı en aza indirmektedir. Yerel yönetimlerin çevreye ilişkin görev ve sorumlulukları Şekil 1.4'te sınıflandırılmaktadır.



Şekil 1.4 Yerel Yönetimlerin Çevreye İlişkin Görev ve Sorumlulukları

Kaynak: Zeytin ve Kırlioğlu, 2014: 247-250

1.5.6 Yeşil Standartlar ve Çevre Yönetim Sistemleri

Türkiye'nin çevrenin korunması ve geliştirilmesine yönelik politikaları standart belirleme, yasaklama, sınırlama, denetim, teşvik ve para cezaları gibi geleneksel çevre yönetimi araçlarından oluşmaktadır. Bu araçların da temelini standartlar oluşturmaktadır. Çevre yasasının uygulanması için oluşturulan bu standartlardan en önemlileri Hava Kalitesinin Korunması, Gürültü Kontrolü, Su Kirliliği, Katı Atıkların Kontrolü, Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü, Tıbbi Atıkların Kontrolü ile Gemi ve Deniz Araçlarına Verilecek Cezalarda Suçun Tespiti ile Cezaların Kesilmesinin Usulleri olup bunlar yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Tanrıvermiş, 1997: 319). Çevre sorunlarını önlemek amacıyla yapılan standart belirleme, devlet tarafından çevre sorunlarını engellemek ve kontrol altına almak için kullanılan önemli bir çevre politika aracıdır. Hava, su, toprak ve gürültü gibi çevresel faktörlerin kirlilik ve tehlike boyutlarının sınır miktarları belirlenerek çevreye verilen zararın en aza indirilmesi hedeflenmektedir. Standartların belirlendikten sonra uygulanarak sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için etkin bir çevre yönetimine ihtiyaç duyulmaktadır. Çevre yönetimi, insanoğlunun yaşam tarzı ile doğal çevrenin işleyişi arasındaki etkileşiminin bütünü kapsayan, iyi bir yönetim sistemi ile koruyucu, onarıcı ve geliştirici değerlerin, çevre yönetimi için temel işlevleridir (Baykal 2010: 477).

Bu süreç içerisinde çevrenin korunması ve performansının artırılması için gerekli olan çevre standartlarının uygulanabilmesi ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için çevre yönetim sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Çevre yönetim sistemleri çevre ile sürekli etkileşim içerisinde bulunan işletmeler açısından da son derece önemlidir. İşletmelerin yeşil işletmecilik stratejileri çerçevesinde performanslarını artırabilmeleri ve toplum içindeki imajlarını ve güvenilirliklerini korumaları için çevre yönetim sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tip standartlar arasında en önemli olanları ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardı, BS 7750 Çevre Yönetim Sistemi Standardı ve Eko Yönetim ve Denetim Sistemi (EMAS) standartlarıdır. Bu standartlar arasında da en fazla kabul gören ISO 14001 Standardı, Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO) tarafından geliştirilerek Ağustos 1996'da yayınlanmıştır. ISO14001, ISO 14000 Serisinin denetlenen ve sertifika verilen tek standardıdır (Nemli, 2001: 215). Bu standartlara ek olarak ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak bahsedilecek OEKO-TEX Standard 100, uluslararası ve bağımsız bir sertifikasyon sistemidir. Tüm dünyada

olduğu gibi ülkemizde de tekstil sektöründe büyük bir ilgi gören OEKO-TEX Standard 100, özellikle ekonomimizde önemli bir paya sahip olan imalat ve ihracat yapan tekstil işletmeleri için de önemli avantajlar sağlamaktadır. OEKO-TEX Standard 100 sertifikasına sahip olan tekstil işletmeleri bu sayede uluslararası ticari engelleri ortadan kaldırmakta, tekstil ürünlerinin ihracat ve ithalat payını artırmakta, çevre dostu ve insan sağlığına uygun üretimin de gerçekleşmesini sağlayarak çevreye ve canlılığa önemli bir katkıda bulunmaktadır. Aşağıda çevre yönetim sistemleri hakkında kısaca bilgi verilecektir.

1.5.6.1 ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi

Günümüzde dünya hızla büyüyen küresel bir pazar haline gelmektedir. Ulaşım ve teknolojinin hızla yükselmesi bir anlamda sınırları kaldırmakta ve ülkemiz de dahil olmak üzere tüm dünyadaki ülkeler için bu pazarda daha aktif bir rol üstlenmeyi zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin de aralarında olduğu dünya çapında tüm ülkeler çevrenin korunması ve iyileştirilmesi için ortak bir mutabakata varmak ve belirli standartlara tabi olmak durumdadır. Özellikle AB adayı olan Türkiye, AB ile uyum ve işbirliği çerçevesinde dünyaca kabul görmüş küresel çevre standartlarını uygulamak amacıyla çevre yönetim sistemlerini kullanmaktadır. Bunlardan en önemlisi ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemidir.

ISO 14000 çevre yönetim sistemi standartları, merkezi İsviçre'nin Genava kentinde bulunan Uluslararası Standartlar Organizasyonu (ISO) tarafından 1996 yılında tüm dünyada işletmelerin çevre yönetim programlarının, gerekli standartlarla uyumunu sağlamak için ortaya çıkarılan bir dizi ilke ve standartlar serisidir. ISO 14000, işletmelerin, faaliyetlerinin potansiyel çevre etkilerini kontrol altında tutabilmek için gerekli yapıyı sağlayan bir standartlar serisidir. İşletmeler için kirliliğin azaltılarak, geri dönüşüm ile enerji ve kaynak tüketiminin azaltılarak üretim maliyetlerinin düşürülmesine ve çevreye duyarlı pazarlara girebilme fırsatı yaratmaktadır. Bu standartlar işletmelerin çevre ile ilgili yönetim stratejilerine ışık tutarak, çevreye zararlı maddeleri azaltmak, işletmelerin neleri nasıl yapacağını önceden tanımlayarak işletmelerin çevreyi korumasını sağlamayı hedeflemektedir. ISO 14000 Standart Serisinin esas amacı çevre kalitesini arttırmak iken, aynı zamanda küreselleşen pazarlarda işletmelerin yeşil kalite ile rekabet avantajı ve üstünlüğü sağlamasına da

katkıda bulunmaktadır (Karaer ve Pusat, 2002: 13; Emgin ve Türk, 2004: 5; Emhan, 2007: 253; Akatay ve Aslan, 2008: 320).

ISO 14001 Çevre Yönetim Standartları ülkelerin çevreye karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesinde rehber olan önemli standartlardır. Sadece ülkelerin değil, işletmelerin ve kurumların devamlılığını sağlamada ve güvenilirliğini kanıtlamasında önemli bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Standartlar faaliyetlerin ilk aşamasından son aşamasına kadar tüm süreci tanımlamakta ve faaliyetlerin yürütülmesinde bir denetim mekanizması oluşturmaktadır. Standartların bazıları yürürlükte olmasına karşın bazıları hala taslak aşamasındadır. ISO 14000 Standartlar Serisi Çevre Yönetim Sistemi Tablo'2 de sunulmuştur (Büyükgüngör, 2006: 13).

Tablo 2. ISO 14000 Standartlar Serisi

ISO 14001	Çevre Yönetim Sistemi-Özellikler ve Kullanım Kılavuzu
ISO 14004	Çevre Yönetimi-Çevre Yönetim Prensipleri Kılavuzu-Sistemler ve Destekleyici Teknikler
ISO 14010	Çevre Yönetimi-Çevre Denetim Kılavuzu-Çevre İle İlgili Denetimin Genel Prensipleri
ISO 14011	Çevre Yönetimi-Çevre Denetim Kılavuzu-Denetim Usulü-Kısım 1-Çevre Yönetim Sistemlerinin Denetimi
ISO 14012	Çevre Yönetimi-Çevre Denetçilerinin Haiz Olması Gereken Özellikler
ISO 14020	Çevre Yönetimi-Çevre İle İlgili Etiketlemenin Temel Prensipleri
ISO 14021	Çevre Yönetimi-Çevre İle İlgili Etiketleme-Özbeyan Çevreyle İlgili İddialar-Terimler-Tarifler

Kaynak: Büyükgüngör, 2006: 13

1.5.6.2 Diğer Çevre Yönetim Sistemleri

Geçmişten günümüze kadar her türlü faaliyetlere karşı çevrenin korunması amacıyla çeşitli çevre yönetim sistemleri kullanılmıştır. Bugün bazı çevre yönetim sistemleri eskiye oranla evrenselliğini kaybetmiş olsa da ülke veya bölgesel nitelikli olarak da kullanılabilir. Çevre yönetim sistemlerinin en önemli ortak özelliği çevre düzenini korumak ve çevre performansını geliştirmek amacıyla çevresel duyarlılık ile oluşturulmalarıdır.

ISO 14001 standartlarına kadar çeşitli çevre yönetim sistemleri kullanılmıştır. Çevre yönetim sistemi standartlarından ilki, BS 7750 çevre yönetim sistemi standardıdır. İngiltere'nin ulusal standardizasyon kuruluşu British Standard Institute (BSI) BS 7750 adıyla 1995 yılında oluşturulmuştur. ISO 14000 Çevre Yönetimi Sistemi kullanım alanı olarak daha esnek ve geniş bir alana sahip iken BS 7750 hala kullanım alanı bulmakla beraber pek esnek olmayan, ülkeye özel tarafları mevcut olan bir standarttır. Bunun devamında Avrupa Birliği tarafından Eko-Yönetim ve Denetim Sistemi (EMAS) oluşturulmuştur. Kuruluşların çevresel performanslarını yükseltmek için sürekli iyileşmeyi ve gelişimi amaçlayan EMAS, Avrupa ülkeleri açısından gönüllülük esasına dayanmasına karşın, Avrupa ülkeleri ile uyumlu çalışmak isteyen firmalar tarafından da uygulanmaktadır. ISO 14001, BS 7750 ve EMAS çevre yönetimi standartları temelde benzer unsurlar içermektedir. Çevre politikasının oluşturulması, planlama, ölçme, değerlendirme ve denetim gibi unsurlar bir çevre yönetim sisteminin ortak elemanları olarak her üç standartta da yer almaktadır (Üstünay, 2008: 29; Ertuğrul ve Şavlı, 2013: 225; Bal, 2014: 11).

1.5.6.3 OEKO-TEX Standard 100 Sertifikası ve Ekolojik Tekstil

Günümüzde hızla artan insan nüfusu, tüketim ve hizmet ihtiyaçlarını giderek artırmaktadır. Bu durum tüketicilerin ihtiyaç ve taleplerine yetersiz kalan sanayi, hizmet ve tarım sektörlerinin her geçen gün daha doğal kaynakları bilinçsizce kullanmasına ve yaşam alanlarını tahrip etmesine yol açmaktadır. Nüfus ve tüketim artarken aynı zamanda kaynak kullanımı ve çevre kirliliği de artmaktadır. Tüm sektörlerde olduğu gibi tekstil sektörü de artan tüketim ihtiyaçlarına cevap vermekte zorlanmakta ve çevre kirliliğinin artmasında önemli bir paya sahip olmaktadır. Ülkemizde ve tüm dünyada

olduğu gibi ekonominin can damarı olan tekstil sektörü yarattığı istihdam ve üretim gücü ile çok önemli bir sanayi dalı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tekstil sanayi yüksek su tüketiminin yanı sıra çeşitli kimyasalların kullanıldığı ve çeşitli zararlı atıkların olduğu önemli bir sanayi dalıdır. Sıvı ve katı atıklar hava emisyonuna neden olmakta ve katı atıklar çevreyi çeşitli şekillerde etkilemektedir. Bilinçsizce çevreye bırakılan bazı kimyasallar doğada toksik etkiler gösterebilmektedir. Bazı atıkların sulu ortama atılması, suda oluşabilecek toksite nedeniyle çözünmüş oksijenin azalmasına neden olabilmekte ve suda yaşayan canlılar ve daha sonra bu suyu kullanan insanlar için tehdit unsuru oluşturabilmektedir (Özdoğan vd., 2007: 148). Son yıllarda sayısı giderek artan bilinçli tüketiciler bu tehlikelerin farkına vararak, tüketici ve satın alma davranışlarında çevre dostu ve insan sağlığına uygun ürün ve hizmetleri tercih etmeye çalışmaktadırlar. Bilinçli yeşil tüketiciler, çevreyi ve kendi sağlıklarını korumak amacıyla hizmet aldıkları işletmelerin ürünlerini sorgulamakta sağlığa ve çevreye uygunluğunu tartışmaya açmaktadırlar. Özellikle bazı tekstil işletmelerinin yarattığı çevre kirliliği ve ürünlerinin insan sağlığına zararları, yazılı ve görsel iletişim araçları ile duyurularak toplumsal bir bilincin oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum tekstil işletmelerinin konuya karşı duyarlılığını artırmaktadır. Bu amaçla çevreye uyum politikaları ve yeni standartlara olan ihtiyaçlar her geçen gün daha da artmaktadır.

Özellikle son zamanlarda yukarıda bahsedilen bu ihtiyaçlar doğrultusunda tekstil sektöründe çevre kirliliği ve insan sağlığı konusunda yeni standartlar ve uyum politikaları geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu stratejiler zamanla gelişerek, çevre dostu ve insan sağlığına uygun olan üretim ve hizmetin artmasına ve ekolojik tekstil kavramının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ekolojik tekstil veya eko tekstil, ürünün işlem görmeye başladığı ilk halinden son haline kadarki tüm işlem basamaklarında çevre gözetilerek üretilmesi, kullanıcıya zarar vermeyen ve kullanıldıktan sonra ürünün tekrar geriye kazanılabilir olması veya çevreye zararsız ürünlere dönüşebilen ürünler olarak ifade edilebilmektedir. (İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri, 2005: 1). Ekolojik tekstil anlayışına bağlı olarak faaliyet gösteren tekstil işletmeleri; faaliyetlerini çevreye uyum politikalarına göre düzenlemekte; ürün ve hizmetleri için eko etiketler ve sertifikalar alarak kalite ve güvencelerini artırmayı hedeflemektedirler.

Çevreye uyum politikası tekstil sektörü için iki boyutludur. Bu iki boyut üretim ekolojisi ve insan ekolojisidir. Üretim ekolojisi; üretimde kullanılan süreçlerin ve hammaddelerin çevre dostu bir anlayışla seçilmesi, üretim sonrası ortaya çıkan atıkların çevreye zararsız ürünlere dönüştürülerek geri kazandırılmasıdır. İkinci bir boyut olan insan ekolojisi ise; ürünlerdeki boya ve kimyevi maddelerin insan sağlığına zarar vermeyecek biçimde seçilerek insan sağlığını tehdit edebilecek nitelikte toksit ve kanserojen bir madde içermemesi anlamına gelmektedir (Köksal, 2001: 71; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2002: 278; Gürcüm ve Yüksel, 2012: 50). Tekstil işletmelerinin çevreye uyum politikalarını bu iki ekoloji üzerine kurmaları ve faaliyetlerini bu politikalara göre yeniden düzenlemeleri şüphesiz kısa, orta ve uzun vadede tekstil işletmelerine büyük avantajlar sağlayacaktır. Bu avantajlara ulaşma noktasında tekstil işletmeleri çevre dostu bilinçli tüketicilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik ürettikleri ürünlerini ve hizmetlerini aldıkları çevre dostu eko etiketler ve eko sertifikalar ile taçlandırmaktadırlar.

Tüketicilerde çevresel tekstil bilincinin artması ile birlikte tekstil sektörü imalatçıları ve ihracatçıları ürünlerini pazarlarken, eko koleksiyonları için eko, eko etiketlerini hatırlatan “zehirli madde bulundurmayan, çevre dostu, zehirsiz” vb. terimleri ürünlerinde kullanarak pazar avantajı sağlamaya çalışmaktadırlar. Özellikle AB’nde, ekolojik tekstil ve hazır giyim alanlarında çevre etiketlerinin sayısı her geçen gün hızla artmaktadır. Özellikle Almanya’da mevcut OEKO-TEX Standard 100, tekstil sektörü ile ilgili en fazla kabul gören etiketlerden biridir (İşbilen, 2003: 156). Özellikle tekstil sektöründe faaliyet gösteren ithalatçı ve ihracatçı işletmeler tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de uluslararası ve bağımsız bir sertifika olan OEKO-TEX Standard 100 Çevre Yönetim Sistemine yoğun ilgi göstermektedir. Özellikle AB ülkeleri tarafından benimsenen, ithalat ve ihracat için belirli standartların kabul edildiği çevre dostu ve insan sağlığına uygun ürünler, OEKO-TEX Standard 100 sertifikası kapsamında gerçekleştirilerek uluslararası ticari engeller ortadan kaldırılmaktadır.

1994 yılında Avusturya Tekstil Enstitüsü (ÖTI) ile Hohenstein Araştırma Enstitüsü (FIH) “International Association for Research and Testing in the Field of Textile Ecology (eco-tex)” adı altında birleşmiştir. Uluslararası OEKO-TEX Topluluğu, 60’ı aşkın ülkede temsilcilikleri ve iletişim merkezleri bulunan Avrupa ve Japonya’nın

önde gelen 15 tekstil araştırma ve denetleme enstitüsünün oluşturduğu bir birliktir. Tekstil sektöründe çeşitli faaliyetler yürüten 10000’i aşkın tekstil işletmesi, yaklaşık 125.000 sertifika ile beraber OEKO-TEX standartlarına uygun faaliyetler yürütmektedir. Avrupa ve birçok dünya ülkesinde çevresel tekstil standartları mevcuttur. Bunların içerisinde en çok kabul göreni ise “OEKO-TEX Standard 100” dür. OEKO-TEX Standard 100, tekstil ürünlerinin tüm üretim aşamalarını (ham madde, ara ve son ürün) kapsayan uluslararası bağımsız bir denetleme ve sertifikasyon sistemidir. OEKO-TEX Standart 100, eko-tex 100 ya da öko-tex 100 standardı olarak da adlandırılmaktadır. OEKO-TEX Standard 100 tekstil sektörü ve bu işletmelere ürün temin eden tedarikçiler için, çevre kirliliği ve ekolojik dengenin korunması için geliştirilmiş bir standarttır. Bir tekstil işletmesinin OEKO-TEX Standard 100 sertifikası alabilmesi için kullanımı kısıtlanmış ya da yasaklanmış olan kimyasalları kullanmaması gerekmektedir. İnsan sağlığını korumak amacıyla giyilen kumaşın pH değeri belirli bir standarda tabi tutulmakta ayrıca tekstilde kullanılan bazı boyarmaddeler, baskı maddeleri, hammaddeler ve kimyasallar imkânlar dahilinde kısıtlanmakta ya da tamamen yasaklanmaktadır. Kontrol ve analizler Hohenstein Araştırma Enstitüsü ve birliğe dahil enstitülerce yapılır ve 1 yıl geçerli olmak üzere etiketi kullanım hakkı verilir (Kurtoglu ve Şenol: 2004: 26; İzmir Ticaret Odası, 2010: 11; Örün, 2015: 45; www.oeko-tex.com; www.wikipedia.org).

Son yıllarda bazı firmalar, OEKO-TEX Standard 100’e ilave olarak OEKO-TEX Standard 1000’e göre de sertifikalandırılmaktadır. OEKO-TEX Standard 1000, çevre dostu üretim için bir akreditasyon sistemi sağlamakta, bu etiket ile üretim yerleri de etiketlenilmektedir. Yasaklı kimyasal maddelerin ve teknolojilerin olmadığı sınır değerler içeren ve çevre yönetim sistemlerinin çalıştığı bir bütünü içermektedir. Bu test standardı üretim sürecinde çevre koruma hususlarını dikkate almakta ve buna ek olarak işletmelerde çocuk işçilerin çalıştırılmadığını garanti etmektedir (Özdoğan vd., 2007: 149).

1.6. Çevresel Sürdürülebilirliğe Yönelik Bir Yönetim Anlayışı: Yeşil İşletmecilik ve Yeşil Yönetim

Çevre, canlıların yaşamsal işlevlerini, biyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamlarını devam ettirdiği ortamdır. İşletme yönetiminde çevre ise, organizasyonun sınırları dışında kalan her şey olarak tanımlanabilmektedir (Akatay ve Aslan, 2008: 315-316).

Günümüzde işletmelerin, hangi sektörde faaliyet gösterirlerse gösterebilirler çevresel sorunlara duyarlı olmadan varlıklarını devam ettiremeyeceklerini anladıkları ifade edilebilir. Bu değişen yaklaşım doğrultusunda, işletmeler yapacakları her türlü faaliyetin çevre boyutunu iş stratejilerine ve uzun vadeli planlarına almak ve uygulamak zorundadırlar (Atay ve Dilek, 2013: 204). Zira son yıllarda tüketicilerin çevre konusundaki artan bilinçleri, çevreci örgütler, küresel çevre toplantıları ve hükümetlerin çevre programları işletmelerin yeşil işletmecilik anlayışını benimsemesini zorunlu kılmaktadır. Çünkü her türlü pazarda çevresel duyarlılık artık rekabet üstünlüğü ve avantajı sağlamaktadır. Öte yandan işletmelerin yeşil işletmeciliği benimsemeleri çevreye duyarlı bir tutumla çevrenin ve tüketicilerin ihtiyaçlarının da karşılanmasını sağlamaktadır. Şöyle ki işletmelerin bu yaklaşımla üretimdeki maliyetleri minimize etmesi (tasarruf politikaları, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı) ve satış karlılığındaki artışlarla beraber tüketim talebindeki artış (tüketicilerin çevreye duyarlı ürünleri tercihi) işletmeler açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu sebeple çevreye duyarlı işletmeler, sosyal sorumluluk anlayışıyla hem çevre dostu müşterileri memnun etmek hem de rekabet üstünlüğü sağlamak için çeşitli yeşil işletmecilik stratejilerine yönelmişlerdir. İşletmelerin yeşil işletmecilik stratejilerini benimsemesi ve yönetim aşamasını yeşil yönetim anlayışına bağlı kalarak sürdürmesinin işletmelerin daha başarılı bir performans sergilemesine katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

Son yıllarda çevresel sürdürülebilirlik anlayışının giderek önem kazanması ve işletmelerin de sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında aktif rol alması, işletmelerin içinde bulunduğu topluma ve çevreye karşı sosyal sorumluluk taşımasını gerekli kılmaktadır. İşletmelerin sosyal sorumluluk anlayışı ile hareket etmeleri çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına önemli katkılarda bulunacak ve çevre bilincinin gelişmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Kaynakların aşırı şekilde tüketilerek gelecek

nesillerin unutulması, sadece üretim ve tüketim anlayışının egemen olduğu faaliyetler ve bu faaliyetlerin sonuçları dünyanın giderek tükenmesine ve dünyanın sürdürülebilirliğine karşı açık bir tehdit oluşturmaktadır.

Sürdürülebilirlik, doğal çevreyi ve doğal kaynakları, gelecek nesillerin kullanma hakkını saklı tutarak tüketme ilkesidir. Sürdürülebilirlik, kaynakların zaman içerisinde hem günümüzdeki neslin kendi arasında, hem de günümüzün nesli ile gelecek nesiller arasında adil bir şekilde dağıtımını ifade etmektedir. Sürdürülebilirlik sadece aşırı kaynak tüketiminden kaynaklı bir çevre sorunu değildir aynı zamanda toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi çözümlere de bağlı olarak gerçekleştirilebilecek bir projedir. İşletmeler geleceğe yönelik olarak sürekliliklerini sağlamak için sürdürülebilirliği stratejilerinin bir parçası olarak görmelidirler (Altuntuğ, 2009: 4; Yanık ve Türker, 2012: 295-296). Çevresel sürdürülebilirlik gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm çevresel değerlerin sosyal, ekonomik, fiziki vb. alanlarda ıslahı, korunması ve geliştirilme sürecidir (tr.wiktionary.org).

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterebilmektedir. Gelişmiş, gelişmekte olan ülkeler ve geçim ekonomisi (az gelişmiş) ülkeleri arasında sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli farklılıkların olduğu söylenebilir. Üretim biçimleri, kullanılan teknoloji, kaynak tüketimi ve üretim atıklarının kontrolü bir ülkenin sahip olduğu ekonomik gelişmelere göre değişiklik gösterebilmektedir. Ekonomik gelişmişliğin düzeyine bağlı olarak çevre kirliliği sebepleri ve türleri her ülkede benzerlik göstermemektedir. Şekil 1.5’de üç farklı ekonomik alanın çevresel sürdürülebilirlik ile olan ilişkisi ve karşı karşıya olduğu başlıca meydan okumalar gösterilmektedir. 21. yüzyıla yaklaştıkça, bu üç ekonomik alanın da birbirlerine bağımlılıkları gittikçe belirginleşmektedir. Aslında bu üç ekonomik alan da çarpışan dünyalar haline gelmişlerdir ve gezegenimizin karşı karşıya olduğu başlıca sosyal ve çevresel meydan okumalar bunun sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar; iklim değişikliği, kirlilik, kaynakların tükenmesi, yoksulluk ve eşitsizliktir (Hart, 2008: 118).

Gelişmiş Ekonomiler	Gelişmekte Olan Ekonomiler	Geçim Ekonomileri
• Kirlenme -Sera gazları -Toksik malzeme kullanımı • Tükenme -Malzeme kıtlığı -Geri dönüşüm yetersizliği • Yoksulluk -Kentsel ve azınlık nüfusta işsizlik	• Kirlenme -Sanayi emisyonları -Su ve atık kirlenmesi • Tükenme -Aşırı kaynak ve su tüketimi • Yoksulluk -Kentlere göç ve gelir eşitsizliği -Vasıflı işçi eksikliği	• Kirlenme -Gelişmeye bağlı ekosistem tahribatı -Düşük kalite yakıtların kullanılması -Sıhhi temizlik eksikliği • Tükenme -Orman ve bitki örtüsünün tahribatı -Toprak kaybı • Yoksulluk -Nüfus artışı -Kadın statüsünün düşük olması -Göçler

Şekil 1.5 Sürdürülebilirliğin Karşı Karşıya Olduğu Başlıca Meydan Okumalar

Kaynak: Hart, 2008: 119

Yeşil ve temiz bir dünya içerisinde yaşamak, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve işletmelerin topluma ve çevreye karşı taşıdığı sosyal sorumluluklar, işletmelerin geleceğe yönelik plan ve beklentilerini ve tüm faaliyetlerini çevreye duyarlı bir şekilde yeniden gözden geçirmesine neden olmaktadır. Tüm bu süreç işletmelerin günümüzün modern bir yönetim sistemi olarak yeşil işletmeciliği benimsemelerini ve eski geleneksel yönetim uygulamalarından vazgeçmelerini zorunlu kılmaktadır. “Yeşil İşletmecilik” ve “Yeşil Yönetim” kavramları her ne kadar birbirinden farklı anlamlar içerse de genellikle araştırmacılar tarafından birbirleri yerine kullanılabilen kavramlardır. Yeşil işletmecilik işletmenin kurulduğu ilk günden itibaren tüm faaliyet süreçlerini kapsayan ve işletmenin genelini esas alan bir kavram iken yeşil yönetim işletmenin yönetim süreci içerisinde çevre ile olan ilişkisini düzenleyen, emredici esasları içeren bir uzmanlık alanıdır. Bu nedenle bu iki kavramın tanımına ve aralarındaki farklılığa değinilerek yeşil yönetim daha kapsamlı bir şekilde incelenecektir.

1.6.1 Yeşil İşletmecilik

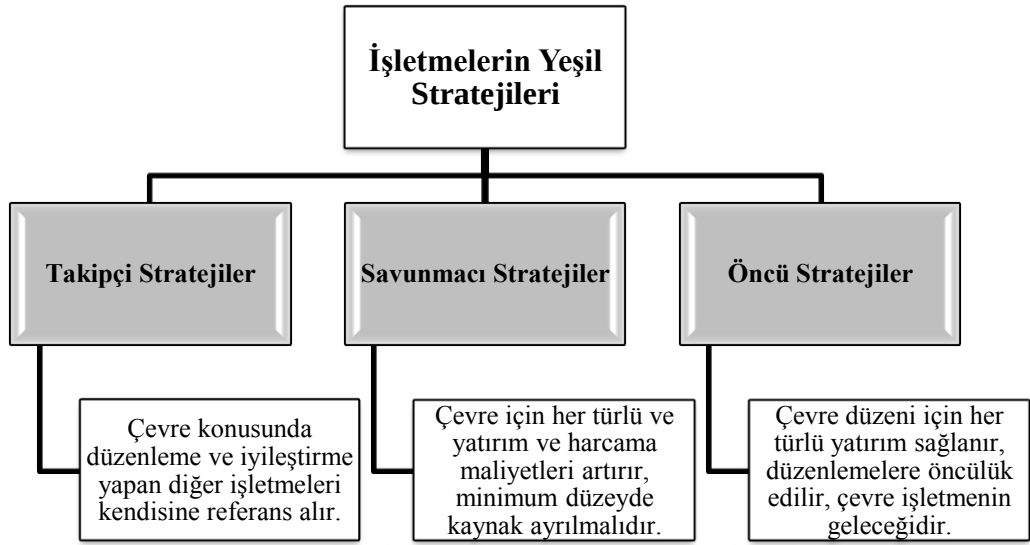
Son yıllarda hızla gelişen teknoloji ve iletişim olanakları, yaşanan küresel ve bölgesel çevre felaketleri, tüketicilerin artan çevre kaygıları, işletmelerin çevre odaklı stratejiler geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Ulusal ve uluslararası pazarlara girebilmek ve bu pazarlarda kalıcı olabilmek, rakiplere karşı üstün bir rekabet avantajı kazanmak artık bilinen eski yöntemlerle sağlanamamaktadır. Değişen dünyaya uyum sağlamak, tüketicilerin ve toplumun gözünde iyi bir imaj oluşturmak, çevreye dost üretim ve teknolojilerin kullanılması, üretilen ürünün çevreyi kirletmemesi, çevreci pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi, geri dönüşüm ve vergi teşvikleri gibi araçların üretim maliyetlerini düşürmesi, işletmeleri yeşil işletmecilik uygulamalarına yöneltmektedir.

Günümüzde gittikçe dinamikleşen çevrecilik anlayışı, işletmelere büyük sorumluluklar yüklemektedir. 21. yüzyılın işletmeleri, yeşil işletmeciliği bir felsefe, hatta bir yaşam biçimi haline getirmekten ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmaktan öncelikli bir biçimde sorumlu olmaktadır Buna bağlı olarak 21. yüzyılın başarılı işletmecilik anlayışının en önemli kaynaklarından biri de, yeşil stratejiler yaratmak ve oluşturmaktır. Çevre kirliliğinde önemli rol sahibi olan işletmeler, insanların bu konuya artan duyarlılıkları neticesinde çevrenin korunmasına özen göstererek, bunu bir rekabet aracı olarak görmektedirler. Çevreye duyarlı olan işletmeler aldıkları çevre dostu semboller ve ödüller aracılığı ile tanınmakta ve tüketiciler tarafından takdir edilmektedirler (Emgin ve Türk, 2004: 2-3; Emhan, 2007: 248). Yeşil işletmecilik kavramsal olarak işletmelerin tüm faaliyet sürecini kapsamakta ve geniş bir anlam içermektedir. Bu sebepten dolayı yeşil işletmeciliği tanımlarken sade ve tek yönlü bir tanım yapılamamaktadır. Araştırmacılar yeşil işletmeciliği tanımlarken işletmeyi genel ve bir bütün olarak ele almışlardır. Yeşil pazarlama, yeşil yönetim gibi kavramlar kısmen yeşil işletmecilik kavramı ile karıştırılsa da yeşil işletmecilik daha geniş anlamda ve işletmenin tüm faaliyetlerini kapsayan bir özellik taşımaktadır. Tüm bu bilgilerin ışığında Nemli (2001: 212-213), yeşil işletmeciliği, ekolojik çevreyi karar alma süreçlerinde önemli bir unsur olarak ele alan, faaliyetlerinde çevreye verilen zararı minimuma düşürmeyi veya tamamen ortadan kaldırmayı amaç edinen ve bu çerçevede, ürünlerin tasarımını, paketlenmesini ve üretim süreçlerini değiştiren, ekolojik çevrenin korunması felsefesini işletme kültürüne yerleştirmeye çalışan, sosyal sorumluluk kapsamında topluma karşı görevlerini yerine getiren işletmelerin benimsediği bir

anlayış olarak tanımlamaktadır. Benzer bir tanım olarak yeşil işletmecilik, çevreye en az zarar verecek hatta bu zararı tamamen betaraf edecek alternatifler üzerine odaklanmak, tedarikçilerini ve tedarikçilerini bu zihniyetle seçmek, yeşil ürün ve hizmeti bir pazarlama stratejisi olmaktan öteye götürmek ve yeşil yaşam kalitesinin yaratıcısı olarak tanımlanabilmektedir (Emgin ve Türk, 2004: 6-7).

Şirketler eninde sonunda, dünyamızın ekosistemini eski haline getirmek, sürdürmek ve genişletmek zorundadırlar. Bunun en önemli sebebi yaşamsal ihtiyaçlarını ve biyolojik kaynaklarını çevreyle beraber sürdürmek zorunda olmalarıdır. İnsan ihtiyaçları artıkça ve ihtiyaca olan bakış açısı değiştikçe, bozulan ekosistemin neden olduğu maliyet yükü ile beraber tüketicilerin çevre bilincinin giderek yükselmesi işletmeler üzerindeki baskıları artırmaktadır (Lovins vd., 2008: 81). İşletmelerin yeşil değerine sahip çıkması tüketiciler başta olmak üzere toplumun diğer kesimlerinde de çevre bilincinin gelişmesinde itici bir güç haline gelmektedir. Böylece toplumda çevre bilincinin gelişmesiyle beraber çevrenin korunması daha kolay hale gelebilecektir. Şüphesiz ki bu süreçten en kazançlı çıkacak olan taraf yine işletmeler olacaktır. Shrivastava (1995; 130), yeşil işletmecilik anlayışının işletmelere; sürdürülebilirliğin ve yaşam kalitesinin artırılması gibi amaçlar, çevreye duyarlı ürün tasarımı, kaynakların etkin yönetilmesi, tüketicilerin eğitilmesi ihtiyacı, çevresel maliyetlerin dikkate alınması gibi farklılıklar kazandırdığını öne sürmektedir.

İşletmeler yeşil işletmecilik faaliyetlerini daha önceden planlamış oldukları yeşil stratejilerine göre yürütürler. İşletmelerin gelecekteki amaçlarına ulaşabilmesi ve gerçekleştirebilmesi için işletmenin kurulduğu ilk günden itibaren tüm faaliyetlerini kapsayacak şekilde çevreye duyarlı yeşil iş stratejilerine ihtiyacı bulunmaktadır. İşletmelerin yeşil stratejileri üç ana grupta sınıflandırılarak Şekil 1.6'da sunulmuştur.



Şekil 1.6 İşletmelerin Yeşil Stratejileri

Kaynak: Düren, 2000: 203-204.

Takipçi Stratejiler: Takipçi stratejileri benimseyen işletmeler, çevre konusunda düzenleme ve iyileştirme yapan diğer işletmeleri kendisine referans almaktadır. Öncü işletmelerin yapmış olduğu düzenleme ve iyileştirme faaliyetlerinin yararlı sonuçlarını izleyen takipçi işletmeler, çevre stratejilerini öncü işletmelerin stratejilerine benzer şekilde oluşturmaktadırlar. Ancak bu durumda takipçi işletmeler her ne kadar bu stratejilerinden olumlu sonuçlar alsalar da öncü işletmelere karşı rekabet ve üstünlük avantajını kaybetme riskiyle karşı karşıyadırlar.

Savunmacı Stratejiler: Savunmacı stratejileri benimseyen işletmeler çevre için yapılacak her türlü yatırım ve harcamanın, maliyetleri artırarak işletme için mali yük oluşturacağını düşünmektedirler. Bu sebeple çevre için ya minimum düzeyde kaynak ayırmakta ya da hiç ayırmamaktadırlar. Savunmacı stratejiyi benimseyen işletmelerin kısa vadeli kazancı temel aldıklarından uzun ömürlü olamayacakları ve çevre kirliliğinin oluşmasında önemli bir etkiye sahip olacakları belirtilebilir.

Öncü Stratejiler: Öncü stratejiyi benimseyen işletmeler çevre düzeninin sağlanmasında her türlü yatırıma ve fikre destek vererek bunlara öncülük etmektedirler. Çevrenin korunmasında aktif bir rol oynayan bu işletmeler, uzun vadede kazancı temel

olarak tüketicilerin ve toplumun gözünde güçlü bir imaja sahip olmaktadırlar. Pazar payı yüksek, rekabet avantajı elinde olan öncü işletmelerin sürekliliklerini ve kalıcılıklarını kesinleştirdikleri belirtilebilir. Yeşil işletmecilik anlayışına bağlı olan işletmeler faaliyete başladıkları ilk günden itibaren tüm faaliyet sürecinde çevre duyarlılığını temel olarak varlıklarını devam ettirmektedirler. İşletmenin kuruluşunun ilk adımı olan kuruluş yerinin seçimi ve tesisin inşa edilmeye başlanması ile yeşil işletmecilik anlayışı da başlamış olmaktadır.

Bu çalışmada yeşil işletmecilik konusuna bağlı alt başlıklar incelenirken bu konulara dair bilgiler genel olarak yeşil işletmecilik çerçevesinde değerlendirilecektir. Söz konusu başlıklar (yeşil pazarlama, yeşil muhasebe, yeşil tüketici...) çok geniş alanlara sahip ve özel uzmanlık gerektiren konulardır. Bu sebeple söz konusu başlıklar çalışmanın temel konusu olan yeşil işletmecilik çatısı altında incelenerek esas konudan fazla uzaklaşmadan ve gereksiz detaylara girmeden genel olarak sunulmaya çalışılacaktır.

1.6.1.1 Yeşil İşletmenin Kurulması

Yeşil işletmecilik faaliyetlerinin başlangıcı, işletmelerin kuruluş aşamalarıyla beraber başlamakta, kuruluş yerinin seçimi ve kurulacak tesisin çevresel yeterliliği yeşil işletmecilik açısından ilk adımları oluşturmaktadır. Kurulacak tesisin yer seçiminde çevresel etkilerin dikkate alınması ve kurulacak binanın çevreye zarar vermeyecek şekilde tasarlanması, yeterli teknoloji ve donanımlara sahip olması geri dönülemeyecek bir çevre felaketinin oluşmasını önceden engellemektedir.

Yer seçimi kararlarında çevre bilincinin önemsenmemesi, doğal çevrenin giderek yok olmasına ve ekonomik kaynakların yenilenme gücünü kaybetmesine sebep olmaktadır. Doğal kaynaklar dikkate alınmadan yapılan fiziki planlar sonucu, doğal değerler yok edilmekte ve taşıma kapasiteleri zorlanarak yenilenemez hale getirilmektedir (Meydan, 2013: 175-176). Yanlış arazi kullanımından doğabilecek çevresel sorunları önlemenin en önemli ve etkili yolu arazi kullanım planı yapılırken çevre düzeninin korunmasının amaçlanmasıdır. Bu amaçla arazi seçimi yapılırken işletme tesisinin kurulacağı alandaki doğal kaynaklar ve ekolojik sistem tespit edilmeli

ve işletmenin kuruluş yeri seçimi yapılırken çevreye zarar vermeyecek alanlar üzerinde tercihler yapılmalıdır.

Bir bina ya da şirket kampüsü yeşil kriterlere uygun olacaksa tarım arazileri, park alanları, tarihsel yerleşkeler ve tehdit altındaki türlerin yaşam ortamı üzerinde inşa edilmemeli ve inşa edilecek tesisin sulak arazilerin en az 30 metre uzağında kurulması gerekmektedir. Otoparklar ve boş arsalar, tren bakım istasyonları gibi geri kazanım yerleşkeleri ve iyileştirilmiş eski sanayi bölgeleri türünden boş araziler ideal sürdürülebilir geliştirme yerleridir (Lockwood, 2008: 18). İşletmelerin kuruluş yerlerindeki doğal bitki örtüsü, akarsu veya denize yakınlığı, şehirlerle iç içe olma derecesi gözden geçirilerek çevreye duyarlı seçimlerin yapılması gerekmektedir. İşletmelerin kuruluş yeri seçimindeki çevre duyarlılığı daha sonraki zamanlarda karşılaşılabileceği çevresel sorunların da önüne geçmektedir. Bu amaçla çevre ve işletmelerin uygunluğunun sağlanabilmesi için çevreye duyarlı planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çevresel denge gözetilerek, kaynakların en etkin ve verimli şekilde kullanılmasını sağlamak, ekolojik sistemi bozmadan, canlı hayatına karşı herhangi bir risk oluşturmeyen çevreye duyarlı planlamalar işletmeler açısından hayati önem taşımaktadır.

Tam (2004: 68-69), çevreye duyarlı planlamanın başlıca amaç ve hedeflerinden bazılarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Bozulan çevresel değerlerin geri kazanılması
- Yüzey suları, yer altı suları, kıyılar, sazlık-bataklık alanlar vb. yerlerin korunması ve geliştirilmesi
- Hava ve toprak kirliliğinin önlenmesi
- Verimli tarım arazileri ve ormanların korunması
- Canlı türlerinin korunması ve devamlılığının sağlanması
- Erozyonun önlenmesi
- Çevresel yerleşilebilirlik analizlerinin yapılması
- Fiziksel planların kıyı, eğim, topografya, iklimlendirme, rüzgar, jeolojik yapı vb. doğal yapıya uygun bir biçimde geliştirilmesi

Çevreye duyarlı planlamaya uygun yapılacak işletme kuruluş yerlerinin seçimi ileriki zamanlarda işletmeler açısından önemli mali avantajlar kazandırabilecek ve işletmeler açısından yeşil işletmecilik faaliyetlerini sürdürebilmelerini sağlayabilecektir. Gelecekte yanlış bir kuruluş yerinin tercihi sonucu oluşacak geri dönülemez hatalar işletmelerin varlıklarını tehlikeye sokabilecektir. Özellikle oteller, hastaneler, okullar gibi tesislerin kuruluş yerlerindeki gösterilecek çevresel duyarlılığın ileride oluşabilecek büyük çaplı çevresel felaketlerin önlenmesi için önemli avantajlar sağlayacağı söylenebilir.

Yeşil işletme karar alma süreçlerinde ekolojik çevreyi önemli ve etkili bir unsur olarak göz önünde bulunduran, çevreye en az zarar verecek ve bu zararı tamamen bertaraf edecek alternatifler üzerinde odaklanan işletmedir (Ceyhan ve Ada, 2015:116-117). Yeşil işletmelerin kurulmasındaki en önemli aşamalardan birisi de kurulacak tesis yapısının çevreye duyarlı, çevre dostu yani yeşil binalar/tesislerden oluşmasıdır. İyi tasarlanmış yeşil binalar, standart binalara göre tesisleşme maliyetlerini düşürmekte, çalışanların verimliliğini arttırmakta, işgörenlerin işe devam sorununu ortadan kaldırmakta ve işe olan bağlılıklarını kuvvetlendirmektedir (Lockwood, 2008: 12). Yeşil binalar çevreye zarar vermeyen, çevre dostu teknoloji ve çevreci tasarımlarla oluşturulmuş yapıları ifade etmektedir. Üretim süreçlerinde çevreye zarar vermeyen teknolojiler kullanan, kaynak ve enerjinin etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayacak altyapıya sahip, yenilenebilir enerji kaynakları kullanabilen ya da kendi enerjisini üretebilen, atıkları tekrar kazanarak veya sıfır zararlı hale getiren yeşil binalar çevre düzeninin korunmasına önemli katkılar sağlamaktadır.

Yeşil binalar ve tesislerin kurulması görünüşte pahalı bir uygulama alanı olarak kabul edilse de günümüzde artık tüm işletmeler tarafından iyi bir ekonomik planlamayla gerçekleştirilmesi ve yerine getirilmesi mümkün olarak gözükmektedir. Düşük genel maliyetler, daha yüksek işçi verimliliği, işe devam sorununun azalması ve çalışanların yüksek verimliliği gibi nedenler yeşil binalar için yüksek bir çekim merkezi haline gelmektedir. Bank of America, Genzyme, IBM ve Toyota gibi şirketler yeşil binalar inşa ettirmekte ya da böylesi binalara çoktan taşınmış durumdadır. Yeşil olmak çevre açısından büyük bir saygınlık uyandıracığı gibi kurumların (bunlar arasında inşaat şirketleri, perakendeciler, sağlık kurumları, hükümetler vb. de yer almaktadır) önümüzdeki yıllarda yeşil binaları yeşil anlayışa uygun bir şekilde tesis etmesine bağlı

olarak, çevreye karşı duyarlılığın hızla bir sorumluluk haline gelebileceğine işaret etmektedir (Lockwood, 2008: 13).

1.6.1.2 Yeşil Üretim Olanaklarının Belirlenmesi

Üretimlerini gerçekleştiren işletmelerin çevreden elde ettikleri kaynakları etkin ve verimli kullanmaması çevrenin kirliliğine ve kaynakların giderek tükenmesine yol açmaktadır. Giderek artan çevre bilinci insanların yaşam tarzlarında ve tüketim alışkanlıklarında köklü değişiklikler yaparak çevreye daha duyarlı davranmasını sağlamaktadır. Tüketicilerin bu konudaki hassasiyetine karşı işletmeler de üretim yöntem ve süreçlerini çevreye daha duyarlı hale getirmekte, çevre dostu ya da yeşil ürünleri pazara sürmekte, reklamlarında ve diğer tutundurma çalışmalarında çevreye duyarlılıklarını anlatan mesajlara yer vermektedirler. Çevrenin ve yaşamsal hayatın tehlikeye gireceğinin fark edilmesi sonucu yeni üretim ve tüketim modellerinin hayata geçirilmesine çalışılmaktadır. Bu amaçla sürdürülebilir tüketim, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir üretim, yeşil işletme, yeşil tüketici... gibi yeni yaklaşımların zihinsel ve yöntemsel alt yapısı oluşturulmaya çalışılmaktadır (Altuntuğ, 2005: 5; Özkaya, 2010: 247). İşletmelerin yeşil işletmecilik anlayışı çerçevesinde üretim süreçlerini ve yöntemlerini çevreye duyarlı bir hale getirmesi gerekmektedir. Çevre dostu teknolojinin kullanılması, çevreci inovasyon, geri dönüşüm yöntemleri gibi birçok aracın işletmelerin üretim süreçlerinde kullanılmaya başlaması yeşil üretim anlayışının doğmasına sebep olmuştur.

Yeşil üretim, çevreye zarar vermeyen girdiler kullanan, yüksek verimliliğe sahip olan ve çok az veya sıfır atık içeren ve kirlilik yaratmayan üretim süreçlerini kapsamaktadır. Yeşil üretim atık ve kirliliğin engellenmesi ve azaltılmasını, geri dönüşümü ve yeşil ürün tasarımını içeren faaliyetler çerçevesinde ele alınabilir. Çevreye etkileri minimum veya az olan ürünlerin üretilmesi yeşil üretim için en basit yaklaşımdır (Yavuz, 2010: 77). Şirketler, rakiplerine oranla, daha büyük çevresel faydalar sağlayan ya da çevresel maliyetleri daha düşük olan ürünler yaratabilir ya da bu tür süreçleri kullanabilirler. Böyle çabalar şirket maliyetlerini artırabilmektedir ama öte yandan daha yüksek fiyat talep etmelerini, ek pazar payı elde etmelerini ya da her ikisini birden sağlayabilmelerine olanak yaratmaktadır (Reinhardt, 2008: 56).

Ancak yeşil üretimi daha kapsamlı ve daha aktif hale getirmek için üretim sürecinin her basamağında gerekli işlemlerin yapılması ve tüm işletmenin faaliyetlerini kapsayacak genel bir tutum içerisinde bulunulması gerekmektedir. Yeşil üretim sürecini etkileyen en önemli unsurlardan birisi kaynak kullanımıdır. İşletmelerin kaynak seçiminde yenilenebilen enerji kaynaklarını (su, hava, güneş, rüzgar...) kullanması hem çevre kirliliğinin azaltılmasını sağlayacak hem de işletmeler açısından uzun vadede daha az maliyetli kaynak kullanımını sağlayacaktır. İşletmelerin fosil yakıtları veya yenilenemez kaynakları kullanmaları (petrol, kömür, doğalgaz...) çevre kirliliğinin artmasına sebep olacak ve gittikçe tükenen bu kaynakların temini açısından gelecekte daha maliyetli olacaktır. Yeşil üretim sürecinde kullanılan kaynak seçimi dışında yeşil mühendislik (çevre mühendisliği) ve Ar-Ge (araştırma ve geliştirme) faaliyetleri de işletmenin yeşil üretim sürecinin daha başarılı ve verimli olmasını sağlayacak önemli etkenlerdir.

Yeşil üretim sürecinin en önemli basamaklarından birisi de yeşil teknolojinin (çevre dostu teknoloji) geri dönüşüm teknolojisinin üretim sürecine dahil edilmesi ve kullanılmasıdır. Şüphesiz ki çevre dostu ürünler üretmek için çevre dostu teknolojinin kullanılması gerekmektedir. Çevre dostu ürünün hammadde aşamasından mamul aşamasına dönüştürülene kadar geçen sürede kullanılan ekipman ve malzemelerin çevreyi kirletmeyen, enerji ve kaynak tasarrufu sağlayan bir teknolojiye sahip olması gerekmektedir. Aynı şekilde ürünün oluşumundan sonra ortaya çıkan atıkların filtrelenmesi veya geri dönüşüm ile tekrar üretime kazandırılması yeşil teknoloji sayesinde olmaktadır. Geri dönüşüm teknolojisini kullanan işletmeler önemli ölçüde tasarruflar sağlamaktadırlar. Geri dönüşüm teknolojisi sayesinde kullanılmış olan ürünler ya da üretim aşamasında ortaya çıkan atıklar yeniden işlenerek hammaddeye dönüştürülmektedir. Böylece işletme için önemli bir kaynak tasarrufu sağlanırken, doğadaki kıt kaynaklar korunmakta, ürün atıkları çevre kirliliğine neden olmamaktadır. Bu süreçlerden sonra ortaya çıkan ürünler geri dönüşüm logosu, yeşil nokta ve CE gibi simgelerle damgalanarak yeşil tüketicilere sunulmaktadır. Bu şekilde tüketicinin ve toplumun gözünde güçlü bir imaj ve güven oluşturulmaktadır.

Yeşil üretim olanaklarının belirlenmesindeki en önemli aşamanın yeşil inovasyon aşaması olduğu söylenebilir. Üretim sürecinin daha verimli ve aktif bir şekilde gerçekleşmesini sağlayan yeşil inovasyon (çevreci inovasyon) işletmeler için

hayati bir önem taşımaktadır. Çevresel inovasyon, sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek şekilde, çevreye verilen zararların azaltılmasını sağlayacak yeni fikir, tutum, ürün ve süreçlerin geliştirilmesi ve uygulanmasıdır (Rennings, 2000: 322). Çevresel inovasyon, kaynakların etkin kullanımına katkıda bulunmayı, çevre kirliliğini azaltmayı veya önlemeyi amaçlayan eko-yenilikçi ürünler, hizmetler, teknikler ve süreçler olarak tanımlanabilmektedir. (Vatan ve Zengin, 2014: 517).

1.6.1.3 Yeşil Ürün

Son yıllarda çevre bilincinin gün geçtikçe yaygınlaşması, tüketicilerin satın alma davranışlarında çevreye daha az zarar veren ürünleri tercih etmeleri, çevre dostu ürünlerle rekabet avantajı kazanarak satış hacmini arttırmak isteyen işletmeler çevre dostu ürünler üretmeye önem vermektedir. İşletmeler ürettikleri ürünlere çevre dostu logosu koyarak hem kendi imajlarını güçlendirmekte hem de pazardaki paylarını artırmaktadırlar. Geri dönüştürülebilir veya doğada hızlıca kendiliğinden yok olan ürünler işletmeler tarafından birtakım testlerden geçirilmekte ve çevreye uygunluğu tescillenmektedir. Böylece tüketicinin beklentilerine yönelik, çevre kirliliği yaratmayan yeşil ürünler (çevre dostu ürünler) elde edilmektedir.

Yeşil ürün, çevremizi kirliletmeyen, doğal kaynakları tüketmeyen ve geri dönüştürülebilir ya da değeri korunabilen ürünlerdir (Shamdasani vd., 1993: 488). Simon (1992: 272), işletmelerin ürettikleri yeşil ürünlerin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Çevreyi kirliliği yaratmayan çevreye zarar vermeyen ürünler
- Yüksek geri dönüşümü sağlanabilen ürünler
- Üretim sürecinde az kaynak ve enerji tüketen ürünler
- Çevre dostu ambalajlı ya da ambalajı olmayan ürünler
- Uzun ömürlü ürünler
- Canlılara zarar vermeyen ürünlerdir

1.6.1.4 Yeşil Pazarlama

Çevre bilincinin son yıllarda giderek önem kazanması tüketicilerin ve toplumun her kesiminde yeşil bir hareketin doğmasına neden olmuştur. İşletmeler ise bu hassasiyeti fark ederek ürün ve hizmetlerini çevreye duyarlı bir şekilde tüketicilere ulaştırmaya önem vermektedir. İşletmelerin yeşil üretim olanaklarını kullanarak yeşil ürünleri tercih etmeleri, tedarikçilerden tüketiciye uzanan tüm süreçte çevreye uygun faaliyetleri seçmeleri yeşil pazarlama anlayışının doğmasına sebep olmuştur. Yeşil pazarlama sayesinde çevreye olan zarar minimum düzeye indirilmekte, çevreye duyarlı tüketicilerin ilgi ve ihtiyaçları karşılanabilmektedir. Sürdürülebilir kalkınmaya katkısı ile yeşil pazarlama, toplumsal refahın sağlanarak içinde yaşadığımız dünyanın daha yaşanılabilir bir yer olmasını sağlamaktadır.

Çevreci pazarlama olarak da bilenen yeşil pazarlama, pazarlama faaliyetlerine doğal çevre ile ilgili boyutların dahil edilmesi demektir (Crane, 2000: 278). Stanton ve Futrell (1987) ise yeşil pazarlamayı insan ihtiyaçlarını ya da isteklerini karşılamak için gerekli tüm faaliyetlerin doğal çevreye en az zarar verecek şekilde gerçekleştirilmesi olarak tanımlamaktadır (Almıçık, 2009: 50). McDaniel ve Rylander (1993: 4), yeşil pazarlamayı yeşil tüketicilere ulaşmayı hedefleyen pazarlama stratejilerinin tümü olarak ifade etmektedir. Yeşil pazarlama kavramı tanımlardan da anlaşılabilceği gibi çevre ile pazarlama faaliyetlerinin bütünleştirilerek çevre düzenini korumayı sağlayan bir süreçtir. Düren (2000:209-210), yeşil pazarlama sürecini ürünün ambalajlanmasından atık hale gelinceye kadar geçen sürede çevre kalitesini öngörmek olarak açıklamaktadır.

İşletmeler çevre dostu yeşil ürünü pazara sunmadan önce bazı stratejileri benimsemek zorundadır. İşletmeler pazarlama stratejilerini yeşil ürün odaklı olarak belirlemeli, ürünü pazara sunmadan önce gerekli analizleri yapmalıdır. Yeşil ürün farklılaştırma başarılı bir şekilde yapılamazsa, işletmenin pazarlama stratejisinin de olumsuz yönde etkileneceği söylenebilir. İşletmeler tarafından yeşil ürün farklılaştırmasının başarısı için bazı koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Birincisi, şirket çevre dostu bir ürün için daha yüksek fiyat ödemeye razı müşterilerin varlığını tespit edebilmelidir. İkincisi, ürünün çevre dostu olduğu inandırıcı bir şekilde tüketicilere anlatılabilmelidir. Üçüncüsü, yatırımından kâr etmesini sağlayacak kadar uzun bir süre kendisini taklitçilerine karşı koruyabilmelidir (Reinhardt, 2008: 57).

Yeşil pazarlama çok geniş konulara sahip ve özel uzmanlık gerektiren bir pazarlama kavramıdır. Bu sebeple bu çalışmada yeşil pazarlama genel olarak temel konumuz yeşil işletmecilik anlayışına uygun olarak değerlendirilmiştir.

1.6.1.5 Yeşil Finansman ve Muhasebe

İşletmecilik faaliyetlerinin uygulanmasında çevresel etkilerin göz ardı edilmesi işletmelerin mali yapılarının ve pazar güçlerinin zamanla zayıflamasına neden olmaktadır. İşletmelerin çevre faaliyetlerine yönelik ayırdıkları kaynaklar hala çok düşük düzeyde bulunmaktadır. Günümüzde birçok şirket çevresel faaliyetleri kendilerine mali bir yük getireceği endişesi ile uygulamamakta ya da kaçınmaktadır. Yeşil işletmecilik anlayışı çerçevesinde uygulanan yeşil muhasebecilik uygulamaları kaynak ve maliyet tasarrufu sağlayarak, çevre korunmasına yönelik teşvik vergileri ve sübvansiyon uygulamaları ile aslında işletmelere uzun vadede çok daha fazla kazanç sağlamaktadır. Günümüzde birçok ülke çevre korunmasına yönelik uygulamalara karşılık işletmelere vergi teşviki sağlamaktadır. Yeşil muhasebe uygulamalarının en önemli yararının kaynak yönetimini etkin ve verimli bir şekilde uygulanabilmek olduğu söylenebilir. Gereksiz israfın önlenmesi, ucuz ve temiz enerji kaynaklarının tercih edilmesi, ürün maliyetlerindeki düşüşler, geri dönüşümden sağlanan finansal tasarruflar, güçlü bir rekabet avantajı ile pazar hakimiyeti gibi birçok avantaj yeşil muhasebe uygulamaları sayesinde kazanılmaktadır.

Aarons (1995)'a göre çevre muhasebesi daha fazla çevresel yararlılık elde edebilmek için yeni finansal veya finansal olmayan muhasebe, bilgi ve kontrol sistemleri oluşturmak, şeklinde ele alınmaktadır (Özko, 1998: 21). Benzer bir tanıma göre de çevre muhasebesi mali nitelikteki çevresel faaliyetlerin para ile ifade edilmiş şekilde kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenerek rapor edilmesi ve sonuçların yorumlanmasıdır (Özbirecikli ve Melek, 2002: 83). Çevre muhasebesi uygulamaları işletmeler için sadece bir finansal tablo olarak algılanmamalı, işletmelerin çevreye ve topluma karşı olan sosyal sorumluluğunu yerine getirmesini sağlayan bir fırsat olarak düşünülmelidir.

Genel olarak hem özel hem de kamu sektöründeki birçok uygulamada, işletmeler doğal kaynak israfında bulunduklarında sistematik olarak ödüllendirilirken, kaynak verimliliklerini arttırdıklarında cezalandırılmaktadır. Örneğin işletmeler hammadde tüketimlerini kâr-zarar tablosunun gider kısmında göstermekte iken kaynak tasarrufu sağlayan yatırımları bilanço kalemlerine dahil etmemektedirler. Bu çarpıtma yakıt israfını, yakıt verimliliğini, vergi yükü bakımından, iyileştirici yatırımlara kıyasla, daha avantajlı hale getirmektedir (Lovins vd., 2008: 82). Öte yandan işletmeler çevre muhasebesi tutarken sadece kâr odaklı hareket etmemelidir. İşletmeler sadece kâr ve zarar hesapları ile ilgilenmemeli, çevreye duyarlı bir tavır almalı ve çevre sorunlarının çözümü için elindeki beşerî, malî, teknik imkânlarının bir kısmını bu amaç için kullanmalıdır (Gökpınar, 1995: 4).

İşletmelerin çevreye karşı olan duyarlılıklarının bir göstergesi olan yeşil muhasebecilik uygulamaları, işletmelerin varlığının ve sürekliliğinin sağlanmasında önemli bir finans gücü sağlamakta ve içinde yaşadığımız dünyanın daha yaşanabilir ve temiz olmasına katkıda bulunmaktadır. Bu sebeple işletmeler uzun vadede finansal planlarını yapılandırırken çevreye duyarlı stratejiler geliştirerek yeşil muhasebecilik uygulamalarına önem vermelidir.

1.6.1.6 Yeşil Tüketici

Tüketicilerin gün geçtikçe artan çevre bilinci, çevreye karşı değer yargılarındaki olumlu değişimler, tüketicilerin satın alma davranışlarındaki değişimler, çevre dostu ürünlerin tercih edilmesi yeşil tüketici kavramının doğmasına sebep olmuştur. Tüketiciler çevreye karşı kendilerindeki bu hassasiyetin bir karşılığı olarak aynı duyarlılığı ürün ve hizmet sunan işletmelerden de beklemektedirler. Çevreye duyarlı tüketiciler olarak da bilinen yeşil tüketiciler sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında gönüllü elçiler olarak katkıda bulunmaktadırlar. Son yıllarda artan kirlilik, küresel çevre felaketlerinin yaşanması tüketici davranışlarında da radikal değişikliklerin oluşmasına neden olmaktadır. Tüketiciler çevre kirliliği yaratan ve çevreye zarar veren işletmelerin sundukları ürün ve hizmetleri almamayı tercih etmekte ya da kaçınmaktadır. İletişim olanaklarının artması ve yaygınlaşması sonucu herhangi bir çevre kirliliğine adı karışan işletmeler yeşil tüketiciler tarafından cezalandırılmakta ve büyük baskılara maruz bırakılmaktadır.

En genel anlamıyla yeşil tüketici çevreye duyarlı tüketici demektir. Yeşil tüketiciler tüm faaliyetlerinde çevre düzenin korunmasına önem veren sosyal sorumluk sahibi kişilerdir. Odabaşı (1992) tarafından öne sürülen görüşe göre ise yeşil tüketici kendilerini ve çevrelerini, satın alma güçlerini kullanarak korumayı hedefleyen kişilerdir (Ayyıldız ve Genç, 2008: 506). Benzer bir tanımda ise yeşil tüketici çevreye zarar vermeyen ya da alternatifler arasında çevreye en az zarar veren ürünü satın alan kişilerdir (Köksal, 2011: 54). Straughan ve Roberts (1999) tarafından yapılan tanıma göre ise yeşil tüketici çevreye zarar vermeyen ya da en az zarar veren ürünü tercih eden kişilerdir (Straughan ve Roberts, 2003: 129). Harrison (2003: 129), tüketicilerin yüzde 67'sinin ürün satın alma davranışlarında işletmelerin etik ve çevresel tutumlarını dikkate almakta olduğunu, yüzde 55'inin ise çevresel tutumlarını beğenmedikleri işletmelerin ürünlerini tercih etmedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Çevrenin korunmasında ve çevre kirliliğinin azaltılmasında yeşil tüketicileri motive etmek, daha cesur adım atmalarını sağlamak için yeşil tüketiciler devlet ve işletmeler tarafından desteklenmelidir. Yeşil tüketicilerin hakları garantiye alınarak, yeşil tüketicilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlerde bulunulmalıdır. Yeşil tüketicilerin duyarlılığına göre hareket edecek olan işletmeler yeşil işletmecilik anlayışını benimsemeye çalışacak ve tüketicilerin gözünde daha güvenilir bir yapıya sahip olacaktır. Yeşil işletmecilik anlayışı ile hareket eden işletmeler kendi yeşil tüketicilerini oluşturarak bu sayede daha uzun ömürlü olabileceklerdir.

1.6.1.7 Yeşil Rekabet

İşletme açısından rekabet üstünlüğü sağlayarak, işletmenin sürekliliğini devam ettirebilmenin tek yolu; rakiplerine kıyasla müşterilere daha fazla değer yaratması olmuştur. Yeşil anlayışa sahip olmak çevre düzenin korunmasını sağlayarak aynı zamanda işletmelere üstün bir rekabet avantajı sağlamaktadır. Pek çok işletme üretim ve hizmet süreçlerini farklılaştırarak sosyal, etik ve çevresel duyarlılık kazandırdığı faaliyetlerini tüketicilere duyurma çabası içerisinde bulunmaktadır. Çevreci ürünler pazarlayan işletmelerin, çevreci ürün pazarlamayan işletmelere göre rekabetçi bir avantaja sahip olacağı varsayılabilir. Tüketicilerin çevre dostu ürün ve hizmet taleplerindeki artışlar, bunu arz eden işletmelere rekabet üstünlüğü sağlayacaktır (Düren, 2000: 202-203; Altuntuğ, 2009: 2; Özkaya, 2010: 250; Evli, 2012: 36).

Günümüzde pek çok işletme rekabet avantajı kazanabilmek ve pazar paylarını artırabilmek için üretim ve hizmet süreçlerini çevreye duyarlı tüketicilere göre planlamakta ve yeşil stratejiler geliştirmektedir. Özellikle uluslararası pazarlara girmek isteyen işletmeler belirli çevre standartlarına sahip olmak zorundadır. Bu sebeple işletmeler ISO 14001, BS 7750 ve EMAS gibi çevre yönetim standartlarını kullanarak bir nevi çevre dostu işletmeler olduklarını tescil etmektedirler. Özellikle çevre duyarlılığının yüksek olduğu yerlerde yatırım yapmak isteyen işletmeler, yatırımlarının çevre dostu olduğunu kanıtlamak ve kendilerinin bu konuda güvenilir olduğunu tüketicilere kanıtlamak zorundadır. Böylece yeşil işletmecilik anlayışına sahip işletmeler tüketiciler tarafından tercih edilebilirlik oranlarını yükselterek yeşil rekabet avantajını kazanmış olurlar. Günümüzde aynı sektörde, aynı ürünü ve hizmeti üreten birçok işletme mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında tüketicilerin ikna olmama durumunda kolayca tercihlerini değiştirip, aynı ürün ve hizmetleri başka işletmelerden temin etmesi işletmeler tarafından göz ardı edilecek bir durum değildir. İşletmelerin bulunduğu pazarda en temiz ve en çevreci işletme olmasının, tüketici ve taleplerinin sayısını artırırken uzun vadede daha kazançlı çıkmalarını sağlayacağı belirtilebilir.

1.6.1.8 Yeşil İnsan Kaynakları ve Halkla İlişkiler

Son yıllarda işletmeler zarar görmüş bir itibarın müşteri sadakati ve işgören bağlılığına olumsuz etkilerini ve işletmenin finansal refahı ile sürdürülebilirlik amacını nasıl tehdit ettiğini acı derslerle öğrenmişlerdir. Toplumun işletmelere olan güveni azalırken paydaşlar da işletmelerle ilgili karar verme süreçlerinde daha detaycı davranmaktadırlar (Argenti ve Druckenmiller, 2004: 368). Günümüzde kurumsal itibarlar farklı paydaşların sahip olduğu algılamalar veya temel imajlar tarafından belirlenmektedir (Carmeli ve Tishler, 2005: 18). İmaj değişken olduğu gibi işletmeler tarafından kontrol edilememektedir. Medya, devlet düzenlemeleri, endüstri süreçleri ve diğer dışsal etkenler işletmelerin paydaşlar üzerinde yarattığı bakış açılarını etkilemektedir (Gray ve Balmer, 1998: 696).

İşletmeler yeşil bir kimliğe sahip olmak için çevrenin korunması ile ilgili etkinlikler düzenleyebilirken bu amaçla düzenlenen etkinliklere katılarak, maddi destekte bulunabilirler. İşletmelerin gerçekçi bir tutumla yapacakları bu tür faaliyetler tüketicilerde çevre bilincinin gelişmesine ve toplum duyarlılığının artmasına da katkı

sağlayacaktır (Evli, 2012: 33). Yeşil işletmecilik anlayışına sahip işletmelerin çevreci örgütlerle, basınla, ortaklarla, çalışanlarla, yerel nüfus ve yönetimlerle sürekli ilişki içinde bulunması başlıca halkla ilişkiler faaliyetleri arasında yer almaktadır (Safran, 2004: 54).

Tüketicilerin veya hissedarların tepki gösterme olasılıkları, çevre duyarlılığının ve marka sadakatının fazla olduğu pazarlarda oldukça yüksektir (Lash ve Wellington, 2008: 148). Halkla ilişkiler propagandası yapmanın kendine göre bir çekiciliği varsa da, akıllı şirketler kamuoyunun bu konuda güvenini kazanmak zorunda olduklarının farkındadırlar. Sadece imaj uğruna yatırımlar yaparak gereken güvenirliliğinin yitirilmesi ilerde yüksek mali bedellerin ödenmesine yol açabilecektir (Packard ve Reinhardt, 2008: 44). Bu amaçla yapılan halkla ilişkiler faaliyetlerinin sadece imaj uğruna olmaması gerekmektedir. Bu tarz yapılan bir halkla ilişkiler faaliyetinin yüzeyselliği er ya da geç fark edilecektir. İçeriksiz yeşil çığırkanlıklar yapmak geri tepmekte ve bir işletmenin o güne kadar göstermiş olduğu bütün iyi niyeti boşa çıkarabilmektedir. Hükümetin çevresel düzenlemelerinin üstüne çıkarak onların ötesine geçmek, çevrecilerin dikkatini ve saygısını kazanmanın en emin yolu olarak ortaya çıkmaktadır (Stern, 2008: 212). Bunun sonucunda da işletmeler geleceğe yönelik büyük sorunlarla karşı karşıya gelebilecektir. Yeşil işletmecilik çerçevesi içerisinde yapılacak halkla ilişkiler faaliyetleri salt bir imaj kaygısı gütmekten, tüketicinin ve toplumun algılarında güvenirlilik yaratarak gerçekçi bir tutum içerisinde gerçekleştirilmelidir. Yeşil halkla ilişkiler ya da çevreci halkla ilişkiler özel uzmanlık gerektiren ve dikkatli bir şekilde yürütülmesi gereken bir süreçtir. Yeşil halkla ilişkileri yürüten kişilerin alanlarında uzman ve tecrübeli olmaları gerekmektedir.

Yeşil insan kaynakları işletme çalışanlarının ve işletmede istihdam edilmesi planlanan kişilerin, işletmenin çevre duyarlılığı çerçevesinde misyonunu temsil edebilecek ve sorumluluğu taşıyabilecek kişilerden oluşturulmasını hedefleyen insan kaynakları faaliyetleridir. Yeşil insan kaynakları bölümünün çevreye karşı duyarlı olabilmesi için çalışanlarda çevre konusunda farkındalık yaratabilmesi, çalışanlarını çevre ile ilgili tehditler ve buna karşı alınması gereken tedbirler konusunda bilgi sahibi olamaya teşvik etmesi, bu konuda çalışanlarının da dahil olduğu projeler üreterek bu projelerin devamlılığını sağlaması gerekmektedir. Çevreyle ilgili problemlerin çözümünde iletişimin ve takım çalışmasının önemli rol oynaması, yeşil insan kaynakları

yönetiminin yeşil işletmecilik anlayışında önemini ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde işletmelerde yeşil işletmecilik faaliyetleri ile ilgili birçok uygulama bu anlayış doğrultusunda şekillenmektedir (Ceyhan ve Ada, 2015: 121).

1.6.1.9 Yeşil Ar-Ge

İşletmeler her geçen gün daha da zorlaşan rekabet koşullarına uyum sağlayabilmek, ürün ve hizmetlerini sundukları pazarlarda rakiplerine karşı üstünlük sağlayabilmek için teknoloji faaliyetlerinin önemini daha iyi kavramakta, üretim ve hizmet faaliyetlerinde iyileştirme ve yenileme çalışmalarına yer vermektedir. Teknolojik imkan ve kabiliyetlerin geliştirilmesi işletmelerin rakiplerine oranla daha iyi ve daha kaliteli ürün ve hizmetlerin sunulmasını, kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayabilmektedir. İşletmeler sahip oldukları bu teknolojik imkan ve kabiliyetler çerçevesinde faaliyetlerini gerçekleştirirken çevre ile sürekli ve aktif bir şekilde etkileşim halindedirler.

İşletmelerin çevrenin korunması ve doğal dengenin sağlanması için en önemli sorumluluklarından birisi de çevre ile ilgili gerçekleştirdikleri Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) faaliyetleridir. İşletmeler yeşil Ar-Ge kapsamında çevreyi korumaya yönelik yeni projeler geliştirirken, çevreye olan etkileri ölçmekte ve yenileyici çalışmalar yapmaktadır (Ceyhan ve Ada, 2015: 120). Yeşil Ar-Ge faaliyetleri ürünlerin ve hizmetlerin çevreye olumsuz etkilerini azaltan üretim araçlarının kullanımı, işletmenin çevre ile olan ilişkisinin yöntemlerini, faaliyet ölçeklerini ve ürün tasarımlarını kapsayan önemli bir süreçtir (Klassen, 2000; 129). Yeşil Ar-Ge faaliyetleri sayesinde üretim ve hizmet faaliyetlerinde sürekli iyileştirmeler yapılarak çevreye uygun yeni mal ve hizmetler belirlenmekte, yürütülen faaliyetlerin performansı ölçülerek ihtiyaçların belirlenmesi sağlanabilmektedir. Yeşil Ar-Ge faaliyetleri sonucunda işletmeler güçlü ve zayıf yönlerini görebilmekte ve bu doğrultuda faaliyetlerini düzenleyebilmektedir.

1.6.2 Yeşil Yönetim

Yönetim evrensel bir kavram olup, literatürde çeşitli bilim dallarının konuya yaklaşımlarına göre zengin bir anlam dünyasına sahiptir. Ekonomistlere göre yönetim toprak, sermaye ve işgücü ile birlikte üretim fonksiyonlarından birisi iken, yönetim

bilimcilerine göre yöneten ve yönetilenlerden oluşan bir otorite sistemi, toplumbilimcilere göre ise bir sınıf ve saygınlık sistemidir. Bu sebeple genel olarak yönetim kavramı tek başına kullanılmamakta, işletme yönetimi, finans yönetimi süreç yönetimi, bilgi yönetimi vb. tamlamalar şeklinde kullanılmaktadır (Kuluçlu, 2006: 4). İşletmelerin çevre ile olan ilişkilerini tanımlamak için kullanılan yeşil yönetim kavramı ise genel olarak yeşil işletmecilik kavramıyla eş tutulmakta, literatürde birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Kavram olarak “yeşil işletmecilik” ve “yeşil yönetim” birbirleri ile yakın anlamlara sahip olsa da asla aynı kavramlar olarak kullanılmamalıdır. Yeşil işletmecilik işletmelerin tüm hiyerarşi basamaklarında kendisine etkinlik alanı bulurken; yeşil yönetim anlayışı işletmelerin özellikle en üst hiyerarşi basamağı olan üst yöneticiler tarafından uygulanması gereken özel bir uzmanlık alanı olarak görülmelidir. Yeşil işletmecilik faaliyetlerinin planlanması, örgütlenmesi, uygulanması ve son olarak da denetlenmesi yeşil yönetim anlayışı sayesinde gerçekleşmektedir. Yeşil işletmecilik faaliyetlerinin ana merkezi olan yeşil yönetim anlayışının çıkış noktası; çevrenin koruma anlayışına sahip, çevre ile uyumlu, müşterilerin çevresel beklentilerine cevap veren, uzun vadede ekonomik çıkarlarını düşünen işletmelerin faaliyetlerini yürütme süreci olmuştur.

Çevre koşullarındaki hızlı bozulmalar ve dünyanın sınırlarına yaklaşıldığına dair duyulan endişeler, işletme yöneticilerinin çevreye bakış açılarını değiştirmelerini ve işletme faaliyetleriyle ilgili kararlar alırken çevreyi önemli bir etken olarak değerlendirmelerini gerektirmektedir. Çevrenin korunması amacıyla tüketicilerden gelen istekler de, işletmeleri çevreye karşı daha duyarlı olmaya yönlendirmektedir. Bu kapsamda kaynakların verimli kullanımı, atıkların azaltılması, geri dönüşüm, çevre dostu tasarım ve ambalajlama gibi teknikler ön plana çıkmaktadır. İşletmelerde çevre bilincinin yerleşmesi ve çevreye duyarlı yönetim sisteminin oluşturulması ilk önce tepe yönetiminin çevre konusunda duyarlı olmasına bağlıdır. İşletme yönetimi tarafından uygulanan çevre yönetim sistemi, planlamadan örgütlemeye, yürütmeye ve kontrole kadar tüm yönetsel işlevlerde ve alınacak kararlarda çevrenin sürekli göz önünde bulundurulmasını sağlamaktadır. Bu amaçla işletme yöneticileri de değişimin gerisinde kalmamak için çevreye karşı daha duyarlı bir yönetim anlayışı geliştirmek durumundadırlar (Nemli, 2001: 212; Özkaya, 2010: 249-250). Dünyada ve ülkemizde yaşanan değişimler, artan çevre bilinci işletmelerin gelenekselleşen yönetim modellerini terk ederek yerine yeşil yönetim gibi daha çevreci yönetim modellerini benimsemesine

sebebi olmuştur. Tablo 3’de geleneksel yönetim anlayışıyla çevreye duyarlı yönetim anlayışı arasındaki farklılıklar sunulmuştur (Shrivastava, 1995: 130).

Tablo 3. Geleneksel Yönetim ve Çevreye Duyarlı Yönetim Arasındaki Farklar

Süreç ve Etkinlik Alanı	Geleneksel Yönetim	Çevreye Duyarlı Yönetim
Amaç	Ekonomik büyüme ve kâr Paydaşlara sağlanan getiri	Sürdürülebilir Kalkınma Kaliteli yaşam Paydaşların refahı
Üretim Süreci	Fiyat için tasarlanmış ürünler Gereksiz atık yaratan paketleme	Çevre dostu ürünler Çevreci tasarımlı ürünler
Organizasyon Süreci	Hiyerarşik yapı Yukarıdan aşağıya karar verme Merkezi otorite	Demokratik ve katılımcı yapı Esnetilebilen Hiyerarşi
Çevre Duyarlılığı	Çevreye kaynak olarak yaklaşılması Kirlilik ve ürün artıklarının atık olarak değerlendirilmesi	Çevreyle uyum içinde olmak Kaynakların etkin ve verimli kullanılması Kirlilik ve ürün atıklarının azaltılması ve yönetilmesi
İşletme Fonksiyonları	Pazarlama tüketimi artırmayı yönelik yapılır Finansman kısa dönemde kârı amaçlar Muhasebe geleneksel maliyetler üzerinde yoğunlaşır. İnsan kaynakları işçi verimliliğini artırmayı hedefler.	Pazarlama tüketici eğitime yönelik yapılır Finansman uzun dönemli sürdürülebilir büyümeyi amaçlar Muhasebe çevreyle ilgili maliyetler üzerinde yoğunlaşır. İnsan kaynakları işyerinde sağlık ve güvenliği sağlamaya çalışır

Kaynak: Shrivastava, 1995: 130

Tablo 3’e göre geleneksel yönetim ve çevreye duyarlı yönetim arasında birçok önemli farklılıklar bulunmakta ve bu farklılıklar işletmelerin devamlılığını sağlamasında hayati önem taşımaktadır. Çevreye duyarlı yönetim anlayışının süreçlerde sağladığı avantajlar günümüzde daha uygun ve geçerli olduğu için işletme yöneticilerin bu anlayışı benimsemeleri işletmeler için büyük faydalar sağlamaktadır. İlerleyen bölümlerde işletmelerin geleneksel modelleri terk ederek, benimsemekte oldukları yeşil yönetime ilişkin çeşitli konulardan söz edilecektir.

1.6.2.1 İşletmeler İçin Yeşil Yönetimin İlkeleri, Amaçları ve Sağladığı Faydalar

Yeşil yönetim kavramı, işletmelerin çevreye duyarlı bir işletmecilik anlayışı ile faaliyetlerde bulunmalarını ifade etmektedir. Yeşil yönetim anlayışının çıkış noktası sürdürülebilir kalkınma anlayışıdır. Sürdürülebilir kalkınma, çevrenin korunması ile ekonomik kalkınma kavramlarının uzun dönemli ve birlikte düşünülmesi esasına dayanmaktadır (Karabulut, 2003: 44). Yeşil yönetim anlayışı sayesinde işletmeler gelişerek varlıklarını devam ettirebilmekte, ekonomik kalkınma ile beraber çevrenin de korunduğu daha refah bir yaşam standardına ulaşılabilir. Başta insanlar olmak üzere doğada bulunan tüm canlı ve cansız varlıkların da var olabilme yeteneklerini koruyan yeşil yönetim anlayışı, aynı zamanda başta işletmeler olmak üzere ekonomik kalkınma ve büyümenin sağlanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Tüm bu sonuçlar, yeşil yönetim anlayışının sadece bir yönetim modeli olmaktan çok, aslında dünyanın varlığını ve geleceğini yakından etkileyen önemli bir süreç olduğunu bizlere göstermektedir. Aşağıda yeşil yönetimi kavramının önemi ve daha iyi anlaşılması açısından yeşil yönetim işlevlerinden, ilkelerinden, amaçlarından ve faydalarından kısaca bahsedilecektir.

1.6.2.2 Yeşil Yönetimin İşlevleri

İşletmeler yeşil yönetim faaliyetlerini yerine getirirken, bu konuda başarılı ve etkin olabilmeleri, yeşil yönetimin temel işlevlerine bağlı kalmaları ile mümkün olabilmektedir. İşletmelerin yeşil yönetim faaliyetlerinin aynı zamanda metodolojisini de oluşturan yeşil yönetim işlevleri, faaliyetlerin türünü ve yöntemlerini belirlemektedir.

Keleş ve Hamamcı (2005), işletmelerin yeşil yönetim faaliyetlerini yerine getirebilmeleri için üç temel işlevin yerine getirilmesinin gerektiğini belirtmektedir. Bu üç temel işlev koruma, onarma ve geliştirme işlevleridir. Koruma işlevi önleyici nitelikte olup, çevreye zarar verilmeden, gelecek temelli çevre ve canlı yaşamının zarar görmesini önlemek amacını gütmektedir. Onarma işlevi ise çevre sorunlarını ortadan kaldırarak, zarar gören çevrenin eski haline getirilmesini amaçlamaktadır. Son olarak geliştirme işlevi verilen zararlar sonucu bozulan ve dengesini yitirmiş çevrenin yeniden

denge durumuna kavuşturulmasını, korunmasını ve onarılmasını sağlamaktadır (Baykal, 2010: 480).

1.6.2.3 Yeşil Yönetimin İlkeleri

İşletmeler yeşil yönetim faaliyetlerini yürütürken uygulamakta oldukları strateji ve politikalarını çevreye zarar vermeyecek şekilde düzenlemek zorundadır. Bunun için birtakım ilkelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ilkelere bağlı olmak işletmelerin başarı ve verimliği açısından son derece önemlidir. Callenbach (1993: 85-86) işletmelerin yeşil yönetim faaliyet uygulamalarını başarılı bir şekilde yerine getirebilmeleri için gerekli olan birtakım ilkeleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Çevre bilincini ve çevre korumasını teşvik edecek kamu politikalarının, özel sektör-hükümet ve uluslar arası programların ve eğitimsel girişimlerin geliştirilmesine katkıda bulunulmalıdır.
- Çevre ile ilgili faaliyetleri değerlendirmek amacıyla yürütülen faaliyetlere yönelik kontrollerde bulunarak; bu konularla ilgili olarak idare heyeti, hissedarlar, çalışanlar, yetkililer ve toplum düzenli bir şekilde bilgilendirilmelidir.
- Atıklar, enerji ve su kullanım miktarı minimize edilerek, yasal düzenlemelere uygun programlar yönetilmelidir.
- İşletme içinde çevreyle ilgili programların fayda ve maliyetlerini sayısal biçimde tahmin edecek bilançolar hazırlanmalıdır.
- Çevre konusunda sendikalarla işbirliği yapılmalıdır.

İşletmelerin yukarıda bahsedilen ilkelere uygun bir şekilde hareket etmesi, yeşil yönetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesine olanak sağlamaktadır. Bu ilkelere olan bağlılık hem kısa hem de uzun vadede işletmeler açısından önemli kazançları da beraberinde getirmektedir.

1.6.2.4 Yeşil Yönetimin Amaçları

Yeşil yönetim ilkelerini benimseyen işletmeler, faaliyetlerini kararlı bir şekilde sürdürürken, geleceğe yönelik stratejilerinde birtakım amaçlara sahiptirler. Bu amaçlar işletmenin tüm fonksiyonları ile beraber, çevre ile uyumunu ve sürdürülebilir kalkınma ile beraber işletmenin gelişimini ve devamlılığını sağlamaktadır. Bu temel amaçlar şu şekilde sıralamaktadır (Ertuğrul ve Şavlı, 2013: 225):

- Çevresel etkilerin yönetsel karar alma süreçlerinde temel etmen olmasını sağlamak,
- Çevresel kirlilikleri önlemek ve çevresel nitelikleri geliştirmek,
- Çevresel planlamaya ve çevre konusunda çalışmakta olan kurumlar arasında eşgüdümüne öncelik vermek,
- Doğal kıt kaynakların israfını önlemek,
- Yapılması planlanan alt yapı projelerinin çevre ile uyumlu olmasını sağlamak,
- ÇED sisteminin çevre yönetiminde egemen olmasını sağlamak,
- Çevresel karar alma süreçlerinin, çevresel veri sistemlerine dayalı olmasını sağlamak,

İşletmelerin bu amaçlarına ulaşabilmeleri için faaliyetlerini, davranış ve beklentilerini bu yönde değiştirmeleri gerekmektedir. Yeşil yönetim anlayışının başarılı bir şekilde yürütülmesi bu amaçlar doğrultusunda hareket edilmesi ile mümkün olabilmektedir.

1.6.2.5 Yeşil Yönetimin Sağladığı Faydalar

Yeşil yönetim anlayışına bağlı olarak kurulan işletmeler hem işletmenin kendisine hem de çevreye birtakım yararlar sağlamaktadır. Yeşil yönetim anlayışının ilkelerine bağlı kalan işletmeler yeşil yönetimin amaçları doğrultusunda faaliyetlerini yürütmekte ve bunun sonucu olarak birtakım faydalı geri dönüşler sağlamaktadır. Bu geri dönüşler kısa ve uzun faydalar şeklinde olabildiği gibi esas faydalar uzun vadede kazanılmaktadır. Maliyetlerdeki düşüşler, rakiplere göre kazanılan rekabet avantajı, kar marjındaki artışlar, müşteri memnuniyeti, güçlü kurumsal imaj gibi kazanımlar işletmelerin gelişiminin ve varlığının devamını sağlamaktadır. Tüm bunların yanında,

esas kazanım ise, yeşil yönetim anlayışı sayesinde çevrenin korunması ve kaliteli bir yaşam standardına ulaşılmasıdır. Yeşil yönetim anlayışının hakim olduğu çevreye duyarlı işletmelerin kazanımları kısaca şu şekilde açıklamaktadır: (Stringer, 2009: 97; Ertuğrul ve Şavlı, 2013: 226):

- Yürütülen faaliyetlere işlevsellik kazandırılarak ve işbirliği fırsatları yaratılmaktadır.
- Çevre yasalarına uygunluğun sağlanarak kirliliğin engellenmesi ve atıkların azaltılması sağlanmaktadır.
- Üretkenlik artışı ile beraber esneklik azami düzeye çıkarılmaktadır.
- Kaynakların tüketiminde azalma sağlanarak, kaynakların etkin ve verimli kullanılması sağlanmaktadır.
- Teknoloji desteklenerek bilgi paylaşımı arttırılmaktadır.
- İşletmenin gelecekteki çevre sorumluluklarına rehber olacak temel prensipler oluşturulmaktadır.
- Gayrimenkul kullanımı optimize edilmektedir.
- Üst düzey yetenekler ortaya çıkartılarak, korumaya alınmaktadır.
- İnovasyonun hızla gelişmesi sağlanmaktadır.
- Genel bir memnuniyet sağlanarak olumsuz çevresel etki asgariye indirilmektedir.
- İşgörenlerin çevre ile ilgili faaliyetlerinde görev, yetki ve sorumlulukları belirlenerek yazılı hale getirilmektedir.
- Değişen koşullara hızlı uyum sağlanarak, yetenek ve kabiliyetler artırılmakta, rekabet gücü, işletme itibarı ve pazar payı yükseltilmektedir.

Yukarıda bahsedilen kazanımlara ek olarak işletmeler yeşil yönetim uygulamalarını iyi bir şekilde yönettiği takdirde daha birçok olumlu geri bildirim ve fayda sağlayabileceklerdir. İşletmelerin söz konusu bu kazanımları elde edebilmesi ve başarılı olabilmesi için doğru bir yeşil bir yönetim politikasına ve yeşil bir yönetim stratejisine sahip olması gerekmektedir.

1.6.3 İşletmeler İçin Yeşil Yönetim Politikaları ve Stratejileri

Sağladığı ekonomik büyüme ve kalkınma dolayısıyla sanayileşme, tüm ülkelerin arzu ettiği bir süreçtir. Sanayi devrimi ile birlikte meydana gelen hızlı gelişmeler, izlenen sanayileşme stratejilerinde de değişmelere yol açmıştır. Böylece, işletmelerin stratejilerinde nitelik olarak birtakım değişimler meydana gelmektedir (Low, 1992: 1).

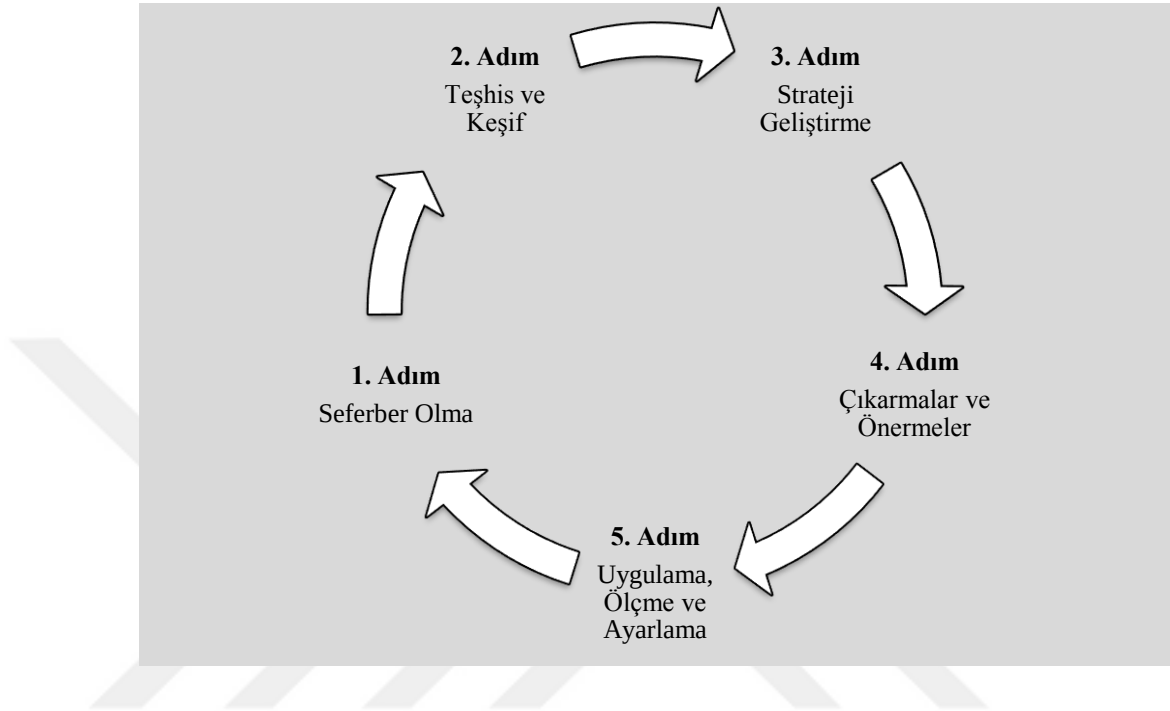
İşletmelerin çevreye duyarlı modern bir yeşil yönetim anlayışını benimsemeleri ve çevre ile olan ilişkilerini geliştirebilmeleri için yeşil yönetim politikalarına, yeşil yönetim modellerine ve yeşil yönetim stratejilerine sahip olmaları gerekmektedir. Çevre ile uyumlu olabilmek, kaynakları etkin ve verimli kullanabilmek, kirliliği azaltılmak ve daha kaliteli bir yaşam sağlayabilmek, işletmelerin çevreye karşı olan tutumlarına ve benimsedikleri stratejilere paralellik göstermektedir. Çevreye duyarlı yeşil bir yönetim stratejisini benimsemek ve çevre politikalarına uygun faaliyetlerde bulunmak işletmelerin varlığının devam etmesinde hayati önem taşımaktadır.

1.6.3.1 Yeşil Yönetim Stratejilerini Oluşturmak

İşletmelerin yeşil yönetim faaliyetlerini başarılı bir şekilde yerine getirebilmeleri için, kullanabilecekleri en önemli yöntemlerden birisi, faaliyete geçmeden önce yeşil yönetim stratejilerini oluşturabilmeleridir. Amaç ve hedeflerin belirlenerek, kullanılacak yöntemlerin ve nasıl bir yol izleneceğinin önceden ortaya koyulması, yeşil yönetim faaliyetlerinin gelecekteki başarı şansını daha da artırabilmektedir. İşletmelerin sahip olduğu yeterlilik ve kabiliyetleri ölçüsünde hazırlanan yeşil yönetim stratejileri ileride oluşabilecek yönetim hatalarının da önüne geçebilmektedir. İşletmeler tüm faaliyetlerini sürdürülebilir çevre stratejilerine uygun bir şekilde yerine getirmelidir. Eğer bir kalkınma süreci, yeryüzündeki hayatı oluşturan ve destekleyen tabii sistemlerin geleceğini tehlikeye atmıyorsa; atmosfer, su, toprak ve canlılar için tehlike arz etmiyorsa sürdürülebilir bir kalkınmadır (DÇKK, 1989; 465).

Geleceğe yönelik amaç ve hedefler için yapılacak olan bir yeşil yönetim stratejisi oluşturulması, dikkatle izlenmesi gereken beş adımlı bir sürecin takip edilmesi ile sağlanabilmektedir. Sürecin her basamağında yöneticiler işlemekte olan yeşil yönetim stratejisinin kontrolünü ve denetimini sağlamalı ve sürecin başarılı bir şekilde

yürütülmesini sağlamalıdır. Şekil 1.7’de yeşil yöneticiler tarafından yeşil bir proje ya da yeşil bir yönetim stratejisinin oluşturulması için gereken sürecin işleyiş basamakları gösterilmektedir Stringer (2009: 81-97).



Şekil 1.7 Yeşil Strateji Oluşturmanın Beş Adımlı Süreci

Kaynak: Stringer, 2009: 81

1. Adım Seferber Olma: Strateji ekibi oluşturmak, lider ve çalışanların uyumunu sağlamak, proje bildirgesi oluşturmak, vizyon oluşturmak.

2. Adım Teşhis ve Keşif: Başlama noktasının oluşturulması ve belirlenmesi, işletmenin mevcut durumunun ölçülerek risk haritasının çıkarılması, faaliyetlerin hangi alana nasıl yapılacağının belirlenmesi, kullanılacak metotların önceden belirlenmesi.

3. Adım Strateji ve Program Geliştirme: Daha yeşil ve çevreye duyarlı olan stratejilerin alternatifler arasından seçilmesi, uygulanması ve güçlendirilmesi.

4. Adım Çıkarımlar ve Önermeler: Sürecin tanımlanması, uygulama aşamasının altyapısının oluşturulması, yeşil yol haritasının belirlenmesi ve ortaya çıkabilecek sorunların tahmin edilmesi.

5. Adım Uygulama, Ölçme ve Uyarlama: Stratejiye uygun faaliyetlerin yerine getirilmesi, faaliyet sonuçlarının ölçülerek performans değerlerinin belirlenmesi ve sonuçlara uygun ayarlamalar ile düzenlemelerin yerine getirilmesi.

Yeşil yönetim stratejilerinin oluşturulma sürecinde uygulanacak faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamak ve bu faaliyetlerin herhangi bir aksama olmadan başarılı bir şekilde yürütülmesi birinci derecede üst yöneticilerin sorumluluğunda bulunmaktadır. İşletmedeki yeşil yöneticilerin çevre ile ilgili faaliyetlerinde hangi yeşil yönetim politikasını ve ne tür bir yeşil yönetim stratejisini benimseyeceği faaliyetlerin de buna bağlı olarak değişmesine neden olacaktır. Aşağıda işletmelerin genel olarak benimsedikleri yeşil yönetim politikası ve yeşil yönetim stratejilerinden bahsedilmektedir.

1.6.3.2 İşletmelerin Çevreye Uyum Politikaları

İşletmeler varlıklarını devam ettirebilmek için çevre koşullarına uymak zorundadırlar. İşletmeler faaliyetlerini yürütürken, çevreye karşı olan tutumlarını ve çevre ile olan ilişkilerini çevreye uyum politikaları aracılığı ile yerine getirmektedirler. İşletmelerin çevre ile bu uyumu sağlayabilmeleri başlıca iki yöntem ile gerçekleşebilmektedir. İşletme yöneticilerinin benimsedikleri bu politikalar pasif ve aktif uyum politikalarıdır. Çevre uyum politikaları şu şekilde açıklanabilir (Safran, 2004: 74-75):

Pasif Uyum Politikası: Olumsuz çevresel etkileri en az zararla atlatmak için gerekli olan önlemlerin alınmasıdır. İşletmeler, doğal ve ekonomik ortamın getirdiği tehlikelere karşı, yapıları ve faaliyetleriyle ilgili olarak çeşitli önlemler alma yoluna gidebilmektedirler. Örneğin, doğal çevrede hammadde kıtlığı ortaya çıktığı zaman, üretim miktarını bu kıtlık ölçüsünde azaltma yoluna gitmek, pasif uyum politikasına bir örnektir.

Aktif Uyum Politikası: Pasif uyum politikasının tersine, işletme yöneticileri meydana gelen değişmelere karşı işletmenin yapısını ve faaliyetlerini koşullara uydurmaya çalışmamaktadırlar. Aktif uyum politikasında yöneticiler inisiyatiflerini kullanarak meydana gelen olumsuz koşulları kendi amaç ve ihtiyaçlarına uydurmaya yardımcı olacak bir politikayı tercih etmektedirler.

1.6.3.3 Yeşil Yönetim Stratejileri

İşletmelerin gelecekteki amaçlarını gerçekleştirebilmeleri ve hedeflerine ulaşabilmeleri için gerekli olan ilk ve en önemli adım yeşil yönetim stratejilerini oluşturmalarıdır. İşgörenlerin çevreye karşı oluşturdukları tutum ve davranışları ile işletmenin tüm faaliyetlerinde eylem birliği sağlama yeşil yönetim stratejileri sayesinde mümkün olabilmektedir. Doğru bir şekilde benimsenen yeşil yönetim stratejisi ileride başarılı ve etkin bir çevre yönetimin elde edilmesini de sağlayacaktır. Özellikle işletmelerin ekonomik büyümelerini çevre ile uyumlu hale getirmeleri işletmelerin başarılı bir şekilde varlıklarını devam ettirebilmelerinde kritik bir önem taşımaktadır. Ekonomik büyüme ve çevre ilişkisi açısından yeşil yönetim stratejilerinin belirlenmesinde üç farklı stratejiden söz edilebilmektedir. Bu stratejiler şu şekilde açıklamaktadır (Karaman, 2010: 7-8):

Tepki ve Onarma Stratejisi: Tepki ve onarma stratejisinde kısa dönemli ekonomik faydanın öne çıkarıldığı görülmektedir. Ekonominin gelişmesini sağlamak birinci önceliktir. Ortaya çıkan çevre sorunlarına karşı kamuoyunun tepkisinden sonra önlem alınmaya çalışılmaktadır. Bu strateji genellikle gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Çünkü gelişmekte olan ülkeler belli bir gelişmişlik seviyesine ulaşmak için yoğun bir çaba içerisindeyler. Çevre soruna yaratan kuruluşlara iki farklı yöntemle müdahale edilmektedir. İlk yöntem çevre kirliliği yaratan kuruluşun tazminat ödemesi ya da kirliliğin maliyetine katlanması şeklinde kirliten öder” prensibine dayanmaktadır. İkinci yöntem ise kirliliğin yetkililer tarafından denetlenmesidir.

Tahmin ve Önleme Stratejisi: Kısa dönemli ekonomik yararın yerine daha uzun dönemli toplumsal ve çevresel yararlar öne çıkmaktadır. Faaliyetlerin sonucunda oluşabilecek zararların önceden tahmin edilerek bu zararlara yönelik önleyici tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır. Tahmin ve önleme stratejisinde en sık kullanılan araçlar

teknolojik ve yapısal değişikliklerdir. Toplumun eski üretim ve tüketim davranışlarında çevreye zarar verebilecek uygulamalar yeni teknolojiler ve yapısal dönüşümler ile önlenebilmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi: Sürdürülebilir kalkınma stratejisi çevre koruması ile ekonomik kalkınma kavramlarının uzun dönemli ve birlikte düşünülmesi esasına dayanmaktadır. Kalkınmanın sürdürülebilir olarak kabul edilebilmesi için, fiziki ve beşeri sermayeye yapılan yatırımların değerinin, en azından, kullanılan doğal kaynakların değerine eşit olması gerekmektedir.

1.6.4 Çevreye Duyarlı Yöneticiler

Son yıllarda çevrenin öneminin giderek daha iyi anlaşılması, artan çevre bilinci işletmelerin faaliyet akışlarını, çevre odaklı bir şekilde yeniden düzenlemelerine yol açmaktadır. İşletmeler yapılarını tekrar gözden geçirerek radikal değişimlere ihtiyaç duymakta, tüm yapısal süreçlerini çevresel etkilere göre yeniden şekillendirmek zorunda kalmaktadır. Bu ihtiyaç duyulan değişimler kuşkusuz işletme yöneticileri tarafından başarılı bir şekilde yerine getirilmelidir. Tüm bu süreci takip etmek ve doğru stratejiler geliştirebilmek için yeşil yöneticilerin çevre koruma konusunda gereken bilgi, tecrübe ve donanıma sahip olması gerekmektedir. Bu süreç işletmelerin çevre ile olan ilişkisinde yeşil yöneticilerin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Çevre duyarlı yönetici, ekolojik çevreyi karar alma süreçlerinde önemli bir unsur olarak dikkate alan, faaliyetlerinde çevreye verilen zararı minimuma indirmeyi veya tamamen kaldırmayı amaç edinen, bu çerçevede üretim süreçlerini değiştiren, ekolojik çevrenin korunması felsefesini işletme kültürüne yerleştirmek için çabalayan, sosyal sorumluluk kapsamında topluma karşı görevlerini yerine getiren kişidir (Tezcan, 2001: 33).

Yeşil yöneticilerin hem işletme hem de çevreye karşı birçok görev ve sorumluluğu bulunmaktadır. İlk olarak yeşil yöneticiler işletme ile çevre arasında köprü vazifesi kurabilmeli, işletmeyi çevreye uyumlu hale getirebilmelidir. Çevre ile işletme arasında olan her türlü bilgi akışı yeşil yöneticiler tarafından sağlanarak aynı zamanda bu bilgi akışı denetlenmelidir. Diğer önemli bir konu ise yöneticiler ve işgörenler arasındaki ilişkilerdir. Yeşil yöneticiler işgörenlerini çevre konusunda eğitmeli ve

çevreye karşı bilinçlendirmelidir. Bu konuda işgörenler motive edilmeli ve başarıları karşısında ödüllendirme yöntemine başvurulmalıdır. Etkin bir iletişim sağlanarak görev yetki ve sorumluluklar belirlenmelidir.

Yeşil yöneticilerin görev ve sorumluklarını yerine getirmesi ve işletme ile çevre arasındaki koordinasyonun sağlanmasındaki en etkin araç denetim mekanizmasıdır. Prokop (1994: 19), yeşil yöneticiler açısından etkin bir yeşil denetim mekanizmasını şu şekilde sıralamaktadır:

- Mevcut durumun gözden geçirilmesi,
- Mevcut durum ile amaçlananların karşılaştırılması,
- Bilgi akışının sağlanması
- Başarıların kutlanması

Denetim mekanizmasının başarılı bir şekilde yerine getirilmesi yeşil yöneticiler tarafından eksikliklerin zamanında fark edilebilmesini ve gerekli önleyici tedbirlerin alınmasını sağlayabilmektedir. Aynı zamanda işletmelerin hedeflerinin ne ölçüde başarıya ulaştığını, şu an hangi aşamada olduğunu ve başarıya ulaşmak için neler yapılması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Yeşil yöneticilerin denetim mekanizmasını etkin bir şekilde kullanmasına ek olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için çevre konusunda gereken uzmanlığa, eğitime ve yeterliliğe sahip olmaları gerekmektedir. Sells (2008: 164), bu konuda yeşil yöneticilerin çalışanları, müşterileri, hissedarları, toplumu ve şirketin kendisini çevresel risk ve tehlikelerden korumak için öngörü sahibi olmasını ve bu konuda liderlik etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda yöneticiler inceleyerek, analiz ederek, değerlendirerek ve aktararak uyguladıkları yöntemlerin ve ürünlerin neden olabileceği zararların önüne geçebilmelidir. Çevrenin korunması ve işletmenin gelişiminin sağlanabilmesi için yeşil yöneticilere birçok görev ve sorumluluk düşmektedir.

1.6.4.1 Çevreye Duyarlı Yöneticilerin Görev ve Sorumlulukları

Günümüzde işletmelerin ekonomik kalkınma ve çevre üzerindeki etkisi göz ardı edilemeyecek kadar büyük bir paya sahiptir. İşletmeler çevresel etkilerin ve ekonomik gelişimin başlangıç noktaları olarak ifade edilebilir. Bu sebeple doğru bir başlangıcın

neticesi olarak da işletmelere ve daha da önemlisi işletme yöneticilerine önemli görevler düşmektedir. Yeşil yöneticiler çevrenin korunması, daha temiz ve refah seviyesi yüksek bir yaşam sağlanması, çevre sorunlarının önlenmesi, ekonomik gelişmeyle beraber sürdürülebilir kalkınma gibi pek çok önemli konuda anahtar bir rol oynamaktadır. Yeşil yöneticilerin çevrenin korunması ve ekonomik gelişmenin sağlanması için üzerlerine düşen görev ve sorumluluklar elbette sınırlı değildir. Yeşil yöneticilerin en önemli görev ve sorumlulukları şu şekilde belirtilebilir (Nemli, 2001: 222; Safran, 2004: 47-48):

1. Yeşil yöneticiler, sürdürülebilir kalkınma düşüncesine bağlı olarak çevrenin korunmasında büyük bir titizlik göstermelidirler. Ekolojik düşüncelerde ve devletin çevre politikalarında meydana gelen değişimler izlenmeli ve bunlara göre tedbirler alınmalıdır. Özellikle işletme yöneticileri tarafından oluşturulan meslek teşkilatları çevre konusunda devletle ve sendikalarla işbirliği yaparak, kendilerine bağlı olan personelin de eğitime katkıda bulunmalıdır.

2. Yeşil yöneticiler, işletmelerinin mevcut üretim birimlerine arıtma tesisleri yerleştirerek işletmelerini çevreye daha az zarar verici hale getirmelidir. Eğer işletme yeni kurulacaksa en modern sistemler ve teknolojiler tercih edilmelidir.

3. Yeşil yöneticiler, çevre dost teknolojilere ve çevrenin korunması için Ar-Ge çalışmaları yapan kişilere destek vermelidir. Bu destekleme, devlet tarafından vergi indirimi olarak ödüllendirilmeli ve yeşil işletmeler desteklenmelidir.

4. Yeşil yöneticiler, üretiminde kullanacakları maddelerin tekrar kullanılabilir (recycled) özelliği olanlarını tercih etmelidir. Bu tercih, hammadde maliyetlerini ve üretimde kullanılacak enerji maliyetlerini düşürecektir. Ayrıca atıkların, enerji ve su kullanımının minimize edilmesi de amaçlanmalıdır.

5. Yeşil yöneticiler yeni projelerini Çevre Etki Değerlendirmesini (ÇED) göz önünde bulundurarak gerçekleştirmelidir.

6. Yeşil yöneticiler çevre ilgili organizasyonlara katılmalı ve işletmenin çevre politikasını topluma tanıtmalıdır.

İşletme yöneticilerinin bu görev ve sorumlulukları benimsemeleri, işletmenin beş boyutlu yönetim fonksiyonlarında (üretim, insan kaynakları, pazarlama, finansman, Ar-Ge) bu bilinci başarılı bir şekilde uygulamaları sonucunda yeşil yönetim anlayışı daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilecektir. Bu sayede işletmeler başarılı bir şekilde varlığını devam ettirebilecek ve çevrenin korunması için büyük katkılarda bulunulacaktır.

1.6.5 Yeşil Yönetim Fonksiyonları

Çevre yönetimi ve ekonomik büyümenin uyumunu ifade eden yeşil yönetim faaliyetleri, günümüz işletmelerinin başarıları için olmazsa olmaz koşullardan birini oluşturmaktadır (Akatay ve Aslan, 2008: 313). Yeşil işletmecilik açısından yeşil yönetim, işletmenin hedefleri ile çevresel amaçlarının uyumlaştırılması, planlama, örgütlenme, yürütme, koordinasyon ve denetleme aşamasında çevresel duyarlılıkların göz önünde bulundurularak işletme faaliyetlerinin düzenlenmesi süreci olarak tanımlanabilmektedir (Safran, 2004: 52).

1.6.5.1 Yeşil Planlama

Günümüzde işletmeler varlığını sürdürebilmek ve sürekli gelişebilmek için geleceğe yönelik sosyal ve ekonomik amaçlarını çevreye uygun bir şekilde planlamak durumundadırlar. Günümüzde artık çevreye zarar veren işletmeler, gerek medya gerekse de tüketici veya toplum tarafından cezalandırılarak büyük zararlar görmekte ve varlıkları uzun vadede tehlikeye düşebilmektedir. Bu riski göze alamayan işletmeler kuruldukları ilk günden itibaren tüm faaliyetlerini çevreye duyarlı bir şekilde planlayarak olumlu ve güvenilir bir imaj yaratmak istemektedirler. İşletme tarafından çevreye verilecek bir zarar yüksek boyutlarda olmasa dahi günümüzde gelişen iletişim olanakları, sosyal medya, görsel ve yazılı basın aracılığıyla işletme tarafından verilmiş olan zarar tüm topluma iletilmekte ve bunun sonucunda işletmeler büyük maddi kayıplara uğrayabilmekte ve itibarlarını kaybedebilmektedir. Tüm bu riskleri minimize etmenin hatta sıfıra indirmenin en etkin yollarından birisi yeşil planlama (çevreye duyarlı planlama) yapılarak işletme faaliyetlerinin yürütülmesidir.

Planlama en genel anlamıyla, önceden belirlenmiş amaçların gerçekleştirilmesine dönük olarak tüm kaynakların harekete geçirilmesi, etkin olarak kullanımı ve sonuç almaya yönelik bilgi temelli bir çabadır (Gözlükaya, 2007: 12). Yeşil planlama ise süreklilik içinde değişimi sağlamak amacıyla sosyo ekonomik çıkarların, çevre ve enerji ile ilgili kaygılarla uyumlu hale getirildiği planlama anlayışıdır (Geenhuizen ve Nijkamp, 1994: 131).

İşletmelerin giderek daha karmaşık yapılar haline gelmesi, çevrenin sürekli değişmesi, belirsizliklerin ve kararsızlığın artması, ekonomik nedenler, artan rekabet, teknolojik yetersizlikler, değişen sosyo-politik ve hukuki koşullar, piyasa şartları gibi nedenlerle kamu ve özel kesimdeki tüm örgütler vizyon sahibi, değişiklikleri zamanında görebilen ve hızla cevap verebilen yöneticilere ve bunu uygulayacak stratejilere gereksinim duymaktadır (Demir ve Yılmaz, 2010: 73). Bu amaçla işletmeler yeşil planlama yapabilecek uzman yeşil yöneticilere ihtiyaç duymaktadır. Yeşil planlama sadece işletmeler için geçerli bir planlama süreci değildir. Aynı zamanda çevre düzeninin korunmasında en büyük otoriteyi temsil eden devlet ve kamu kuruluşları da yeşil stratejik planlamalarını oluşturarak hem çevreyi insanlara karşı koruma hem de çevre kirliliğine karşı kendi insanlarını korumak durumundadır. Çevre düzenini korumak için yasal, ekonomik ve sosyal araçları yeşil planlama çerçevesinde tekrar düzenleyerek bu uygulamaların teminatını oluşturmak kamu otoritesinin öncelikli hedefidir. Başta ÇED yönetmeliği olmak üzere çeşitli yönetmelikler oluşturularak, vergi cezaları ve vergi teşvikleri gibi ekonomik ve yasal araçlar kullanılarak işletmeleri çevre konusunda harekete geçirici yeşil planlamaların belirlenmesi gerekmektedir.

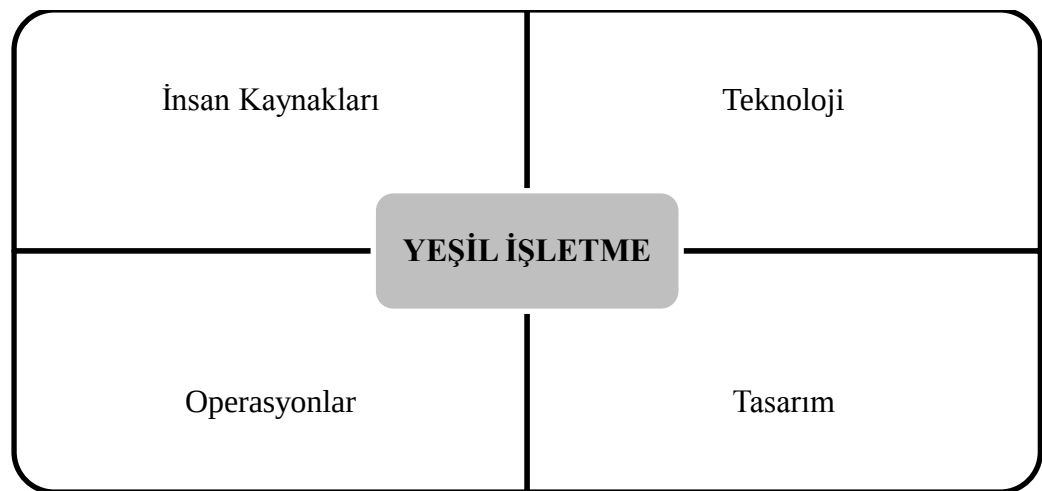
Yeşil planlama hem işletmeler hem de kamu otoritesinin tüm faaliyetlerini kapsayan genel bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeşil planlama süreci birtakım özellikleri ile kamu kurumları, işletmeler ve toplum arasında bir çevresel bağ oluşturmaktadır. Yeşil planlamanın özellikleri şu şekilde açıklanabilir (Tam, 2004: 67):

- Yeşil planlama küresel düzeydedir.
- Yeşil planlama ulusal veya bölgesel ölçekten başlayarak uygulanmaktadır.
- Yeşil planlama fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gelişmeyi bütüncül, kademeli, esnek ve dinamik bir şekilde ele alınmaktadır.

-Yeşil planlama karşılaşılabilecek problemlere karşı alternatif çözümler üretebilen kapsamlı bir stratejik plandır.

1.6.5.2 Yeşil Örgütlenme

Sürekli değişme ve gelişmenin yaşandığı günümüzde örgütler de sürekli olarak büyümekte ve karmaşıklaşmaktadır. Örgütler hem iç hem de dış çevresinde meydana gelen gelişme ve değişimlere önceden hazırlıklı olup yapısal bütünlüklerini kurmak, korumak ve geliştirmek ve böylece sürekli değişen ve gelişen iç ve dış çevreye uyum sağlayacak birtakım değerler çerçevesinde çalışmak zorundadırlar. Kavram olarak örgüt, örgütsel amaçların gerçekleştirilmesi amacıyla oluşturulmuş bir yapıyı, işletme yöneticileri tarafından plan, politika ve stratejiler çerçevesinde işletilmesini ifade etmektedir (Şahin, 2010: 21-23; Uygur, 2011: 103). Yeşil yönetim anlayışının bir fonksiyonu olan yeşil örgütlenme ise çevrenin taşıma kapasitesi ile insan gereksinimleri ve bu gereksinimleri karşılamaya yönelik faaliyetlerin etkileri arasında denge sağlamak ve bu amaçla yürütülen faaliyetlerin belirli bir yönetsel dizge ile gerçekleştirilmesidir (Şengül, 2001: 140). Aslında bir anlamda yeşil örgütler kendi çaplarında küçük birer ekolojik alan ve hatta yeşil uygulamaların pilot olarak uygulanabileceği mikro dünyalardır. Bu çerçeveden ele alındığında bu mikro dünyaların varlıklarının devamlılığı birtakım etkenlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Şekil 1.8’de yeşil bir işletme için olmazsa olmaz koşullar dört ana grupta gösterilmektedir.



Şekil 1.8 Yeşil İşletmeler İçin Olmazsa Olmaz Koşullar

Kaynak: Stringer, 2009: 86

Stringer (2009: 87-89), yeşil işletmelerin ya da yeşil örgütlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri açısından şekilde görülen dört temel değişkeni şu şekilde açıklamaktadır:

İnsan Kaynakları: İşletmenin yeşil kimlik kazanması, işgörenlere yeşil davranışların kazandırılması, insan sermayesinin temel alınması, çevre eğitimi ve programları, teşvik edici ve caydırıcı önlemler.

Teknoloji: Otomatik ışık kapatma, güneş panelleri, enerji ve su kullanımını asgariye indiren cihazlar gibi birçok ekipman ve cihazların yaygın olarak kullanılması, sanal iletişim ve bilgisayar teknolojisinin kullanılması, üretim olanaklarının belirlenmesinde çevreye duyarlı teknolojilerin tercih edilmesi ve temel alınması.

Operasyonlar: Su, enerji ve hammadde kullanımını asgariye indirmeye yönelik operasyonların yönetimi, kontrolü ve değerlendirilmesi ile ilgili faaliyetlerin sürdürülmesi, yeşil satın alma politikalarının oluşturulması, geri dönüşüm ve yeniden kullanım programlarının geliştirilmesi,

Tasarım: İşyerinin üretken ve sağlıklı bir ortama sahip olması, maliyetleri azaltıcı tasarım alternatiflerinin seçilmesi.

Yeşil örgütlenme sayesinde işletmenin çevre ile olan ilişkisinde hangi işin, kim tarafından ve hangi yetkilerle yerine getirileceği belirlenmiş olmaktadır. Yeşil örgütlenmeyi başarılı ve etkin bir şekilde yerine getirmek, faaliyetleri düzenli bir şekilde sevk ve idare etmek kuşkusuz yeşil yöneticilerin birinci dereden sorumluluğunda bulunmaktadır. Yeşil örgütlenme sadece iş, görev sorumlulukları dağıtmak ve iş tanımlarını yapmakla sınırlı değildir. İşgörenlerin çevre konusunda bilinçlendirilmesi, eğitilmesi, motive edilmesi ve aralarında etkin bir iletişim ağının oluşturulması da yeşil örgütlemenin göz ardı edilmez koşullarını oluşturmaktadır. Yöneticilerin çevre düzenine karşı olan tutumları şüphesiz diğer işgörenleri de olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

1.6.5.3 Yeşil Yürütme

İşletmeler için oldukça dinamik bir özelliği olan yürütme fonksiyonu planlı bir şekilde örgütün kurulduktan sonra harekete geçmesini sağlayacak en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yürütme fonksiyonu, işletme içerisinde bizzat eylemlerin gerçekleştiği ve birebir yaşandığı, içerisinde insan ilişkileri ve insan yönetimini de barındıran oldukça zorlu bir süreçtir. Özellikle yöneticiler açısından liderlik özelliklerinin önem kazandığı, sevk ve idarenin yoğun bir şekilde uygulandığı, emir-komuta ve hiyerarşi basamaklarının kullanıldığı bir süreç olarak yürütme fonksiyonu yeşil yönetim açısından da önem taşımaktadır.

Kavramsal olarak incelendiğinde yürütme işgörenlerin örgütsel amaçlar doğrultusunda yönlendirilerek, önceden belirlenmiş stratejilere uygun faaliyet göstermelerini sağlayarak; kaynakların akıllıca ve etkin bir şekilde kullanılmasını öngörüp, örgütü en pratik yoldan belli amaçlara göre yönetebilme gücü olarak tanımlanabilmektedir (Tosunoğlu, 2010: 11). Yeşil yürütme ise sürdürülen faaliyetlerin çevre üzerindeki etkisini asgari düzeye indirmek, doğal dengenin bozulmasını önleyebilmek ve çevre bilincinin geliştirilmesine katkıda bulunarak bu amaçla çıkarılan yasa, yönetmelik ve kararların sıkı bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuş örgütsel bir yapıdır (www.frmtr.com). En genel anlatımıyla yeşil yürütme çevreye uygun ve çevre düzenini bozmayacak işletme faaliyetlerinin yönetilmesi ve idare edilmesidir.

Yeşil yürütme fonksiyonu yerine getirilirken yöneticiler yeşil yönetim çerçevesinde etkin bir yönetim sistemi oluşturmalı, faaliyetlerin çevreye uygunluğunu denetlemeli ve ileride oluşabilecek herhangi bir çevre felaketinin önlenmesi için gerekli önlemleri almalıdır. Bu amaçla çevreye yönelik yeni iş tanımları oluşturularak faaliyetlere yönelik yeni talimatlar hazırlanmalı ve uygulanması sağlanmalıdır. Yeşil yöneticilerin en aktif olarak kullandıkları yeşil yürütme fonksiyonu başarılı ve etkin bir şekilde kullanıldığı takdirde yöneticilerin topluma ve çevreye karşı olan sosyal sorumlulukların da yerine getirilmiş olacaktır.

1.6.5.4 Yeşil Koordinasyon

Koordinasyon, işletmenin varlığını ve bir bütün olarak kalmasını sağlayan en önemli yönetim fonksiyonudur. Örgüt içerisinde eş zamanlı olarak yürütülen tüm faaliyetler koordinasyon sayesinde birbiriyle uyumlu hale gelmektedir (Şahin, 2010: 29). Koordinasyon faaliyetlerinin daha etkili bir şekilde yapılması için işletmedeki teknik ve sosyal sistemler arasında işin en uygun zamanda, en uygun şekilde ve en uygun araç-gereç ile yapılması ve yapanların arasında da gerekli uyumu sağlama çabasıdır (Uygur, 2011: 135). Yeşil yönetim açısından incelediğimizde koordinasyonun işletmelerin çevre ile olan ilişkilerinde sahip olduğu kaynakların, çalışanların, iletişimin ve diğer öğelerin belirli bir uyum içerisinde işleyişini sağlamak olduğunu söyleyebiliriz.

Yeşil yönetim anlayışına bağlı olarak yeşil koordinasyonun sağlanması işletme içinde etkin bir iletişim ağının kurulması sayesinde mümkün olabilmektedir. İşletme içerisinde kurulacak bir haberleşme ağı sayesinde işletmenin çevre ile olan ilişkileri ve bu faaliyetleri yürüten işgörenlerin birbirleri ile uyumlu davranışları tespit edilerek, işletmenin çevresel etkilerden sürekli haberdar olması sağlanabilecektir. Şüphesiz ki işletme içerisinde kurulacak yeşil koordinasyonun başarısı ve etkinliği yeşil yönetimin bilgi ve becerisine bağlı olarak değişecektir. Bu bağlamda yeşil yöneticilerin koordinasyon sağlama süreçlerinde çevre konusunda yeterli bilgi, tecrübe ve donanıma sahip olması gerekmektedir.

1.6.5.5 Yeşil Denetim

Yönetim ve denetim birbirini besleyen bir süreci ifade etmektedir. Etkin bir yönetim sisteminin olduğu ortamda, denetimin de kendisinden beklenen fonksiyonları yerine getirmesi kolaylaşmaktadır. Aynı şekilde denetim sisteminin de düzgün bir şekilde işlemesi, yönetime olumlu yansımakta ve yönetimi daha şeffaf ve saydam hale getirebilmektedir (Kuluçlu, 2006: 5). Kavramsal açıdan incelendiğinde denetim faaliyetlerin planlanan ölçüde yerine getirilip getirilmediğinin tespit edilmesi ve var olan belirgin sorunların giderilmesini sağlamak için, faaliyetlerin gözlendiği bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Tuan ve Memiş, 2007: 2). Yeşil yönetim açısından yeşil denetim ise işletmelerin çevre ile ilgili faaliyetlerinde çevresel işlem ve kaynak yönetiminin kapsamlı bir şekilde değerlendirildiği, yapılan faaliyetlerin çevre ile ilgili

mevzuata uygunluğunu ve işletmelerin çevre gerekliliklerinin yerine getirilip getirilmediğini izleyen bir kontrol sürecidir (www.cevreportal.com).

Stringer (2009: 165), birçok işletmenin yeşil dönüşüme bir tür denetim ya da yapılanma süreciyle başladığını ve bu denetim kapsamında bazı unsurların etkili olduğunu öne sürmektedir. Denetim kapsamında şu unsurlar yer almaktadır:

- Su ve enerji kullanımı ile emisyonlar gibi temel çevre parametrelerini ölçmek
- Hava ve su kalitesi ile ışık ölçümünü analiz ve test etmek
- Satın alma siparişlerini ve faturaları kontrol etmek
- Tesislerde kullanılan malzemeleri kontrol etmek
- İşgörenler ve yöneticiler ile çevre meseleleri ve gelişim fırsatları hakkında toplantılar düzenlemek
- Yükleniciler, tedarikçiler, müşteriler ve düzenleyici makamlarla kuruluşun çevre uygulamalarına ilişkin algıları hakkında iletişim kurmak
- Çevre politikalarını, kayıt, rapor ve basın açıklamalarını incelemek
- Denetim sonuçlarını önceki denetim sonuçları ve endüstri standartları ile karşılaştırmak

Yeşil denetim, yeşil yönetim tarafından kapsamlı bir yaklaşım çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu süreçte üst yönetime önemli görevler düşmektedir. Üst yönetim denetim sürecini desteklemeli ve ortaya çıkan sorunları giderme konusunda kararlı olmalıdır. Yasal düzenlemelere uygunluk sayesinde maddi cezalardan kaçınılması, işletme imajının atması, maliyetlerde azalma ve genel olarak kalite artışı yeşil denetimin işletmelere sağladığı faydalardan bazılarıdır. Yönetim sistemi işletmenin tüm faaliyetlerini içine alacak şekilde kapsamlı olmalıdır. Sistem hataların ve kazaların ortaya çıkabileceği boşluklara imkan vermemeli, sürekli iyileştirmeye açık olmalı ve çevreye sıfır zararlı etki amacını benimsemelidir (Nemli,2001: 219-220).

Yeşil denetim, işletme faaliyetlerinin çevreye karşı olan hassasiyetinin ölçülebilmesini sağlamak ve işletmelerin çevre ilişkilerinde yeterlilik düzeylerini ortaya koymaktadır. Özellikle denetim sonucu oluşturulan rapor ve analizler yeşil yönetiminin başarısını ve etkinliğini gözler önüne sermektedir. Yeşil yönetim süreci boyunca eksik kalan taraflar ve ileride karşılaşılabilecek olası sorunlar için yeşil

denetim önemli bilgilere ışık tutmaktadır. Yeşil denetim, yeşil işletmecilik faaliyetlerinin bir anlamda geri bildirimi görevini yürütürken aynı zamanda gelecekte oluşabilecek sorunlara yönelik bir erken uyarı sistemi olarak da kullanılabilir.



İKİNCİ BÖLÜM

İŞLETMELERDE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BİLİNCİ, DENİZLİ TEKSTİL İŞLETMELERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

2.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik bilinç düzeylerini, çevre duyarlılıklarını ve yeşil işletmecilik faaliyetlerini incelemektir. Bu amaçla ilk olarak işletmeleri, uluslararası bir çevre standardı olan OEKO-TEX Standart 100 sertifikası almaya teşvik eden faktörler araştırılmıştır. İkinci olarak işletmelerin işletme fonksiyonlarına ilişkin çevresel faaliyetleri yerine getirme durumları ve düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Üçüncü olarak ise çevresel sürdürülebilirlik çerçevesinde sürdürülen yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletmelerin başarı göstergeleri arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

İşletmelerin çevre ile olan ilişkilerinde, benimsedikleri yeşil işletmecilik stratejilerinin çevre üzerindeki etkisini belirlenmesi, çevresel sürdürülebilirliğe uygun olarak yürütülen yeşil işletmecilik faaliyetlerinin işletme üzerinde ne tarz değişiklere neden olduğu ve işletme başarısına ne gibi katkılar sağlandığının tespit edilmesi açısından bu çalışmanın yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada OEKO-TEX Standart 100 sertifikasına sahip olan özel sektör tekstil işletmelerinin bu belgeye sahip olmak istemelerinde etkili olan faktörlerin neler olduğu, söz konusu işletmelerin yeşil işletmecilik anlayışına bağlı olarak uyguladıkları çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetler ve bu faaliyetler ile işletme başarısı arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. OEKO-TEX Standart 100 sertifikalı işletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe yönelik bilinç düzeylerinin ve duyarlılıkların ortaya konulması açısından bu araştırmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında ilk olarak işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik için önemli olan OEKO-TEX Standart 100 belgesi almaya karar vermelerinde etkili olan faktörler tespit edilmeye çalışılacaktır. İkinci olarak işletmelerin çevresel

sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetleri, işletme fonksiyonları açısından değerlendirilecektir. Bu yönde üretim, insan kaynakları, pazarlama, finans ve Ar-Ge faaliyetleri çerçevesinde işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik faaliyetleri değerlendirilmeye çalışılacaktır. Üçüncü olarak ise çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetlerin, işletmelerde uygulanmaya başlandıktan sonra, işletme başarısında ne gibi değişikliklerin olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın uygulanmasında bazı kısıtlar ile karşılaşmıştır. Bunların başında araştırmaya katılacak işletmelerin yoğun iş temposu nedeniyle araştırmaya zaman ayıramamalarıdır. Çalışmanın bir diğer kısıtı ise işletmelere teslim edilen anketlerin geri dönüş oranlarının düşük olmasıdır.

2.2 Ölçme Araçları ve Analiz Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket tekniği kullanılmış, ilgili literatür taraması sonucu hazırlanan anket formlarından yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan anket formunda yer alan bilgilere ilişkin ifade sayısı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Anket Formunda Yer Alan Bilgilere İlişkin İfade Sayısı

ANKET FORMU	Her Bir Boyutta Yer Alan İfade Sayısı
İşletmeler İlişkin Genele Bilgiler	13 ifade
İşletmeler OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasına Sahip Olmak İstemelerinde Etkili Olan Faktörler	12 ifade
İşletmelerin Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri	31 ifade
Yeşil Üretim Faaliyetleri 12 ifade	
Yeşil İnsan Kaynakları Faaliyetleri 9 ifade	
Yeşil Pazarlama Faaliyetleri 4 ifade	
Yeşil Finansman Faaliyetleri 3 ifade	
Yeşil Ar-Ge Faaliyetleri 3 ifade	
İşletme Başarı Göstergeleri	13 ifade

Çalışmada kullanılan anket formu 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde işletmelerin genel özelliklere ilişkin 13 ifade yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde işletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Sertifikası almak istemelerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesine ilişkin 12 ifade yer almaktadır. İkinci bölümde hangi değişkenlerin ne derecede etkili olduklarının tespiti için 3'lü likert ölçeği kullanılarak “Hiç Etkili Olmadı”, “Kısmen Etkili Oldu”, “Büyük Ölçüde Etkili Oldu” şeklinde düzenlenmiştir. Üçüncü bölümde işletmelerin yeşil işletmecilik faaliyetlerini tespit etmek için 31 ifade yer almıştır. Bu ifadelerin 12'si üretim, 9'u insan kaynakları, 4'ü pazarlama, 3'ü finansman ve 3'ü de Ar-Ge faaliyetlerine ilişkindir. Üçüncü bölümde değişkenlerin yeşil işletmecilik faaliyetleri üzerinde ne derece etkili olduklarının tespiti için 5'li likert ölçeği kullanılarak “Hiçbir Zaman”, “Nadiren”, “Yarı Yarıya”, “Büyük Ölçüde” ve “Her Zaman” şeklinde düzenlenmiştir. Anket formundaki son bölümde ise işletmelerin yeşil işletmecilik faaliyetlerinin işletme başarılarına etkisini ölçmek amacıyla 13 ifade yer almıştır. Son bölümde hangi değişkenlerin ne derecede etkili olduklarının tespiti için ölçüm 5'li likert ölçeği kullanılarak “Büyük Oranda Azaldı”, “Çok Küçük Oranda Azaldı”, “Değişmedi”, “Çok Küçük Oranda Arttı” ve “Büyük Oranda Arttı” şeklinde düzenlenmiştir. İkinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerde yer alan sorular Karabulut (2003)'un çalışmasından alınmıştır.

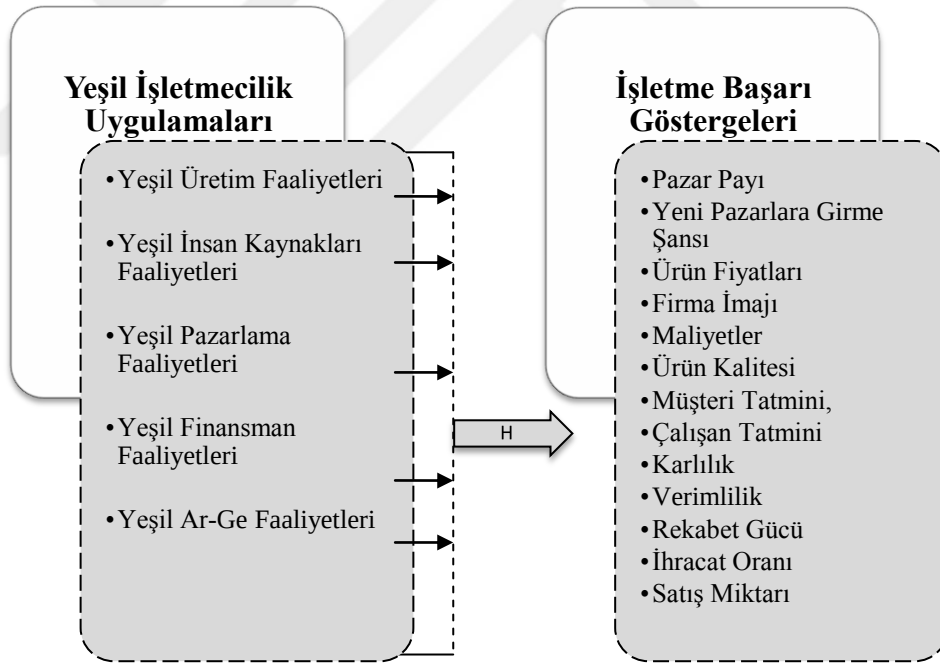
2.3 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Denizli ilinde faaliyet gösteren uluslararası bir çevre yönetim standardı olarak kabul gören OEKO-TEX Standart 100 sertifikasına sahip tekstil işletmeleri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda özel sektörde faaliyet gösteren OEKO-TEX Standart 100 sertifikasına sahip 102 tekstil işletmesi araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan işletmelerin çevre yöneticilerinden telefon yoluyla randevu alınarak bu yöneticiler ve bu yöneticilere bağlı diğer çevre yönetimden sorumlu kişilerin de yardımıyla yapılan yüz yüze görüşmeler ve internet yolu ile gönderilen soru formlarıyla (e-anket) tüm işletmelere ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında hazırlanan soru formu katılımcı işletmelerin isimlerinin gizli tutulacağını bildiren ve araştırmanın amacını da içeren bir kapak yazısı ile birlikte işletmelerin çevre yönetimden sorumlu üst düzey yöneticilerine ulaştırılmıştır. Ancak 8 tekstil işletmesine yakın zamanda yapılan adres ve isim değişikliğinden dolayı ulaşılamamış geri kalan işletmelerden 54 tekstil işletmesi araştırmaya katılmıştır. Diğer işletmeler ise yoğun iş

temposu nedeniyle araştırmaya katılamayacaklarını belirtmiştir. Bu geri dönüş oranı araştırmanın uygulanabilmesi açısından yeterli görülmektedir.

2.4 Araştırma Modeli ve Araştırma Hipotezleri

Araştırmanın temel amacı, işletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe yönelik yeşil işletmecilik faaliyetlerini ortaya koymak ve bu faaliyetler ile işletme başarısı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu yönde araştırma modeli yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak üzere geliştirilmiştir. Yeşil işletmeciliğe ait değişkenler üretim, insan kaynakları, pazarlama, finansman ve Ar-Ge faaliyetleri olarak belirlenmiştir. Başarı göstergeleri ise; pazar payı, yeni pazarlara girme şansı, ürün fiyatları, firma imajı, maliyetler, ürün kalitesi, müşteri ve çalışan tatmini, karlılık, verimlilik, rekabet gücü, ihracat oranı, satış miktarıdır. Bu kapsamda araştırmadaki temel hipotez ve araştırma modeli aşağıdaki gibidir:



Şekil 2.1 Hipotezlerin Araştırma Modeli

Araştırmanın amaçları doğrultusunda ortaya konulan araştırmanın temel hipotezi şu şekilde belirlenmiştir:

H: İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe yönelik uygulamalar ile işletme başarıları göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmadaki temel hipotezin test edilmesine yardımcı olacak alt hipotezler ise şu şekilde oluşturulmuştur.

H1: İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun üretim faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun insan kaynakları faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun pazarlama faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun muhasebe-finance faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun Ar-Ge faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2.5 Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Çalışmanın amacı Denizli ilinde faaliyetlerini sürdüren OEKO-TEX Standart 100 sertifikasına sahip işletmelerin OEKO-TEX Standart 100 sertifikasını almak istemelerinde etkili olan faktörleri belirlemek, işletmelerin yeşil işletmecilik faaliyetlerini tespit etmek, yeşil işletmecilik faaliyetlerinin işletme başarısına etkisini ölçmektir. Bu amaçla yüz yüze anket tekniği ile elde edilen sayısal veriler SPSS 16.0 istatistik paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. İşletmelerin OEKO-TEX Standart 100 sertifikasına almak istemelerinde etkili olan faktörler ile yeşil işletmecilik faaliyetlerini belirlemek amacıyla istatistik analizlerinden ortalama ve standart sapma değerler tespit edilmiştir. Alt hipotezlerin temel hipotezi açıklaması amacıyla korelasyon analizi uygulanarak yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletme başarıları arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca yeşil işletmecilik faaliyetlerine

ilişkin ifadelerle yönelik regresyon analizi uygulanarak yeşil işletmecilik faaliyetleri ile başarıya yönelik bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.5.1 Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi

Ölçeklerin iç tutarlılığını ölçmek için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı ile ölçülmüştür. Alfa katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır. Cronbach Alfa katsayısı şu şekilde değerlendirilir: 0-0,4 güvenilir değil, 0,4-0,6 düşük güvenilirlik, 0,6-0,8 oldukça güvenilir, 0,8-1,0 yüksek güvenilirliktir (Gök ve Türk (2011: 135). Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0,831'dir. Bu sonuca göre ölçeğin güvenilirliği sağlanmıştır.

Ölçeklerin güvenilirlik testi Cronbach Alfa katsayılarına bakılarak yapılmıştır. Bu durumda düzeltilmiş madde toplam korelasyonu bazı ifadelerde değişikliğe gidilerek ölçeğin güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada ölçeklere ilişkin katsayıları (α), değişkenlerin düzeltilmiş toplam ile korelasyonları hesaplanmıştır. Güvenilirlik testi sonucuna ait veriler Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

İşletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Sertifikası Almasında Etkili Olan Faktörler	α	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyon
	0,748	
Sosyal sorumluluk anlayışı		0,654
Rekabet avantajı sağlama		0,416
Rakiplerin bu sertifikaya sahip olması		0,585
Çevreyi koruma/çevresel maliyetlerin azaltılması		0,609
Müşteri tatmini sağlama		0,259
Ürün kalitesini artırma		0,384

İşletmelerin Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri	α	
	0,858	
İşletmemizde üretim esnasında çevreye zarar vermeyen hammaddeler kullanılmaktadır		0,224
Hammadde alımından önce bunların çevreye etkileri konusunda araştırmalar yapılmaktadır		0,286
İşletmemizde petrol, kömür, doğal gaz gibi enerji kaynakları kullanılmaktadır		0,260
İşletmemizde enerji israfını önleyici tedbirler alınmaktadır		0,306
İşletmemizde rüzgâr, su, güneş, biyoenerji vb. enerji kaynakları kullanılmaktadır		0,261
İşletmemizde atıkların üretim kaynağında denetlenerek azaltılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır		0,308
Atıklar, işletmemizde veya başka işletmelerde yeniden kullanılmaktadır		0,288
Atık sular, arıtma yapılarak tahliye edilmektedir		0,403
İşletmemizde çevreye zarar veren eski tip teknolojiler, çevreye duyarlı teknolojiler ile değiştirilmektedir.		0,485
Tüm çalışmalarımızın çevreye duyarlı olmasına yönelik eğitimler verilmektedir.		0,582
İşletmemizde bilinçlendirme faaliyetleri çerçevesinde çevre panosu oluşturularak tüm çalışanlarımızın çevre duyarlılığı konusunda bilgilendirilmesi sağlanır.		0,429
Çalışanlarımız, çevreye zarar veren faaliyetleri fark ettikleri anda yöneticisine haber verirler.		0,438
İşletmemiz çalışanları, işletmeye hammadde girişinden itibaren üretim sürecinin her aşamasında çevre faaliyetlerinden sorumludur.		0,561
İşletmemizde yeni teknoloji ve gelişmeleri takip eden çevre ekipleri bulunmaktadır.		0,527

İşletmemizin çevreye olan etkilerinin azaltılması konusunda çevre ekipleri tarafından yaratıcı fikirlerin tartışıldığı toplantılar yapılmaktadır		0,596
Çevre ekipleri, işletmemizdeki tüm bölümlere çevre duyarlılığının oluşmasında yardımcı olur.		0,591
Çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetlerin başlatılması ve yürütülmesinde üst yönetim, çalışanlara destek sağlamaktadır.		0,584
Çalışanlarımızın çevreyle ilgili fikirlerini yönetime iletmeleri için bir sistem oluşturulmuştur.		0,488
Ürünlerimiz çevreye zarar vermeyen anlamında “çevre dostu etiketi” taşımaktadır		0,290
Reklam faaliyetlerinde ürünlerimizin çevre dostu olduğu yönünde mesajlar verilmektedir		0,326
İşletmemizde yıllık bütçeden çevre ile ilgili harcamalar için kaynak aktarılmaktadır		0,460
İşletmemizin finansal raporlarında çevre performansı ayrıca gösterilmektedir.		0,455
İşletmemizin Ar-Ge bölümünde çevre korumaya ilişkin faaliyetler için kaynak ayrılmaktadır.		0,545
İşletmemizde çevreye zarar vermeyen uygulamaları geliştirmek için yeni projeler düzenlenmektedir.		0,345
İşletmemizde enerji tasarrufunu sağlamak için çalışmalar yapılmaktadır.		0,400
Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerinin İşletme Başarısına Etkisi	α	
	0,887	
Pazar Payımız		0,642
Yeni Pazarlara Girme Şansımız		0,611
Ürünlerimizin Fiyatları		0,557
Firma İmajımız		0,467

Ürünlerimizin Kalitesi		0,672
Müşterilerimizin Tatmini		0,506
Karlılığımız		0,692
Verimliliğimiz		0,595
Rekabet Gücümüz		0,602
İhracat Oranımız		0,727
Satış Miktarımız		0,725

2.5.2 Araştırmaya Yer Alan İşletmelerin Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu kısımda işletmelerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular değerlendirilmektedir. Tablo 6’da araştırmaya katılan işletmelerde anketi cevaplayan yöneticilerin işletmedeki statülerine ilişkin sayı ve oranlar görülmektedir. Tablo 6’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan yöneticilerin %33,3’nü (18 kişi) insan kaynakları müdürleri oluşturmaktadır. İnsan kaynakları müdüründen sonra ise işletmedeki konum ve statülerin dağılımı sırasıyla %20,4’ü (11 kişi) yönetim temsilcisi/vekili, %16,7’si (9 kişi) ise üretim müdürü yetkilisidir.

Tablo 6. Katılımcıların İşletmedeki Statüleri

Katılımcıların İşletmedeki Konum ve Statüleri	Yönetici Sayısı	Yüzde
İnsan Kaynakları Müdürü	18	33,3
Yönetim Temsilcisi/Vekili	11	20,4
Üretim Müdürü	9	16,7
Muhasebe Müdürü	6	11,1
Genel Müdür	5	9,3
Çevre Mühendisi	3	5,6
Kalite Kontrol Müdürü	2	3,7
Toplam	54	100,0

Tablo 7’de katılımcıların eğitim düzeylerine ilişkin bilgiler verilmektedir. Tablo 7’de ankete katılanların eğitim düzeyine bakıldığında %74,1’inin (40 kişi) lisans mezunu, %11,9’unun ise önlisans mezunu olduğu görülmektedir. %3,7’lik kısmının lisansüstü, %1,9’luk kısmının ise doktora eğitimi aldığı görülmektedir. Geri kalan 9,3’lük kısmı ise lise ve ilkokul eğitimi almıştır.

Tablo 7. Katılımcıların Eğitim Düzeyi

Katılımcıların Eğitim Düzeyi	Kişi Sayısı	Yüzde
Doktora	1	1,9
Lisansüstü	2	3,7
Lisans	40	74,1
Önlisans	6	11,1
Lise	4	7,4
İlkokul	1	1,9
Toplam	54	100,0

Tablo 8’de araştırmaya katılan işletmelerin faaliyetlerine başlama yıllarına ilişkin bilgiler verilmektedir. Tablo 8’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan işletmelerin faaliyetlerine başlama yıllarına göre dağılımı değerlendirildiğinde işletmelerin %96,3’ü faaliyetlerine 2010 yılı ve öncesinde başlamışken, %3,7’si faaliyetlerine 2010 yılı ve sonrasında başlamıştır. Ankete katılan işletmelerin neredeyse tamamı bulunduğu sektörde 10 yılı aşkın süredir faaliyet gösteren tecrübeli işletmelerdir.

Tablo 8. İşletmelerin Faaliyete Başlama Yılları

İşletmelerin Faaliyete Başlama Yılları	İşletme Sayısı	Yüzde
1970 ve Öncesi	1	1,9
1971-1980	5	9,3
1981-1990	14	25,9
1991-2000	26	48,1
2001-2010	6	11,1
2010 ve sonrası	2	3,7
Toplam	54	100,0

Tablo 9’da araştırmaya katılan işletmelerin çalışan sayılarına ilişkin bilgiler verilmektedir. Tablo 9’a göre ankete katılan işletmelerin %7,4’lük kısmı (4 işletme) küçük ölçekli işletme, 57,4’lük kısmı (31 işletme) orta ölçekli ve %35,2’lik kısmı (19 işletme) büyük ölçekli işletmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ankete katılan firmaların %92,6’lık kısmını orta ve büyük ölçekli işletmeler oluşturmaktadır.

Tablo 9. İşletmelerde Çalışan Sayısının Dağılımı

İşletmelerde Çalışan Sayısı	İşletme Sayısı	Yüzde
10-49	4	7,4
50-249	31	57,4
250 ve daha fazla	19	35,2
Toplam	54	100,0

Tablo 10’da işletmelerin çevre politikalarını belirleyen ve bu politikaların yürütülmesini sağlayan ayrı bir çevre yönetim birimine sahip olup olmadıklarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tablo 10’da işletmelerin çevre politikalarını belirleyen ve bu politikaların yürütülmesini sağlayan ayrı bir birimin varlığına ilişkin sorulan soruda anket katılımcılarının 33,3’lük (18 işletme) kısmı var cevabı verirken %66,7’lik (36 işletme) kısmı ise yok cevabını vermiştir. Bu sonuca göre işletmelerin büyük bir kısmının çevre politikalarını belirleyen ve bu politikaların yürütülmesini sağlayan ayrı bir çevre yönetim birimine sahip olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10. İşletmelerde Çevre Yönetim Biriminin Dağılımı

Çevre Yönetim Birimi	İşletme Sayısı	Yüzde
Var	18	33,3
Yok	36	66,7
Toplam	54	100,0

Tablo 11’de işletmelerin çevre yönetim faaliyetlerinden sorumlu kişilere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tablo 11’e göre işletmelerin çevre yönetiminden sorumlu

kişilerin %42,6'sının genel müdürün oluşturduğu görülmektedir. Tablo 9'da de ifade edildiği gibi işletmelerin %33,3'lük kısmı işletmelerin çevre politikalarının belirlenmesinde ayrı bir çevre yönetim birimini tercih etmektedir.

Tablo 11. İşletmelerde Çevre Yönetim Faaliyetlerinden Sorumlu Olan Kişilerin Dağılımı

İşletmelerin Çevre Faaliyetlerinden Sorumlu Bölümler	Kişi Sayısı	Yüzde
Genel Müdür	23	42,6
Çevre Yönetim Birimi/Temsilciliği	18	33,3
Üretim Bölümü	5	9,3
Kalite Yönetim Birimi Temsilciliği	4	7,4
Diğer	4	7,4
Toplam	54	100,0

Tablo 12' de işletmelerde atık yönetim sistemi ve geri dönüşüm programlarının varlığına ilişkin bilgiler yer almaktadır. İşletmelerin %72,2 si atık yönetim sistemine sahipken işletmelerin %27,8'lik kısmı atık yönetim sistemine sahip değildir. Bununla birlikte işletmelerin %85,2'lik kısmı işletmelerde geri dönüşüm programı uygularken %14,8'lik kısmı işletmelerde geri dönüşüm programını uygulamayı tercih etmemektedir.

Tablo 12. İşletmelerde Atık Yönetim Sistemi ve Geri Dönüşüm Programının Varlığı

Atık Yönetim Sistemi	İşletme Sayısı	Yüzde
Var	39	72,2
Yok	15	27,8
Toplam	54	100,0
Geri Dönüşüm Programı	İşletme Sayısı	Yüzde
Var	46	85,2
Yok	8	14,8
Toplam	54	100,0

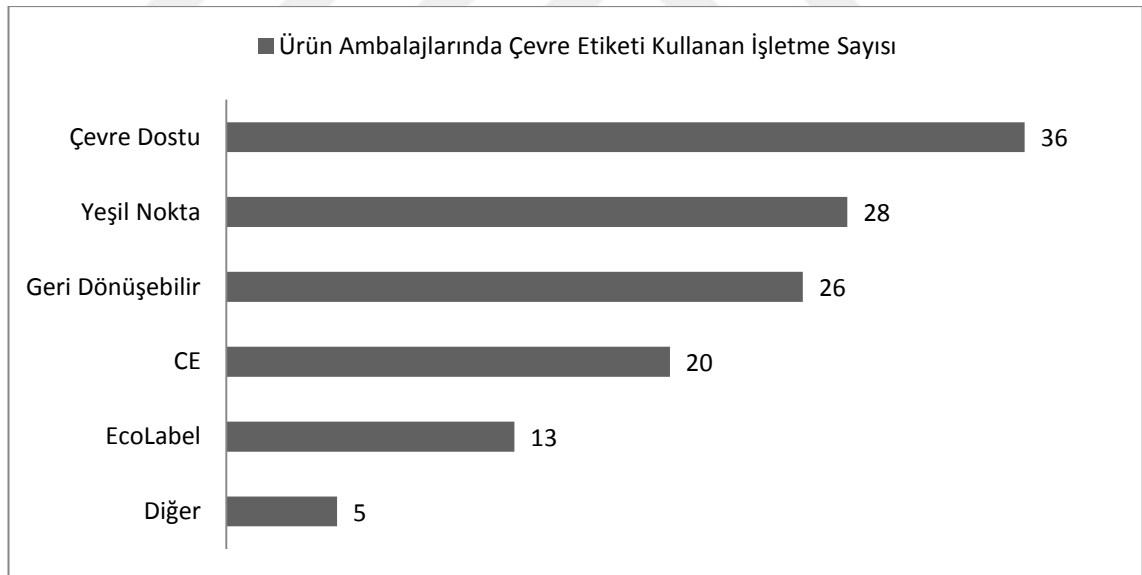
Tablo 13'de işletmelerin ürettiği ürün ya da ambalajlarında çevreyle ilgili mesaj, işaret ve etiket kullanma durumuna ilişkin bilgiler verilmektedir. Tablo 13'e göre

işletmelerin %75,9'u ürettikleri ürün veya ambalajlarında çevre etiketi kullanmakta diğer taraftan işletmelerin %24,1'lik kısmı ürün veya ambalajlarında çevre etiketini kullanmayı tercih etmemektedir.

Tablo 13. İşletmelerin Ürünlerinde Çevre Etiketini Kullanma Durumları

Ürünlerinde Ambalajlarında Çevre Etiketini	İşletme Sayısı	Yüzde
Var	41	75,9
Yok	13	24,1
Toplam	54	100,0

Araştırmaya göre işletmelerin bazıları tek bir çevre etiketini tercih ederken bazıları ürün veya ambalajlarında birden fazla çevre etiketi kullanmaktadır. Araştırmaya katılan işletmelerin ürün veya ambalajlarında kullandıkları çevre etiketleri Şekil 2.2'de gösterilmektedir.



Şekil 2.2 İşletmelerin Ürün Ambalajlarında Kullandıkları Çevre Etiketleri

Tablo 14'de araştırmaya katılan ISO 14001 ve OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasına sahip işletmelerin sayısına ilişkin bilgiler verilmektedir. Araştırmaya katılan işletmelerin tamamı OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasına sahip iken,

işletmelerin sadece %13'ünün diğer bir çevre yönetim standardı olan ISO 14001 Çevre Yönetim Standardına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 14. ISO 14001 ve OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasına Sahip İşletmeler

ISO 14001 Sertifikasına Sahip İşletmeler	İşletme Sayısı	Yüzde
Var	7	13,0
Yok	47	87,0
Toplam	54	100,0
OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasına Sahip İşletmeler	İşletme Sayısı	Yüzde
Var	54	100,0
Yok	0	0,0
Toplam	54	100,0

2.5.3 İşletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Belgesi Almaya Karar Vermesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Tablo 15'te katılımcıların OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasını almaya karar vermelerinde etkili olan faktörlere (toplumun baskısı, sosyal sorumluluk, çevreyi koruma, ihracatı artırma, firma imajını artırma gibi...) ilişkin bilgiler yer almaktadır. Araştırmaya katılan işletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Belgesi almaya karar vermesinde etkili olan faktörlere ilişkin temel istatistikler Tablo 15'te gösterilmektedir.

Tablo 15. İşletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Belgesi Almaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Ortalamalar

OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasını Almada Etkili Olan Faktörler	Ortalama	Standart Sapma
İhracatı artırma	2,8704	,33905
Müşteri tatmini sağlama	2,8519	,40782
Firma imajını geliştirme	2,8148	,51667
Rekabet avantajı sağlama	2,7963	,52771
Ürün kalitesini artırma	2,7778	,53787
Çevreyi koruma/çevresel maliyetlerin azaltılması	2,6667	,67293
Sosyal Sorumluluk Anlayışı	2,6111	,68451

OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasını Almada Etkili Olan Faktörler	Ortalama	Standart Sapma
Rakiplerin bu sertifikaya sahip olması	2,5741	,66167
Çalışan tatmini sağlama	1,8148	,89177
Maliyeti azaltma	1,5926	,81307
Toplumun Baskısı	1,3704	,62333
Sivil Toplum Kuruluşlarının Baskısı	1,2593	,52071

Tablo 15’te işletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasını almaya karar vermelerini etkileyen faktörler incelediğinde ihracatı artırmak, müşteri tatmini sağlamak, firma imajını geliştirme, rekabet avantajı sağlamak, ürün kalitesini artırmak, çevreyi korumak, sosyal sorumluluk anlayışı ve rakiplerin bu sertifikaya sahip olması faktörlerinin karar verme sürecinde ortalamanın üzerinde oldukları görülmektedir. Diğer yandan toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının baskısı maliyeti azaltma ve çalışan tatmini sağlamak faktörlerinin karar verme sürecinde ortalamanın altında oldukları görülmektedir. Rekabet avantajı sağlamak, ihracatı artırmak, müşteri tatminini sağlamak ve firma imajını geliştirmek gibi ekonomik faktörlerin büyük ölçüde etkili oldukları ve işletmelerin bu sertifikaya sahip olmalarında ekonomik çıkarlarına da büyük ölçüde önem verdikleri görülmektedir. Aynı zamanda karar verme sürecinde çevreyi koruma faktörünün de büyük ölçüde etkili olması işletmelerin her geçen gün çevreye karşı olan duyarlılık ve sorumluluklarında olumlu bir artış olduğunu göstermektedir.

2.5.4 Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmanın bu bölümde araştırmaya katılan tekstil işletmelerinin çevresel sürdürülebilirlik çerçevesinde işletme fonksiyonlarına göre yeşil işletmecilik faaliyetlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. İşletmelerin yeşil işletmecilik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri tüm faaliyetlerine ilişkin bulguların genel ortalamaları Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. İşletmelerin Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar

Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar	Ortalama	Standart Sapma
Ar-Ge Faaliyetleri	3,7778	,89020
İnsan Kaynakları Faaliyetleri	3,6646	,81749
Üretim Faaliyetleri	3,4105	,42364
Pazarlama Faaliyetleri	2,8565	,78998
Finansman Faaliyetleri	2,2716	1,28379
Yeşil İşletmecilik Uygulamaları	3,4113	,75112

Tablo 16'ya göre 3,4113 ortalaması ile araştırmaya katılan işletmelerin genel olarak faaliyetlerini büyük ölçüde çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri görülmektedir. Üretim faaliyetleri (3,4105), insan kaynakları faaliyetleri (3,6646), Ar-Ge faaliyetlerinin (3,7777) araştırmaya katılan işletmeler tarafından büyük ölçüde çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Buna karşın pazarlama faaliyetleri (2,8564) ve finansman faaliyetlerinin (2,2716) işletmeler tarafından çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak tatmin edici bir şekilde uygulanmadığı görülmektedir.

2.5.4.1 Yeşil Üretim Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

İşletmelerin çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri üretim faaliyetlerine ilişkin bulguların değerlendirilmesi sonucu elde edilen bilgiler Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17. Yeşil Üretim Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar

YEŞİL ÜRETİM FAALİYETLERİ	Ortalama	Standart Sapma
Üretim esnasında çevreye zarar vermeyen hammadde kullanılmaktadır	4,5926	,90112
Hammaddenin çevreye etkileri konusunda araştırmalar yapılmaktadır	4,5185	,81821
Petrol, kömür, doğal gaz gibi enerji kaynakları kullanılmaktadır	2,3519	1,68408
Enerji israfını önleyici tedbirler alınmaktadır	4,4815	,84095
Rüzgâr, su, güneş, biyoenerji vb. enerji kaynakları kullanılmaktadır	1,6296	1,24834

YEŞİL ÜRETİM FAALİYETLERİ	Ortalama	Standart Sapma
Gerekmediği zamanlarda havalandırma fanları, fırınlar, motorlar vb. kapatılmaktadır	4,6852	,54337
Atıkların üretim kaynağında denetlenerek azaltılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır	4,3889	1,01715
Atıklar nedeniyle zaman zaman ceza uygulamalarına maruz kalmaktadır	1,2037	,62585
Atıklar, işletmede veya başka işletmelerde yeniden kullanılmaktadır	3,6296	1,17033
Atık sular, arıtma yapılarak tahliye edilmektedir	3,3704	1,67441
Çevre ile ilgili teknolojilerin maliyeti yüksek olduğundan işletme tarafından satın alınmamaktadır	2,3519	1,10158
Çevreye zarar veren eski tip teknolojiler, çevreye duyarlı teknolojiler ile değiştirilmektedir	3,7222	,91973

Tablo 17'ye göre işletmelerin üretim faaliyetlerini genel olarak çevreye duyarlı bir şekilde uyguladıkları anlaşılmaktadır. Çevreye zarar vermeyen hammaddelerin kullanımı, hammaddenin alımından önce çevreye olan etkisinin araştırılması, enerji israfını önleyici tedbirlerin alınması, atıkların üretim kaynağında azaltılması gibi uygulamaların işletmeler tarafından ortalamanın üzerinde gerçekleştirildiği görülmektedir.

Diğer yandan işletmelerin fosil yakıtları daha az kullanması bunun yerine yenilenebilir enerji kaynaklarını (rüzgar,su,güneş...) tercih etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda işletmelerin tamamına yakınının atıklar nedeniyle ceza uygulamasına maruz kalmaması araştırmaya katılan işletmelerin çevre duyarlılığının ortalamanın üzerinde olduğunu göstermektedir.

2.5.4.2 Yeşil İnsan Kaynakları Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

İşletmelerin çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri insan kaynakları faaliyetlerine ilişkin elden bilgiler Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18. Yeşil İnsan Kaynakları Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar

YEŞİL İNSAN KAYNAKLARI FAALİYETLERİ	Ortalama	Standart Sapma
Çalışanlara çevre eğitimi verilmektedir	4,4074	1,01904
Çevre panosu oluşturularak çevre duyarlılığı artırılmaktadır	4,2222	1,09315
Çalışanlar, çevre zararını fark ettiklerinde üstlerine iletmektedir	4,3148	,94817
Çalışanlar, üretim sürecinin her aşamasında çevre faaliyetlerinden sorumludur	4,5185	,94651
İşletmede çevre ekipleri bulunmaktadır	2,4815	1,57505
Çevre ekipleri tarafından toplantılar düzenlenmektedir	2,3889	1,57116
Çevre ekipleri, tüm bölümlere çevre duyarlılığının oluşmasında yardımcı olur	2,4444	1,59795
Üst yönetim, çalışanlara çevre konusunda destek sağlamaktadır	4,2407	1,19646
Çalışanların çevreyle ilgili fikirlerini yönetime iletmeleri için bir sistem oluşturulmuştur	3,9630	1,31699

Tablo 18’de elde edilen bilgiler doğrultusunda işletmelerin çevre ekipleri ile ilgili faaliyetlerinin dışında insan kaynakları uygulamalarını çevreye duyarlı bir şekilde ortalamanın üzerinde gerçekleştirdikleri görülmektedir. İşletmelerin yeşil yönetim faaliyetlerinin yürütülmesinde genellikle çevre ekiplerinin yerine bu konunun sorumluluğunun sadece üst yönetime devredildiği ve işletme içerisinde ayrı bir çevre ekibinin oluşturulmadığı görülmektedir.

2.5.4.3 Yeşil Pazarlama Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

İşletmelerin çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri pazarlama faaliyetlerine ilişkin elde edilen bilgiler Tablo19’da sunulmuştur.

Tablo 19. Yeşil Pazarlama Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar

YEŞİL PAZARLAMA FAALİYETLERİ	Ortalama	Standart Sapma
Ürün ambalajında yüksek maliyetli malzemeler kullanılmaktadır	2,7593	1,14818
Ürün ambalajında ekonomik paket uygulaması bulunmaktadır	2,8889	1,17629
Ürünler çevre dostu etiketi taşır	3,7407	1,79291
Yeşil ürün reklamlarının verilmektedir	2,0370	1,42700

Tablo 19'a göre işletmeler sürdürülebilir çevre anlayışına bağlı olarak pazarlama faaliyetlerine orta düzeyde önem vermektedir. Ambalajlarda belirli bir standarda uygun şekilde üretilen, çevre dostu ve geri dönüşülebilir etiket ve logoların kullanılması kaynak israfını önleyerek ekonomik olarak işletmelere katkı sağladığı gibi, ürünlerin piyasada yeşil müşteriler tarafından da tercih edilmesini sağlamaktadır.

2.5.4.4 Yeşil Finansman Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

İşletmelerin çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri finansman faaliyetlerine ilişkin elde edilen bilgiler Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20. Yeşil Finansman Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar

YEŞİL FİNANSMAN FAALİYETLERİ	Ortalama	Standart Sapma
Çevresel maliyetlerin ayrı bir hesapta izlenmesi	2,0185	1,49831
Yıllık bütçeden çevre için kaynak aktarılması	2,7037	1,53733
Çevre performansının finansal raporlarda gösterilmesi	2,0926	1,48284

Tablo 20'ye göre araştırmaya katılan işletmeler çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak sürdürdükleri finansman faaliyetlerine orta seviyede önem vermektedir. Çevresel maliyetlerin ayrı bir hesapta izlenmesi ve çevre performansının finansal raporlarda gösterilmesine ilişkin uygulamalar ortalamanın altındayken, yıllık

bütçeden kaynak aktarılmasına ilişkin uygulamalar ortalama seviyede görülmektedir. Yıllık bütçeden daha fazla kaynak aktarılması, çevresel maliyetlerin ayrı bir hesapta izlenerek performansın finansal raporlara yansıtılması çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetlerin işletme tarafından daha etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayacaktır.

2.5.4.5 Yeşil Ar-Ge Faaliyetlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

İşletmelerin çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri Ar-Ge faaliyetlerine ilişkin elde edilen bilgiler Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. Yeşil Ar-Ge Faaliyetlerine İlişkin Ortalamalar

YEŞİL AR-GE FAALİYETLERİ	Ortalama	Standart Sapma
Ar-Ge için kaynak ayrılmaktadır.	2,7963	1,41927
Çevre dostu projeler düzenlenmektedir	3,9074	1,23271
Enerji tasarrufunun sağlanması için çalışmalar yapılmaktadır	4,6296	,70834

Tablo 21’de genel olarak işletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe uygun olarak gerçekleştirdikleri Ar-Ge faaliyetlerinin ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Ar-Ge faaliyetleri için ayrılan kaynak miktarının daha fazla olması çevrenin korunması için geliştirilecek yeni projelerin daha hızlı ve etkin olmasını sağlayacaktır.

2.5.5 Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerini Uygulayan İşletmelerin İşletme Başarılarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Yeşil işletmecilik faaliyetlerini uygulayan işletmelerin işletme başarısına ilişkin ortalama değerleri Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22. Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerini Uygulayan İşletmelerin İşletme Başarılarına İlişkin Ortalama Değerleri

Yeşil İşletmecilik Faaliyetlerini Uygulayan İşletmelerin, İşletme Başarılarına İlişkin Ortalamalar	Ortalama	Standart Sapma
Müşteri Tatmini	4,8148	,43758
Firma İmajı	4,6481	,58785
Rekabet Gücü	4,6296	,55952
Yeni Pazarlara Girme Şansı	4,6111	,59611
Pazar Payımız	4,5556	,60397
Satış Miktarı	4,5000	,66588
Ürün Kalitesi	4,4630	,77003
İhracat Oranı	4,4444	,63444
Verimlilik	4,1852	,84840
Karlılık	3,9815	,90054
Ürün Fiyatları	3,8704	,89118
Maliyetler	3,6111	,71154
Çalışan Tatmini	3,3889	,71154

Tablo 22’de göre işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun bir şekilde gerçekleştirdikleri yeşil işletmecilik faaliyetlerinin işletme başarısına ilişkin tüm değerleri ortalamanın üzerindedir. Özellikle çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetlerin yeni pazarlara girme şansı, firma imajı, ürün kalitesi, müşteri tatmini ve rekabet gücü gibi alanlara büyük oranda olumlu katkı sağladığı görülmektedir.

2.5.6 Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri İle İşletme Başarı Göstergeleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Hipotezlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Hipotezlerde belirtilen, işletmelerin yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasındaki ilişki korelasyon analizi ile test edilmiş ve bu ilişkilerin anlamlı olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. İşletmelerde yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında ilişkiye yönelik yapılan korelasyon analizi Tablo 23’de sunulmuştur.

2.5.6.1 Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri ile İşletme Başarı Göstergeleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi

İşletmelerde yeşil işletmecilik çerçevesinde sürdürülen genel faaliyetler ile işletme başarı göstergeleri arasında ilişkiye yönelik yapılan korelasyon analizi Tablo 23’de sunulmuştur. İşletmelerin çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri genel yeşil işletmecilik faaliyetleri ile ilgili olarak hazırlanan 31 ifadeye ilişkin bilgilerle işletmelerin başarı göstergeleri arasındaki ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla korelasyon analizi uygulanmıştır. Tablo 23’de de görüldüğü üzere elde edilen analiz sonuçlarına göre yeşil işletmecilik faaliyetleri ile bazı işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 24’te yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletme başarı faktörleri arasındaki anlamlı ilişki gösterilmektedir.

Tablo 24. Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri ile İşletme Başarı Faktörleri Arasındaki İlişki

PP: Pazar Payı, YGS: Yeni Pazarlara Girme Şansı, UF: Ürün Fiyatları, FI: Firma İmajı, UK: Ürün Kalitesi, MT: Müşteri Tatmini, K: Karlılık, V: Verimlilik, RG: Rekabet Gücü, IO: İhracat Oranı, SM: Satış Miktarı **p<0,01 * p<0,05											
Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri	YGS ** r=,408 p=,002	UF * r=,274 p=,045	MT * r=,315 p=,020	V * r=,305 p=,021	RG * r=,271 p=,041	SM * r=,302 p=,026					
Üretim	YGS ** r=,330 p=,015	FI * r=,280 p=,040									
İnsan Kaynakları	YGS ** r=,388 p=,004	V * r=,345 p=,011									
Pazarlama	UF * r=,269 p=,049										
Finansman	UF ** r=,356 p=,018										
Ar-Ge	PP * r=,469 p=,000	YGS ** r=,381 p=,004	UF ** r=,371 p=,006	FI ** r=,432 p=,001	UK ** r=,417 p=,002	MT ** r=,430 p=,001	K * r=,336 p=,013	V ** r=,410 p=,002	RG ** r=,431 p=,001	IO ** r=,509 p=,000	SM ** r=,447 p=,001

Uygulanan korelasyon analizinin sonucuna göre %99 güven aralığında çevresel sürdürülebilir faaliyetler ile işletmenin yeni pazarlara girme şansı ($r=0.40$, $p=0.002$ ve $p<0.05$ anlamlık seviyesinde) orta derecede, pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır. %95 güven aralığında çevresel sürdürülebilir faaliyetler ile müşteri tatmini ($r=0.31$, $p=0.020$), verimlilik ($r=0.30$, $p=0.021$) ve satış miktarı ($r=0.30$ $p=0.026$) arasında orta kuvvette pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır. Analiz sonucuna göre %95 güven aralığında çevresel sürdürülebilir faaliyetler ile ürün fiyatları ($r=0.27$, $p=0.045$) ve rekabet gücü ($r=0.27$, $p=0.041$) arasında düşük kuvvette pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

Yeşil üretim faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında yapılan korelasyon analizine göre %99 güven aralığında yeşil üretim faaliyetleri ile yeni pazarlara girme şansı ($r=0.33$, $p=0.015$) arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. %95 güven aralığında yeşil üretim faaliyetleri ile firma imajı ($r=0.28$, $p=0.040$) arasında ise düşük kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Analize göre işletmelerin yeşil üretim faaliyetlerine daha fazla önem vermeleri işletmelerin yeni pazarlara girme şansını artırarak firma imajını güçlendirmektedir.

Yeşil insan kaynakları faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında yapılan korelasyon analizine göre %99 güven aralığında yeşil insan kaynakları faaliyetleri ile yeni pazarlara girme şansı ($r=0.38$, $p=0.004$) arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. %95 güven aralığında yeşil insan kaynakları faaliyetleri ile verimlilik ($r=0.34$, $p=0.011$) arasında ise orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Analize göre işletmelerin yeşil insan kaynakları faaliyetlerinin daha fazla çevreye duyarlı hale getirilmesi işletmelerin yeni pazarlar bulma şansını artırarak işletmelerin verimliliklerini de arttırmaktadır.

Yeşil pazarlama faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında yapılan korelasyon analizine göre %95 güven aralığında yeşil pazarlama faaliyetleri ile ürün fiyatları ($r=0.26$, $p=0.049$) arasında düşük kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Analize göre işletmelerin yeşil pazarlama faaliyetlerinin daha sık uygulanması ürün fiyatlarının küçük bir miktarda artmasına yol açmaktadır.

Yeşil finansman faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında yapılan korelasyon analizine göre %99 güven aralığında yeşil finansman faaliyetleri ile ürün fiyatları ($r=0.35$, $p=0.018$) arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetlerinde çevre ile ilgili harcamalarında yıllık bütçeden kaynak aktarılması az da olsa maliyetleri yükseltirken, uzun vadede çevre ile ilgili hesapların ayrı bir hesap planında takip edilerek finansal raporların değerlendirilmesi işletme başarısına olumlu katkılar sağlayacaktır.

Yeşil Ar-Ge faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında yapılan korelasyon analizine göre %99 güven aralığında yeşil Ar-Ge faaliyetleri ile yeni pazarlara girme şansı ($r=0.38$, $p=0.004$), ürün fiyatları ($r=0.37$, $p=0.006$), firma imajı ($r=0.43$, $p=0.001$), ürün kalitesi ($r=0.41$, $p=0.002$), müşteri tatmini ($r=0.43$, $p=0.001$) verimlilik ($r=0.41$, $p=0.002$), rekabet gücü ($r=0.43$, $p=0.001$) ve satış miktarı ($r=0.44$, $p=0.001$) arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda %99 güven aralığında yeşil Ar-Ge faaliyetleri ile ihracat oranı ($r=0.50$, $p=0.000$) arasında yüksek kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca %95 güven aralığında yeşil Ar-Ge faaliyetleri ile pazar payı ($r=0.46$, $p=0.000$) ve karlılık ($r=0.33$, $p=0.013$) arasında orta kuvvette, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Analize göre yeşil Ar-Ge faaliyetlerinin uygulanması ürün maliyetlerinin az da olsa artmasına neden olurken yeni pazarlara girme şansının, firma imajının, ürün kalitesinin, müşteri tatmininin, verimliliğin, rekabet gücünün, ihracat oranının, satış miktarının ve pazar payının pozitif yönde artmasını sağlamaktadır. Analiz sonucuna göre yeşil Ar-Ge faaliyetlerinin uygulanması neredeyse tüm işletme başarı göstergelerinde olumlu katkılar sağlamaktadır. İşletmelerin başarılarını daha çok arttırabilmeleri ve devam ettirebilmeleri için yeşil Ar-Ge faaliyetlerine daha fazla önem vermeleri gerekmektedir.

2.5.6.2. Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri ile İşletme Başarısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Regresyon Analizi

İşletmelerin çevresel sürdürülebilirlik faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirdikleri yeşil işletme faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığına yönelik basit doğrusal regresyon analizi uygulanarak,

yeşil işletmecilik faaliyetlerinin işletme başarı göstergelerini ne şekilde etkilediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla uygulanan regresyon analizi Tablo 25'te sunulmuştur.

Tablo 25. Yeşil İşletmecilik Faaliyetleri ile İşletme Başarısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Regresyon Analizi: Yeşil işletmecilik Faaliyetleri ile İşletme Başarısı Arasındaki İlişki					
Bağımsız Değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t Değeri	P Değeri
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	3,182	,343		9,266	,000
Genel Faaliyetler	,356	,097	,455	3,681	,001
	R=,455		F=13,550		
	R ² =,207		p=,001		
(Sabit)	3,368	,416		8,102	,000
Üretim	,292	,113	,337	2,578	,013
	R=,337		F=6,647		
	R ² =,113		p=,013		
(Sabit)	3,477	,272		12,760	,000
İnsan Kaynakları	,259	,073	,444	3,573	,001
	R=,444		F=12,768		
	R ² =,197		p=,001		
(Sabit)	4,325	,160		26,994	,000
Pazarlama	,036	,051	,097	,704	,485
	R=,097		F=,495		
	R ² =,009		p=,485		
(Sabit)	4,399	,134		32,938	,000
Finansman	,012	,049	,034	,244	,808
	R=,034		F=,060		
	R ² =,001		p=,808		
(Sabit)	3,167	,226		14,008	,000
Ar-Ge	,334	,058	,622	5,723	,000
	R=,622		F=32,753		
	R ² =,386		p=,000		

Tablo 25'teki değerlere bakıldığında yeşil işletmecilik anlayışına uygun olarak gerçekleştirilen tüm faaliyetler işletme başarısını pozitif yönde ($B=,356$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir şekilde etkilemektedir. Diğer bir ifade ile yeşil işletmecilik faaliyetlerinin bir birim artması işletme başarısını 0,356 birim arttıracaktır. Varyans değerine bakıldığında ($R^2=,207$) yeşil işletmecilik faaliyetleri işletme başarısının %20,7'sini açıklamaktadır. Bu sonuca göre çalışmanın temel hipotezi H desteklenmiştir.

Tablo 25'e göre yeşil işletmecilik anlayışına uygun olarak gerçekleştirilen üretim faaliyetleri işletme başarısını pozitif yönde ($B=,292$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir şekilde etkilemektedir. Diğer bir ifade ile yeşil üretim faaliyetlerinin bir birim artması işletme başarısını 0,292 birim arttıracaktır. Varyans değerine bakıldığında ($R^2=,113$) yeşil üretim faaliyetleri işletme başarısının %11,3'ini açıklamaktadır. Bu sonuca göre çalışmanın H1 hipotezi desteklenmiştir.

Tablo 25'teki değerlere bakıldığında yeşil işletmecilik anlayışına uygun olarak gerçekleştirilen insan kaynakları faaliyetleri işletme başarısını pozitif yönde ($B=,259$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir şekilde etkilemektedir. Diğer bir ifade ile yeşil insan kaynakları faaliyetlerinin bir birim artması işletme başarısını 0,259 birim arttıracaktır. Varyans değerine bakıldığında ($R^2=,197$) yeşil insan kaynakları faaliyetleri işletme başarısının %19,7'ünü açıklamaktadır. Bu sonuca göre çalışmanın H2 hipotezi desteklenmiştir.

Tablo 25'e göre yeşil işletmecilik anlayışına uygun olarak gerçekleştirilen pazarlama ($B=,036$ ve $p=,485$) ve finansman ($B=,012$ ve $p=,808$) faaliyetlerinin $p<0,05$ anlamlılık seviyesinde işletme başarısı ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılamamaktadır. Elde edilen bu sonuca göre H3 ve H4 hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 25'teki değerlere bakıldığında yeşil işletmecilik anlayışına uygun olarak gerçekleştirilen Ar-GE faaliyetleri işletme başarısını pozitif yönde ($B=,334$) ve anlamlı ($p<0,05$) bir şekilde etkilemektedir. Diğer bir ifade ile Ar-Ge faaliyetlerinin bir birim artması işletme başarısını 0,334 birim arttıracaktır. Varyans değerine bakıldığında ($R^2=,386$) yeşil Ar-Ge faaliyetleri işletme başarısının %38,6'ini açıklamaktadır. Bu sonuca göre çalışmanın H5 hipotezi desteklenmiştir.

Uygulanan regresyon analizinin sonucuna göre ana hipotez H doğrulanmıştır. Aynı sonuca göre alt hipotezler H1, H2, H5 kabul edilmiş, H3, H4 hipotezleri reddedilmiştir. Tablo 26’da analiz sonucuna göre kabul edilen ve reddedilen hipotezlere ilişkin durum gösterilmektedir.

Tablo 26. Araştırma Hipotezlerinin Durumu

Hipotez No	Hipotez İçeriği	Kabul/Red
H	İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe yönelik uygulamalar ile işletme başarısı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır	Kabul
H1	İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun üretim faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır	Kabul
H2	İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun insan kaynakları faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır	Kabul
H3	İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun pazarlama faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır	Red
H4	İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun finans faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır	Red
H5	İşletmelerde çevresel sürdürülebilirliğe uygun Ar-Ge faaliyetleri ile işletme başarı göstergeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır	Kabul

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde sanayileşme hareketleri ile beraber tüketim ve üretim olanaklarının hızla artması, kıt olan doğal kaynakların bilinçsizce ve sorumsuzca kullanılması doğal dengenin giderek bozulması çevre kirliliğine yol açmakta ve canlı yaşamını tehdit etmektedir. İnsanlar ve diğer canlılar için kritik bir önem taşıyan bu süreç toplumun, müşterilerin ve işletmelerin çevre karşısında duyarlılıklarının artmasına ve çevreyi korumak için yeni bir sosyal sorumluluk anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Her geçen gün, tüketiciler çevre hassasiyeti göstererek yeşil tüketiciler haline gelirken, işletmeler çevresel sürdürülebilirliğe uygun olarak yönetim stratejilerinde yeşil işletmecilik ve yeşil yönetim anlayışını benimsemektedir. Çevreye verilen zararın insan ve diğer canlıların hayatını doğrudan tehdit etmeye başlaması, çevre duyarlılığının gelişerek çevre sorunlarının her geçen gün yerel sınırları da aşarak küresel bir tehdit haline gelmesine yol açmaktadır.

Bölgesel sınırları aşarak küresel bir tehdit haline gelen çevre sorunları karşısında devletler, uluslararası kuruluş ve organizasyonlar bu konuya dikkat çekmek amacıyla hem yerel hem de uluslararası alanda çeşitli çevre konferansları ve etkinlikler düzenleyerek birtakım kararlar almaktadır. Bu kararlar içerisinde yasal düzenlemeler ve yaptırımlar, uluslararası standartların belirlenmesi gibi birçok düzenleme ile sürdürülebilir bir yaşam alanı oluşturularak çevrenin korunması amaçlanmaktadır. Çevresel sürdürülebilirliğin korunması amacıyla alınan kararlar elbette işletmeleri de çok yakından ilgilendirmektedir. İşletmeler içinde yaşadıkları çevreye ve topluma karşı çeşitli görev ve sorumluluklara sahiptir. Özellikle son yıllarda işletmelerin çevreye karşı olan tutumlarında bilinçsizce davranması, çevreyi kirlilemesi ve doğal dengenin bozulmasına yol açması kamuoyunda ciddi tepkilere neden olmaktadır. Çevreyi kirlileten işletmeler önemli bir imaj kaybına uğramakta ve gerek yasalar gerekse toplum tarafından cezalandırılarak önemli maddi ve manevi kayıplara uğramaktadır. Ayrıca son yıllarda çevrenin korunması için işletmeler için zorunlu tutulan yasal yükümlülükler, sahip olunması gereken çevre yönetim standardı sertifikaları işletmeleri çevre konusunda daha duyarlı davranmaya teşvik etmektedir. Uluslararası alanda ithalat ve ihracat yapan birçok işletme alınan bu kararlar doğrultusunda ürettikleri ürünleri satabilmek ve yeni pazarlara açılabilme amacıyla çevre yönetim standardı belgelerine sahip olmayı artık zorunlu görmektedir. Özellikle AB ülkeleri ile ticarete bulunan

Ülkemizdeki tekstil işletmeleri AB tarafından istenen evre standartlarına uymak için OEKO-TEX Standart 100 gibi evre yönetim standardı sertifikalarına ihtiyaç duymaktadır.

Tekstil hem üretim hem de tüketim bakımından çok geniş uygulamalara sahip dünyanın en büyük endüstriyel üretim sektörlerinden birisidir. Diğr sektörlerde olduğu gibi tekstil sektöründe de üretim sonucunda oluşan atıklar, kullanılan enerji ve doğal kaynaklar gibi birçok etken doğrudan ya da dolaylı bir şekilde çevreye zarar verebilmektedir. Bu amaçla çevreye verilen zararın minimum düzeye indirilmesi, yeşil tüketicilerin evre ile ilgili beklentilerine cevap verebilmek, geri dönüşebilir, evre dostu ve insan sağlığına uygun yeşil ürünlerin belirli bir standart haline getirilmesi evre yönetim sertifikaları sayesinde mümkün olabilmektedir. Bu çalışmanın konusu olan OEKO-TEX Standart 100 Sertifikası bu ihtiyaa cevap verebilecek, gönüllülük esasına dayanan günümüzde özellikle AB lkeleri arasında ve AB lkeleri ile ithalat ve ihracat yapan işletmeler için resmi olmasa da neredeyse zorunlu bir hale gelen önemli bir evre yönetim sertifikasıdır. Ülkemizde birçok işletmenin de bu sertifikaya sahip olması evre duyarlılığının ve evre bilincinin her geçen gün arttığını göstermektedir.

Bu çalışmada işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik bilinci, evre duyarlılığı ve yeşil işletmecilik faaliyetleri açısından incelemiştir. Bu yönde ilk olarak işletmeleri, bir evre standardı olan OEKO-TEX Standart 100 sertifikası almaya yönelten faktörler araştırılmıştır. İkinci olarak işletmelerin üretim, pazarlama, finansman, Ar-Ge ve insan kaynakları gibi işletme fonksiyonlarına ilişkin çevresel faaliyetleri yerine getirme durumları ve düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. nc olarak ise çevresel sürdürülebilirliğe yönelik yeşil işletmecilik faaliyetleri ile işletmelerin başarı göstergeleri arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan tüm istatistiksel ölçüm ve sayısal verilere analiz edilerek aşağıdaki şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan işletmelerin genel özelliklerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde araştırmaya katılan işletme yöneticilerinin çok büyük bir kısmının insan kaynakları müdürü olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük oranda lisans eğitim düzeyine sahip olduğu grlmştir. Işletmelerin evre ile ilgili faaliyetlerinden sorumlu olan kişilerin işletmedeki statülerinin büyük oranda genel müdür olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan işletmelerin neredeyse tamamı orta ve büyük

ölçekli işletmeler olup tekstil sektöründe 10 yılın üstünde faaliyet gösteren işletmelerdir. İşletmelerin az bir kısmı ayrı bir çevre yönetim birimine sahipken, işletmelerin büyük bir kısmı atık yönetim sistemini ve geri dönüşüm programını aktif bir şekilde kullanmaktadır. İşletmelerin çok büyük bir kısmı ürettiği ürün ya da ambalajlarında çevreyle ilgili mesaj, işaret ve etiket kullanmaktadır.

İşletmelerin OEKO-TEX Standart 100 Sertifikasını almaya karar vermelerini etkileyen faktörleri incelediğimizde işletmelerin bu sertifikaya sahip olmak istemelerinde ekonomik faktörlerin oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşletmelerin bu sertifikaya sahip olmak istemelerindeki en önemli nedenler ihracatı artırmak, rekabet avantajı ve müşteri tatminini sağlamak, firma imajını geliştirmek ve ürün kalitesini artırmak gibi ticari faktörlerdir. İşletmelerin sosyal sorumluluk anlayışı ve sivil toplum kuruluşlarının baskısı gibi faktörlerin ise fazla etkili olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre işletmeler çevreye karşı görev ve sorumluluklarının ötesinde çevreye karşı olan tutumlarını belirlemelerinde ekonomik ve ticari kaygılarını daha ön planda tutmaktadır.

İşletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetlerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde işletmelerin tüm faaliyetlerini büyük ölçüde çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdikleri görülmektedir. Özellikle üretim faaliyetleri, insan kaynakları faaliyetleri ve Ar-Ge faaliyetlerinin işletmeler tarafından büyük ölçüde çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak gerçekleştirdiği görülmektedir. Pazarlama faaliyetleri ve finansman faaliyetlerinin ise işletmeler tarafından çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak tatmin edici bir şekilde uygulanmadığı tespit edilmiştir. İşletmeler çevre için finansman ve pazarlama faaliyetlerine işletmeye ek maliyet getirdiği gerekçesi ile yeterli düzeyde önem vermemektedir. İşletmelerin sürdürülebilir çevre stratejilerini başarılı bir şekilde uygulayabilmeleri için pazarlama ve finansman faaliyetlerini daha sık ve etkin bir şekilde sürdürmeleri gerekmektedir.

Çalışmanın son bölümünde çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetler ile işletme başarı göstergeleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla korelasyon ve regresyon testleri uygulanmıştır. Uygulanan korelasyon analizinden elde edilen sonuca göre işletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe yönelik tüm faaliyetlerinin işletme başarı

göstergeleri üzerinde olumlu değişimlere neden olmaktadır. Analize göre işletmelerin uyguladıkları çevresel sürdürülebilirliğe yönelik yeşil işletmecilik faaliyetleri ile yeni pazarlara girme şansı, ürün fiyatları, müşteri tatmini, verimlilik, rekabet gücü ve satış miktarı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Yeşil üretim faaliyetleri ile yeni pazarlara girme şansı ve firma imajı arasında; yeşil insan kaynakları faaliyetleri ile yeni pazarlara girme şansı ve verimlilik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yeşil üretim faaliyetleri sonucunda işletmeler çevreye duyarlı yeşil ürünler üreterek bu ürünlerle yeni pazarlar elde edebilecektir. İşletmeler çevreye duyarlı üretim anlayışı ve yeşil ürünleri sayesinde firma imajını daha da güçlendirebilecektir. Yeşil insan kaynakları faaliyetleri ile çalışanlar çevreye karşı daha duyarlı hale gelerek işletmeye olan bağlılıkları ve motivasyonları artacaktır. Çevresel sürdürülebilirlik çerçevesinde uygulanan pazarlama ve finansman faaliyetleri ile ürün fiyatları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. İşletmeler için çevreye yönelik ayrı bir pazarlama stratejisinin geliştirilmesi ve çevre için ek kaynak ayrılması işletmeler açısından ek bir maliyet olarak görülmektedir. Ancak işletmelerin bu konuda kısa vadeli kazanımlar yerine uzun vadeli stratejiler ve politikalar üreterek uzun vadede kazanımlar elde etmeyi tercih etmesi gerekmektedir. Uygulanan korelasyon analizinden elde edilen sonuca göre yeşil Ar-Ge faaliyetleri ile işletmenin tüm başarı göstergeleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre Ar-Ge faaliyetlerinin bir işletmenin başarısı üzerinde ne derece önemli bir etki oluşturduğu görülmektedir. Uygulanan Ar-Ge faaliyetleri tüm işletme başarı göstergelerini pozitif bir şekilde etkilemektedir. İşletmeler başarılarını arttırmak için Ar-Ge faaliyetlerine oldukça önem vermeli ve imkanlar dahilinde uzman kişiler tarafından oluşturulan ayrı bir Ar-Ge merkezine sahip olmalıdır. Son yıllarda teknolojinin hızla gelişmesi, her ürünün ve hizmetin kolayca üretilerek temin edilmesi işletmelerin yeni ürün ve hizmetlere ihtiyaç duymasına neden olmaktadır. Ar-Ge faaliyetleri ile yeni ve çevre dostu ürünlerin geliştirilmesi işletmelerin yeni pazarlara girebilmesine ve rakipleri karşısında önemli bir rekabet avantajı kazanmasına yol açacaktır.

İşletmelerin çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak benimsedikleri yeşil işletmecilik ve yeşil yönetim anlayışı kısa vadede maliyetli olarak görülse de uzun vadede ekonomik olarak işletmelere önemli kazanımlar sağlayacaktır. İşletmelerin yeşil işletmecilik anlayışını benimseyerek yönetim stratejilerini ve faaliyetlerini

gerçekleştirmeleri özellikle ihracat ve ithalat yapan şşletmeler için yeni pazarlara girme şansını ve pazar payını artırarak rakiplerine karşı önemli avantajlar kazanmasını sağlayacaktır. şşletmelerin yeşil pazarlama faaliyetlerine daha çok önem göstermesi gerekmektedir. Özellikle evre dostu reklamlar verilerek kamuoyu ve müşteriler karşısında iyi bir firma imajının geliştirilmesi gerekmektedir. şşletmeler içinde yaşadıkları toplumun ve çevrenin bir parçası olduğunu unutmamalıdır. şşletmeler varlıklarını devam ettirebilmeleri için içinde yaşadıkları çevreye ve topluma karşı çeşitli sorumluluklara sahiptir. şşletmeler sosyal bir sorumluluk anlayışı olarak faaliyetlerini ve yönetim stratejilerini evre ile uyumlu hale getirerek çevrenin ve doğal dengenin korunmasına öncülük etmelidir. Bu amaçla şşletmeler tüketiciler ve toplum ile sıkı bir işbirliği içerisinde olmalıdır. şşletmeler çevreye karşı olan görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için teşvik edilmeli ve desteklenmelidir. şşletmeler kendi çalışanlarını evre konusunda eğitmeli, üretim sürecinde yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmalı, evre dostu teknolojiler tercih edilerek atık yönetim sistemi ve geri dönüşüm programları uygulamalıdır. şşletmelerin çevresel sürdürülebilirlik anlayışına uygun olarak yeşil şşletmecilik ve yeşil yönetim anlayışını benimsemesi doğal çevrenin korunmasını sağlayarak, dünyanın daha yaşanılabılır bir yer olmasını sağlayacaktır. şşletmeler çevrenin korunmasını sağlayarak varlıklarını daha uzun süre devam ettirebilecektir. Her geçen gün şşletmelerin, toplumun ve tüketicilerin bilinçlenmesi, çevreye karşı daha duyarlı bir hale gelmesi, doğal dengenin ve çevrenin korunması için önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Agrawal, A., Pandey, R.S. ve Sharma, B. (2010). "Water Pollution with Special Reference to Pesticide Contamination in India", *Water Research and Protection*, 2, 432-448
- Ağacan, İ. (2014). "Çevre Kirliliği Sorunları İle Mücadelelerde Türkiye’de Uygulanan Çevre Vergileri ve Çevre Vergisi Bilinci", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
- Akar, H. (2012). "Ekonomik Büyüme ve Çevresel Vergilerin Emisyon Miktarına Etkileri", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1/4, 211-246
- Akatay, A. ve Aslan, Ş. (2008). "Yeşil Yönetim ve İşletmeleri Iso 14001 Sertifikası Almaya Yönelten Faktörler", *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/1, 313-339
- Akbostancı, E., Tunç, İ.G. ve Aşık, S.T. (2005). "İmalat Sanayi ve Kirlilik: Bir Kirli Endüstri Sığınağı Olarak Türkiye", *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 60/1, 4-27
- Akın, M. ve Akın, G. (2007). "Suyun Önemi, Türkiye’de Su Potansiyeli, Su Havzaları Ve Su Kirliliği", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47/2, 105-118
- Alagöz, S. E. (2007). "Yeşil Pazarlama Ve Eko Etiketleme", *İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sayı: 11, 1-12
- Alım, M. (2006). "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Çevre ve İlköğretimde Çevre Eğitimi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14/2, 599-616
- Alınışık, Ü. (2009). "Tüketicilerin Çevreye Duyarlılığı Ve Reklamlardaki Çevreci İddialar", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18/2, 48-79
- Altunbaş, D. (2004). "Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Türkiye’deki Kurumsal Değişimlere Bir Bakış", *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1/2, 103-118
- Altuntuğ, N. (2009). "Sürdürülebilir Müşteri Değerinin Psikolojik ve Sosyolojik Boyutu: Bireysel Ve Toplumsal Karakter", *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10/2, 1-17
- Ardoğan, R. (2012). "Tüketim, Nüfus Ve Çevre Sorunları: Orantısız Denklem". *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1/4, 81-106
- Argenti, P. A. ve Druckenmiller, B. (2004). "Reputation and the Corporate Brand", *Corporate Reputation Review*, 6/4, 368-374

- Ashraf, M. A., Maah, M. J., Yusoff, I. ve Mehmood, K. (2010). "Effects of Polluted Water Irrigation on Environment and Health of People in Jamber, District Kasur, Pakistan", *International Journal of Basic and Applied Sciences*, 10/3, 37-57.
- Atay, L. ve Dilek, E. (2013). "Konaklama İşletmelerinde Yeşil Pazarlama Uygulamaları: Ibis Otel Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi*, 18/1, 203-219
- Aytekin, Y. (2007). "Yeşil Pazarlama Stratejileri", *Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/2, 1-20
- Ayyıldız, H. ve Genç, K.Y. (2008). "Çevreye Duyarlı Pazarlama: Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Duyarlı Pazarlama Uygulamaları İle İlgili Tutum Ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma" *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12/2, 505-527
- Bağdigen, M. ve Demir, E. (2010). "Küresel Isınmayla Mücadelede Türk Vergi Mevzuatı", *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/12, 153-177
- Bal, K. (2014). "Liman İşletmelerinde ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardı Ve Uygulama Örneği" *Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*
- Baykal, T. (2010). "Türkiye’ de Çevre Yönetim Sisteminin Yerel Örgütlenmesi", *Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7/13, 476-492
- Böhringer, C. (2003). "The Kyoto Proccotol: A Review and Perspectives", *Oxford Review of Economic Policy*, 19/3, 451-466
- Büyükgüngör, H. (2006). "Çevre Kirliliği ve Çevre Yönetimi", *Toprak İşveren Dergisi*, Sayı: 72, 1-16
- Can, A. ve Eryener, D. (1997). "Sanayi Ve Şehir Kaynaklı Hava Kirliliği Ve Önlemleri", *Trakya Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Sayı: 24, 6-12
- Çabuk, S., İnan, H. ve Südaş, H.D. (2010). "Gıda Perakendecilerinin Çevre Duyarlılığı Üzerine Bir İnceleme", *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/3, 1-10
- Çalış, Y.E. (2013). "Çevresel Maliyetlerin Muhasebeleştirilmesi", *Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F Fakültesi Dergisi*, 34/1, 175-190
- Callenbach, E. (1993). "Ecomanagement: The Elmwood Guide To Ecological Auditing And Sustainable Business", *Berrett-Koehler Publishers, San Francisco*, 85-86
- Carmeli, A. ve Tishler, A. (2005). "Perceived Organizational Reputation and Organizational Performance", *Corporate Reputation Review*, 8/1, 13-30

- Ceyhan S. ve Ada, S. (2015). “İşletme Fonksiyonları Açısından Çevreye Duyarlı İşletmecilik”, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 11/26, 115-137
- Crane, A. (2000), “Facing The Backlash: Green Marketing and Strategic Reorientation In The 1990s”, Journal Of Strategic Marketing, Vol:8, 277-296
- DÇKK (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu) (1989). Ortak Geleceğimiz, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Ankara, 1989
- Değirmendereli, A. (2000). “Çeşitli Ülkelerde Uygulanan Ekolojik Vergiler”, Mevzuat Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 33, 1-8
- Demir, C. ve Yılmaz, M.K. (2010). “Stratejik Planlama Süreci ve Örgütler Açısından Önemi”, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25/1, 69-88
- Demirekin, H. (2001). “İsparta İlinde Çevre Sorunlarına Duyarlılık Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Düren, A. Z. (2000). 2000’li Yıllarda Yönetim, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2000
- Ertuğrul, İ. ve Şavlı, A. (2013). “ ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi ve Bakır Mamulleri Sanayine Uyarlanması”, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3/2, 223-238
- Emgin, Ö. ve Türk Z. (2004). “ Yeşil Pazarlama (Green Marketing)”, Mevzuat Dergisi, Sayı: 78, 1-13
- Emhan, A. (2007). “Başarılı İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Kavramına Bakış Açısı”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6/22, 247-258
- Erten, S. (2006). “Çevre Eğitim ve Çevre Bilinci Nasıl Olmalıdır?”, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı, Çevre ve İnsan Dergisi, Sayı:65/66, 1-13
- Evli, S. (2012). “Atıkların Geri Kazanımı İle Satışlar Ve Müşteri Sayısı Arasındaki İlişki” Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum
- Fanusçu, E.M. ve Coşkun, A.A. (1995). “Çevresel Etki Değerlendirmesi”, İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, 45/3-4, 127-135
- Gana, A.J. ve Toba, A.P. (2014). “ Environmental Pollution and Sustainability” Journal of Research in Environmental Science and Toxicology, 4/1, 1-9
- Geenhuizen, M.V. ve Nijkamp, P. (1994). “Planning a Sustainable City: Opportunities and Threats for an Integrated Planning Approach”, Science and Society 64/65, 129-140
- Gray, E. R. ve Balmer, J. M. T. (1998). “Managing Corporate İmage and Corporate Reputation”, Long Range Planning, 31/5, 695-702

- Gök, A. ve Türk, M. (2011). “Perakendeci İşletmelerde Çevreyi Koruma Bilinci Üzerine Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi, 16/2, 125-152
- Gözlükaya, T. (2007). “Yerel Yönetimler ve Stratejik Planlama: Modeller ve Uygulama Örnekleri”, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli
- Gündüz, İ. O. (2013). “Bir Çevre Vergisi Türü Olarak Enerji Vergisi: Fosil Yakıtların Vergilendirilmesi-II”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22/2, 127-144
- Gündüz, İ.O. ve Agun, B.H. (2013). “Çevre Vergilerinin Yerel Yönetim Düzeyinde Uygulanması: Avrupa Birliği ve Türkiye Uygulaması”, Maliye Finans Yazıları, Yıl: 27, Sayı: 99, 57-80
- Güneş, A. M. (2010). “Çevre Hukuku Açısından Stratejik Çevresel Değerlendirme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 91, 33-66
- Gürcüm, B.H. ve Yüksel, C. (2012). “Moda Sektörünü “Yavaşlatan” Eğilim: Eko Moda Ve Moda’da Sürdürülebilirlik”, 1. Uluslar arası Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu, Akdeniz Üniversitesi, 48-51
- Harrison, R. (2003). “Corporate Social Responsibility and the Consumer Movement”, Consumer Policy Review, 13/4, 127-131
- Hart, S.L. (2008). “Yeşilleşmenin Ötesi: Sürdürülebilir Bir Dünya İçin Stratejiler”, Yeşil İş Stratejisi (çev: Ahmet Kardam), Harvard Business Review Dergisinden Seçmeler, Mess Yayıncılık, 2008, İstanbul
- Henson, R. (2008). “The Rouge Guide to Climate Change”, Rough Guides, 15-16
- İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (2005). AR-GE ve Mevzuat Şubesi- Tekstil Ve Konfeksiyon Sektöründe Ekoloji Ve Ekolojik Etiketler, İstanbul
- İşbilen, A. (2003). “Pamuktan Konfeksiyona Ekoloji Bağlamında Moda Tasarımının Önemi”, Türkiye VI. Pamuk, Tekstil Ve Konfeksiyon Sempozyumu Bildirileri, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, 154-163
- İzmir Ticaret Odası (2010). AR-GE Bülten - Tekstil Sektöründe Çevre Akımı: Ekolojik Tekstil, İzmir
- Karabulut, E. (2003). *İşletmelerde Çevre Bilinci ve Yeşil Yönetim Uygulamalarının İşletme Başarısının Katkısını İncelmeye Yönelik Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi
- Karaer, F. ve Pusat, T. (2002). “Iso 14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardının Otomotiv Yan Sanayine Uygulanması”, Uludağ Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 7/1, 11-20

- Karaman, B. (2010). “Açık Ocak Madenciligi Sırasında Bozulan Sahaların Yeniden Düzenlenmesi Ve KKTC’de Bazı Uygulamalar” Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana
- Karataş, A. (2014). “Toplumda Çevre Bilincinin Yaygınlaştırılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Türkiye Örneği”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9/2, 855-867
- Kasap, G.C. ve Peker, D. (2011). “Çevreci Bir Yaklaşım: Yeşil Tasarım”, Business and Economics Research Journal, 2/2, 101-116
- Kılıç, S. (2001). “Uluslararası Çevre Hukukunun Gelişimi Üzerine Bir İnceleme” Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2/2, 131-149
- Kısa, A. (2008). “Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevre Ve Ormancılık Politikalarındaki Yeri” Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Kızılboga, R. ve Batal, S. (2012). “Türkiye’ de Çevre Sorunlarının Çözümünde Yerel Yönetimlerin Rolü ve Önemi”, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9/20, 191-212
- Kızılırmak, İ. (2011). “Dünyada ve Türkiye’deki Turizm İşletmelerinde Çevre Korumaya Yönelik Uygulamalar: Amacı ve Önemi”, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 2, 1-12
- Khan, M.A. ve Ghouri, A.M. (2011). “Environmental Pollution: Its Effects On Life And Its Remedies”, Journal of Arts, Science and Commerce, 2/2, 276-285
- Klassen, R.D. (2000), “Exploring the Linkage Between Investment in Manufacturing and Environmental Technologies”, International Journal of Operations and Production Management, 20/2, 128-131
- Köksal, M.H. (2001). “Konfeksiyon Yan Sanayinde Üretim Uygulamaları, Sorunları Ve Çözüm Önerileri”, Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8/2, 69-79
- Köksal, S. (2011). “Müşterilerin Yeşil (Çevreci) İşletmelere Yönelik Kurumsal İtibar Algısı Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Kuluçlu, E. (2006). “Yönetimin Denetiminden Denetimin Yönetimine” Sayıştay Dergisi, Sayı: 63, 3-37
- Kurtoğlu, N. ve Şenol, D. (2004). “Tekstil ve Ekolojiye Genel Bakış, Karsinojen ve Allerjik Etki Yapabilen Tekstil Kimyasalları”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen ve Mühendislik Dergisi, 7/1, 26-31

- Lash, J. ve Wellington, F. (2008). “Isınan Bir Gezegende Rekabet Üstünlüğü”, Yeşil İş Stratejisi (çev: Ahmet Kardam), Harvard Business Review Dergisinden Seçmeler, Mess Yayıncılık, 2008, İstanbul.
- Lilian, U.O. (2015). “Are Environmental Rights Human Rights? Issues And Responses”, Journal Of International Human Rights Law, 1/1, 48-64
- Lockwood, C. (2008). “Yeşil Binalar İnşa Etmek”, Yeşil İş Stratejisi (çev: Ahmet Kardam), Harvard Business Review Dergisinden Seçmeler, Mess Yayıncılık, 2008, İstanbul.
- Lovins, A.B., Lovins L.H. ve Hawken, P. (2008). “Doğa Kapitalizmi İçin Bir Yol Haritası”, Yeşil İş Stratejisi (çev: Ahmet Kardam), Harvard Business Review Dergisinden Seçmeler, Mess Yayıncılık, 2008, İstanbul.
- Low, P. (1992). “ International Trade and The Environment: An Overview”, The World Bank Issues, 1-14
- McDaniel, S. W. ve Rylander D. H. (1993). “Strategic Green Marketing”, Journal of Consumer Marketing, 10/3, 4-10
- Meydan, S. G. (2013). “ Kent Planlama Sürecinde Çevre Bilinci ve Kentsel Rant İlişkisi”, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 6/1, 175-179
- Nemli, E. (2001). “Çevreye Duyarlı Yönetim Anlayışı”, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı:23-24, 211-234
- Orkunoğlu, I. F. (2010). “Fiskal Ve Ekstrafiskal Amaçlar Bağlamında 1970’lerden Günümüze Çevre Vergileri”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 12/1, 77-108
- Örün, E. (2015). “Giysiler ve Çocuk ve Sağlığı: Ne Giysin? Nasıl Yıkansın?”, Turgut Özal Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, Sayı:58 43-49
- Özbirecikli, M. ve Melek, Z. (2002). “Çevre Muhasebesi ve Çevresel Maliyetlerin Maliyet Muhasebesi Sistemine Etkileri ve Bir Araştırma”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 14, 85-90
- Özdemir, Z. ve Özekicioğlu H. (2006). “Kentleşme ve Çevre Sorunları”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, 11/1, 17-30
- Özdoğan, E., Korkmaz, A. ve Seventekin N. (2007). “ Eko-Teks ve AB Çevre Etiket”, Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi, Sayı:3, 148-152
- Özkaya, B. (2010). “İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Anlayışının Uzantısı Olarak Yeşil Pazarlama Bağlamında Yeşil Reklamlar”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi, 9/34, 247-258

- Özkoç, A. E. (1998). "Çevre Muhasebesi", Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13/1, 15-26
- Packard, K.O. ve Reinhardt, F.L. (2008). "Küresel Isınma Konusunda Her Yöneticinin Bilmesi Gerekenler", Yeşil İş Stratejisi (çev: Ahmet Kardam), Harvard Business Review Dergisinden Seçmeler, Mess Yayıncılık, 2008, İstanbul.
- Prokop, M.K. (1994). Yeşil Yönetim (çev:Serpil Ural), Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara, 1994
- Reinhardt, F.L. (2008). "Çevre Sorununu Somutlaştırmak", Yeşil İş Stratejisi (çev: Ahmet Kardam), Harvard Business Review Dergisinden Seçmeler, Mess Yayıncılık, 2008, İstanbul
- Rennings, K. (2000). "Redefining Innovation Eco-Innovation Research and the Contribution from Ecological Economics", Ecological Economics, Vol: 32, 319-332
- Royal Society (2002). "Economic Instruments for the Reduction of Carbon Dioxide Emissions", Council of the Royal Society, Policy Document 26/02, 5-34
- Safran, B. (2004). "Ekolojik Yönetim: İşletme Yönetiminde Çevre Duyarlılığının Geliştirilmesi" Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla
- Şahin, A. (2010). "Örgüt Kültürü-Yönetim İlişkisi ve Yönetimsel Etkinlik", Maliye Dergisi, Sayı: 159, 21-35
- Sells, B. (2008). "Risk Yönetimi Konusunda Asbestten Öğrendiklerim", Yeşil İş Stratejisi (çev: Ahmet Kardam), Harvard Business Review Dergisinden Seçmeler, Mess Yayıncılık, 2008, İstanbul
- Sencar, P. (2007). "Türkiye’de Çevre Koruma Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne
- Şengül, M. (1999). "Yerel Düzeyde Çevre Yönetimi ve Belediyeler", Çağdaş Yerel Yönetimler, 8/3, 91-102
- Şengül M. (2001). "Bir Çevre Yönetim Aracı Olarak Çevre İçin Eğitim", Amme İdare Dergisi, 34/4, 137-155
- Shamdasani, P., Gloria O.C. ve Daleen R.(1993). "Exploring Green Consumers in an Oriental Culture: Role of Personal and Marketing Mix Factors", Advances in Consumer Research, Vol: 20, 488-493
- Shrivastava, P. (1995). "Ecocentric Management For A Risk Society", Academy of Management Review, 20/1, 118-137
- Simon, F. L. (1992). "Marketing Green Products in the Triad", The Columbia Journal of World Business, Fall-Winter, 268-285

- Sönmez, F. ve Bayri, O. (2004). “Çevre Sorunları ve Çevre Muhasebesi”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 138, 2-4
- Straughan, R. D. ve Roberts, J. A. (1999). “Environmental Segmentation Alternatives: A Look at Green Consumer Behavior in the New Millennium”, Journal of Consumer Marketing, 16/6, 558-575.
- Stringer, L. (2009). Yeşil İşyeri (çev: Pınar Şiraz), Mess Yayıncılık, İstanbul, 2009
- Stern, A. J. (2008). “Çevre Açmazı”, Yeşil İş Stratejisi (çev: Ahmet Kardam), Harvard Business Review Dergisinden Seçmeler, Mess Yayıncılık, 2008, İstanbul
- Tam, D. (2004). “Çevre Duyarlı Planlamanın ve Deprem Duyarlı Planlamanın Bütünleştirilmesinin Sağlayacağı Faydalar” Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Sayı: 2004/3, 67-74
- Tanrıvermiş, H. (1997). “Çevre Kirliliğinin Vergilendirilmesi: İlkeler, Uygulamaları ve Türkiye Açısından Genel Değerlendirme”, Ekonomik Yaklaşım Dergisi, 8/27, 303-328
- T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı ve UNDP. (2002). “Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi- Johannesburg Uygulama Planı, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı ve UNDP Ortak Yayımı”, 2002.
- Tezcan, D. (2001). “Çevre Yönetimi”, Metalurji Dergisi, Sayı: 127, 28-33
- Tezcan, Ü. (2013). “Doğal Kaynaklar ve Çevre Kirliliği”, Çevre Sorunları ve Politikaları (Ed: Öğütveren, Ü.B.), Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Tosunoğlu, B. (2010). “İç Denetimin İşletmelerin Yönetim Fonksiyonları ve Performansları Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat
- Tuan, A. K. ve Memiş, M. Ü. (2007). “İç Denetimin Yönetim Fonksiyonlarının Yerine Getirilmesindeki Rolü”, Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Bilim ve Araştırma Derneği, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 35, 1-14
- Tunç, A.Ö., Ömür, G.A. ve Düren, A.Z. (2012). “Çevresel Farkındalık”, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 47, 227-246
- Turgut, N. (1995). “Kirlenen Öder İlkesi Ve Çevre Hukuku” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 44/ 1-4, 607-654
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2002), Kobi Rehberi (2002), Yayın No: 359-PM:2, Ankara

- United Nations Framework Convention on Climate Change. (2010). “Fact sheet: An introduction to the United Nations Framework Convention on Climate Change and its Kyoto Protoco”, 2010
- Uygur, A. (2011). Yönetim ve Organizasyon, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2011
- Uzel, E. (2006). “Küresel Çevresel Yönetişim” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Üstünay, M. (2008). “İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları Çerçevesinde Yeşil Pazarlama Uygulamaları ve Kimya Sektörüne Yönelik Bir İnceleme,” Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne
- Yalçın, A.Z. (2009). “Küresel Çevre Politikalarının Küresel Kamusal Mallar Perspektifinden Değerlendirilmesi”, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12/21, 288-309
- Yanık, S. ve Türker, İ. (2012). “ Sürdürülebilirlik Ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama)” İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 47, 291-308
- Yavuz, V.A. (2010). “Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7/14, 63-86
- Yılmaz, E. ve Çiftçi, S. (2011). “Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açidan Türkiye’de Kentleşme Dönemleri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:35, s23
- Yücel, İ. H. (1997), “Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu”, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Araştırma Dairesi Başkanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, s106
- Vatan, A. ve Zengin, B. (2014). “Çevresel İnovasyon ve Konaklama İşletmelerindeki Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma: İstanbul Örneği”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 8, 511-530
- Zeytin, M. ve Kırlioğlu, H. (2014). “ Çevre Yönetim Sistemi Ve Yerel Yönetimler”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 5, 238-254

Internet

https://en.wikipedia.org/wiki/Oeko-tex_standard, Erişim Tarihi (4.5.2016)

https://tr.wiktionary.org/wiki/sürdürülebilir_çevre, Erişim tarihi (12.7.2016)

https://www.oekotex.com/media/downloads/OETS_100_Questions_and_Answers_TR.pdf, Erişim Tarihi (21.9.2016)

<https://www.frmtr.com/muhendislik-mimarlik-peyzaj-mimarligi/727825-cevre-yonetimi-tanimi-ve-amaclari.html>, Erişim Tarihi (27.3.2017)

<https://www.cevreportal.com/cevre-denetimi-nedir/>, Erişim Tarihi (27.3.2017)





EKLER

Ek-1 Anket Formu

Sayın Yönetici;

Bu anket, Denizli'deki tekstil işletmelerinin çevreye duyarlılığını değerlendirmek amacıyla Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılmakta olan bir Yüksek Lisans Tezi için hazırlanmıştır. Anketi cevaplamak şüphesiz çok değerli zamanınızın bir kısmını alacaktır. Ancak, elde edilen sonuçlar araştırmamız bakımından önem taşımaktadır. Anketten toplanan bilgiler, hiçbir kurum ve kuruluşla paylaşılmayacak, çalışmada sizi ve işletmenizi tanıtabilecek bilgilere yer verilmeyecek ve veriler yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Çalışmanın başarılı olabilmesi için anket formunu, aşağıdaki açıklamalar doğrultusunda size en uygun seçeneği işaretleyerek doldurmanız yeterli olacaktır. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yard. Doç. Dr. Yeliz Mohan Bursalı
PAÜ İİBF İşletme Bölümü

Burak Şenocak
PAÜ İİBF İşletme Bölümü

1. İşletmenizin adı (İsteğe bağlı) :

2. İşletmedeki konumunuz/statünüz (Örnek: Satın alma müdürü gibi):
.....

3. Eğitim düzeyiniz:

4. İşletmenizin kuruluş yılı:

- ☐ 1970 ve öncesi
- ☐ 1971-1980
- ☐ 1981-1990
- ☐ 1991-2000
- ☐ 2001- 2010
- ☐ 2010 ve sonrası

5. İşletmenizde kaç kişi çalışmaktadır?

- ☐ 1-9
- ☐ 10-49
- ☐ 50-249
- ☐ 250 ve daha fazla

6. İşletmenizde çevre politikanızı belirleyen ve bu politikaların yürütülmesini sağlayan ayrı bir biriminiz var mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

7. İşletmenizde çevreyle ilgili faaliyetlerden kim sorumludur?

- ☐ Genel müdür
- ☐ Satın alma bölümü
- ☐ Pazarlama bölümü
- ☐ Üretim bölümü
- ☐ Çevre yönetim birimi/temsilciliği
- ☐ Kalite yönetim birimi/temsilciliği
- ☐ Diğer.....(Lütfen Belirtiniz).

8. İşletmenizin atık yönetim sistemi var mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

9. İşletmenizde uyguladığınız bir geri dönüşüm programı ve sistemi var mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

10. İşletmenizin ürettiği ürün ya da ürünlerin ambalajlarında çevreyle ilgili mesaj, işaret ya da etiket kullanıyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

11. Cevabınız evet ise aşağıdaki belirtilen işaret ve etiketlerden hangilerini kullanıyorsunuz?

CE, Geri Dönüşebilir, Yeşil Nokta-Der Grüne Punkt, Çevre Dostu, ÇEVKO, Ozon Dostu
Ekolojik Etiket-Eco Label, Diğer (Lütfen Belirtiniz)

.....

12. İşletmenizin ISO 14001 belgesi var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

13. İşletmenizin OEKO-TEX Standart 100 belgesi var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

“Oeko-Tex Standart 100” belgesi almaya karar vermenizde etkili olan faktörleri, aşağıdaki numaralandırmayı dikkate alarak değerlendiriniz.				
1=Hiç Etkili Olmadı		2=Kısmen Etkili Oldu		3=Büyük Ölçüde Etkili Oldu
		Hiç Etkili Olmadı	Kısmen Etkili Oldu	Büyük Ölçüde Etkili Oldu
1.	Toplumsal baskısı	1	2	3
2.	Sivil toplum kuruluşlarının baskısı	1	2	3
3.	Sosyal sorumluluk anlayışı	1	2	3
4.	Rekabet avantajı sağlama	1	2	3
5.	Rakiplerin bu sertifikaya sahip olması	1	2	3
6.	Çevreyi koruma/çevresel maliyetlerin azaltılması	1	2	3
7.	İhracatı artırma	1	2	3
8.	Müşteri tatmini sağlama	1	2	3
9.	Maliyeti azaltma	1	2	3
10.	Ürün kalitesini artırma	1	2	3
11.	Firma imajını geliştirme	1	2	3
12.	Çalışan tatmini sağlama	1	2	3
13.	Diğer (Lütfen Belirtiniz)			

İşletmenizin çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetlerini göz önüne alarak aşağıdaki ifadeleri, numaralandırmaya uygun biçimde değerlendiriniz.						
1=Hiçbir Zaman		2=Nadiren	3=Yarı Yarıya	4=Büyük Ölçüde	5=Her Zaman	
		Hiçbir Zaman	Nadiren	Yarı Yarıya	Büyük Ölçüde	Her Zaman
1.	İşletmemizde üretim esnasında çevreye zarar vermeyen hammaddeler kullanılmaktadır.	1	2	3	4	5
2.	Hammadde alımından önce bunların çevreye etkileri konusunda araştırmalar yapılmaktadır.	1	2	3	4	5
3.	İşletmemizde petrol, kömür, doğal gaz gibi enerji kaynakları kullanılmaktadır.	1	2	3	4	5
4.	İşletmemizde enerji israfını önleyici tedbirler alınmaktadır.	1	2	3	4	5
5.	İşletmemizde rüzgâr, su, güneş, biyoenerji vb. enerji kaynakları kullanılmaktadır.	1	2	3	4	5
6.	İşletmemizde gerekmediği zamanlarda havalandırma fanları, fırınlar, motorlar vb. kapatılmaktadır.	1	2	3	4	5
7.	İşletmemizde atıkların üretim kaynağında denetlenerek azaltılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır.	1	2	3	4	5
8.	İşletmemiz, atıklar nedeniyle zaman zaman ceza uygulamalarına maruz kalmaktadır.	1	2	3	4	5

9.	Atıklar, işletmemizde veya başka işletmelerde yeniden kullanılmaktadır.	1	2	3	4	5
10.	Atık sular, arıtma yapılarak tahliye edilmektedir.	1	2	3	4	5
11.	Çevre ile ilgili teknolojilerin maliyeti yüksek olduğundan işletmemiz tarafından satın alınmamaktadır.	1	2	3	4	5
12.	İşletmemizde çevreye zarar veren eski tip teknolojiler, çevreye duyarlı teknolojiler ile değiştirilmektedir.	1	2	3	4	5
13.	Tüm çalışmalarımızın çevreye duyarlı olmasına yönelik eğitimler verilmektedir.	1	2	3	4	5
14.	İşletmemizde bilinçlendirme faaliyetleri çerçevesinde çevre panosu oluşturularak tüm çalışanlarımızın çevre duyarlılığı konusunda bilgilendirilmesi sağlanır.	1	2	3	4	5
15.	Çalışanlarımız, çevreye zarar veren faaliyetleri fark ettikleri anda yöneticisine haber verirler.	1	2	3	4	5
16.	İşletmemiz çalışanları, işletmeye hammadde girişinden itibaren üretim sürecinin her aşamasında çevre faaliyetlerinden sorumludur.	1	2	3	4	5
17.	İşletmemizde yeni teknoloji ve gelişmeleri takip eden çevre ekipleri bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
18.	İşletmemizin çevreye olan etkilerinin azaltılması konusunda çevre ekipleri tarafından yaratıcı fikirlerin tartışıldığı toplantılar yapılmaktadır	1	2	3	4	5
19.	Çevre ekipleri, işletmemizdeki tüm bölümlere çevre duyarlılığının oluşmasında yardımcı olur.	1	2	3	4	5
20.	Çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetlerin başlatılması ve yürütülmesinde üst yönetim, çalışanlara destek sağlamaktadır.	1	2	3	4	5
21.	Çalışanlarımızın çevreyle ilgili fikirlerini yönetime iletmeleri için bir sistem oluşturulmuştur.	1	2	3	4	5
22.	Ürünlerimizin ambalajlarında yüksek maliyetli malzemeler kullanılmaktadır.	1	2	3	4	5
23.	Ürünlerimizin ambalajlarında ekonomik paket uygulaması bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
24.	Ürünlerimiz çevreye zarar vermeyen anlamında “çevre dostu etiketi” taşımaktadır.	1	2	3	4	5
25.	Reklam faaliyetlerinde ürünlerimizin çevre dostu olduğu yönünde mesajlar verilmektedir.	1	2	3	4	5
26.	Ürünlerimizin çevreye zarar vermemesi için katlandığımız maliyetler, standart muhasebe planında ayrı bir hesapta takip edilmektedir.	1	2	3	4	5
27.	İşletmemizde yıllık bütçeden çevre ile ilgili harcamalar için kaynak aktarılmaktadır.	1	2	3	4	5
28.	İşletmemizin finansal raporlarında çevre performansı ayrıca gösterilmektedir.	1	2	3	4	5
29.	İşletmemizin Ar-Ge bölümünde çevre korumaya ilişkin faaliyetler için kaynak ayrılmaktadır.	1	2	3	4	5
30.	İşletmemizde çevreye zarar vermeyen uygulamaları geliştirmek için yeni projeler düzenlenmektedir.	1	2	3	4	5
31.	İşletmemizde enerji tasarrufunu sağlamak için çalışmalar yapılmaktadır.	1	2	3	4	5

Çevresel sürdürülebilirliğe yönelik faaliyetleri (çevreyi koruyucu, çevresel maliyetleri azaltıcı faaliyetler ve Oeko-tex standart 100 vb. belgeleri almak gibi) işletmenizde uygulamaya başladıktan sonra, işletme başarısında ne gibi değişiklikler olduğunu aşağıdaki numaralandırmayı dikkate alarak değerlendiriniz.

1=Büyük Oranda Azaldı

2=Çok Küçük Oranda Azaldı

3=Değişmedi

4=Çok Küçük Oranda Arttı

5=Büyük Oranda Arttı

		Büyük Oranda Azaldı	Çok Küçük Oranda Azaldı	Değişmedi	Çok Küçük Oranda Arttı	Büyük Oranda Arttı
1.	Pazar payımız	1	2	3	4	5
2.	Yeni pazarlara girme şansımız	1	2	3	4	5
3.	Ürünlerimizin fiyatları	1	2	3	4	5
4.	Firma imajımız	1	2	3	4	5
5.	Maliyetlerimiz	1	2	3	4	5
6.	Ürünlerimizin kalitesi	1	2	3	4	5
7.	Müşterilerimizin tatmini	1	2	3	4	5
8.	Çalışanlarımızın tatmini	1	2	3	4	5
9.	Karlılığımız	1	2	3	4	5
10.	Verimliliğimiz	1	2	3	4	5
11.	Rekabet gücümüz	1	2	3	4	5
12.	İhracat oranımız	1	2	3	4	5
13.	Satış miktarımız	1	2	3	4	5
14.	Diğer (Lütfen Belirtiniz)					

ANKETİ CEVAPLADIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı: Burak Şenocak
Doğum Yeri ve Tarihi: Yozgat-25/02/1988
Uyruk: T.C
Yabancı Dil: İngilizce

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lisans: (2008-2013) Pamukkale Üniversitesi İşletme (İngilizce Ağırlıklı)
Önlisans: (2010-2012) Anadolu Üniversitesi Dış Ticaret